

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Перегуда Назарій Ігорович

УДК 342.9:352/354]:004(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА
ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРИКЛАДІ
«ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ»**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня **кандидата юридичних наук**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Н.І. Перегуда

Науковий керівник:

Тимчишин Андрій Михайлович

доктор юридичних наук, професор

Кропивницький – 2025

АНОТАЦІЯ

Перегуда Назарій Ігорович. Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі «електронного урядування». – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (081 – Право). – Науково-дослідний інституту публічного права, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2025.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове розв'язання наукового завдання, яке полягає у тому, щоб розкрити адміністративно-правові механізми інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, а також на основі узагальнення позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду, опрацювати напрями вдосконалення організаційних та правових засад у досліджуваній сфері.

Встановлено, що запровадження електронного урядування у галузь публічного управління вже давно набуло актуальності в Україні та продовжує залишатися важливою темою впродовж останніх років. Це, у свою чергу, потребує оцінки сучасного стану розвитку електронного урядування, виявлення організаційних труднощів, пов'язаних із його реалізацією, а також аналізу чинного законодавства на предмет його відповідності завданням цифрової трансформації та європейським та світовим стандартам та принципам у цій сфері.

Встановлено, що електронне урядування продовжує активно розвиватися, відкриваючи перед публічним управлінням нові можливості та виклики, що позитивно відображається на та інформаційною взаємодії органів управління та місцевого самоврядування з громадськістю. До основних перспективних напрямів його розвитку можна віднести: розширення спектру електронних послуг – поява нових можливостей для

надання електронних послуг, що дозволяють спростити життя громадян у контексті отримання різноманітних адміністративних послуг; залучення громадян до прийняття рішень – різноманітні платформи для електронних консультацій та голосувань дозволяють громадянам брати більш активну участь у формуванні органів влади та висловленні думки громадськості з приводу важливих питань громади чи держави в цілому; розвиток електронного документообігу – перехід на безпаперові документи дозволить зменшити бюрократію, підвищити швидкість обробки інформації та знизити витрати; розвиток штучного інтелекту – штучний інтелект стає невід’ємною частиною життя держави та громадян, відкриває нові можливості для автоматизації процесів та персоналізації державних послуг; співпраця публічної адміністрації з приватним сектором – партнерство з приватним сектором дозволить прискорити розвиток електронного урядування та залучити додаткові інвестиції.

Підкреслено, що категорія «публічне управління» є досить актуальною і водночас дискусійною, оскільки відсутній єдиний підхід до його визначення, а також нормативне закріплення. Під публічним управлінням запропоновано розуміти широкий спектр суспільно-правових відносин, які виникають у зв'язку з діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування щодо здійснення суспільно важливих, суттєвих і встановлених законом функцій і завдань на території країни в цілому засоби, які створюються на відповідних територіях з метою гарантування та реалізації законних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб.

Розвиток електронного урядування в Україні сьогодні є критично важливим через еволюцію та розвиток інформаційного суспільства, а також через прагнення країни інтегруватися в європейський простір, де вже тривалий час використовуються інформаційно-комунікаційні технології. Завдяки впровадженню електронного урядування розвивається громадянське суспільство, відтак громадяни отримують доступ до

державних процесів, а діяльність державних органів стає більш відкритою та прозорою, у тому числі діяльність органів місцевого самоврядування.

Ключовим аспектом забезпечення електронного урядування є його нормативно-правова база. Саме вона окреслює фундаментальні поняття, принципи, пріоритетні цілі, стратегічні завдання, методи просування електронного урядування, а також моделі та інструменти, необхідні для його реалізації. Крім того, на нормативній основі відбувається подальший розвиток інформаційного суспільства, модернізації інформації, інформаційної безпеки та сприяння відкритому уряду.

Зауважено, що нормативно-правова база у досліджуваній сфері є досить динамічною, оскільки пов'язана з розвитком та динамікою інформаційно-комунікативних технологій, що постійно та дуже швидко розвиваються, видозмінюються та покращуються. Проте, динаміка таких змін нормативно-правових актів реагує і на зміну суспільно-політичної ситуації в країні та світі в цілому.

Звернуто увагу, що у сфері цифровізації та електронного урядування суб'єкти системи управління різного рівня, здійснюючи інформаційну взаємодію, включно у співпраці з громадськістю, пов'язані між собою організаційними управлінськими зв'язками, серед яких: публічна діяльність, адміністративно-юрисдикційна діяльність, здійснення контролю, проведення моніторингу, публічне адміністрування та координація спільної діяльності. У результаті доведено, що адміністративно-правовий механізм у теорії адміністративного права включає у себе: послідовно визначені нормами права стадії діяльності суб'єктів суспільних відносин, які складаються із засобів, способів та моделей взаємодії учасників на кожній із цих стадій. Завдяки адміністративно-правовим механізмам реалізуються завдання правого регулювання суспільних відносин, впливу на них за допомогою певного юридичного інструменту з метою досягнення відповідної мети.

Доведено, що інформатизація громадськості та сприяння розвитку інформаційного суспільства, виступає одним із механізмів надання

актуальної та необхідної інформації органами публічного управління та місцевим самоврядуванням щодо формування та впровадження публічної політики, шляхів участі громадянського суспільства в даних процесах. Саме взаємодія цих учасників визначає активну сумісну дію з подальшим обопільним впливом.

Обґрунтовано, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в урядуванні сприяє прозорості в діяльності державних органів, забезпечує активне, дієве та доступне залучення громадськості, реалізуючи індивідуальний підхід до надання адміністративних послуг громадянам, звільняючи їх від вимушеного контакту з державним службовцем. Впровадження електронного урядування позитивно впливає на якість прийняття рішень та їх виконання посадовими особами та державними службовцями, скорочуючи час, необхідний для цього, та підвищуючи коефіцієнт корисного та позитивного впливу на взаємодію громадськості, бізнесу з органами публічної влади та місцевого самоврядування.

Резюмовано, що перевагами електронного урядування є: прозорість і доступність; ефективність, яка характеризується скороченням бюрократії; економією часу користувача цих послуг; залучення громадян до участі в ухваленні рішень та контролі за діяльністю влади; інклюзивністю, що виражається у забезпеченні рівного доступу до послуг для людей з обмеженими можливостями навіть у віддалених регіонах.

Наголошено, що Україна наразі стала на крок ближче до прийняття вирішальних рішень у процесі євроінтеграції. За даними Єврокомісії, досягнуто достатнього прогресу для початку формальних переговорів про вступ України до ЄС. Враховуючи дану обставину та триваючу адміністративну реформу, в рамках якої відбувається розвиток і вдосконалення концепції електронного урядування, реформування сфери публічного управління, темпи інформатизації різноманітних процесів та сервісів в державі, важливого значення набуває необхідність дослідження

напрянків адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління.

Зауважено, що комплексно забезпечити реалізацію державної політики щодо впровадження електронного урядування в публічне управління та можливості його адаптації до національної правової системи як складової інформаційної взаємодії, вбачається можливим лише завдяки належному адміністративно-правовому регулюванню в цій сфері, що має враховувати кращий зарубіжний досвід, міжнародні стандарти та практику. Інтернаціоналізація складових елементів суспільства, що динамічно розвивається та глобалізаційні процеси, стимулює розвиток та вдосконалення нормативних актів в середині країни

Виділено найбільш важливі напрями правого та організаційного удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління із врахуванням кращих міжнародних стандартів та практик.

Ключові слова: механізм, інформаційна взаємодія, публічне управління, органи місцевого самоврядування, адміністративно-правовий механізм, електронне урядування, адміністративні послуги, внутрішньо-системний документообіг, міжвідомча взаємодія, адміністративні процедури.

ANNOTATION

Perehuda, Nazarii. Administrative and Legal Mechanism for Information Interaction of Public Administration Bodies with Local Self-Government Bodies and the Public on the Example of ‘E-Governance’. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 (081 - Law). Research Institute of Public Law, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2024.

The thesis provides a theoretical generalisation and a new solution to the scientific task of revealing the administrative and legal mechanisms for information interaction between public administration bodies and local self-government bodies and the public, as well as, relying on the summary of positive domestic and foreign experience, to develop areas for improving the organisational and legal framework in the field under study.

It is established that the introduction of e-governance in the field of public administration has long been relevant in Ukraine and has remained an important topic in recent years. It requires an assessment of the current state of development of e-government, identification of organisational difficulties associated with its implementation, and analysis of current legislation for its compliance with the tasks of digital transformation and European and international standards and principles in this field.

It is determined that e-governance continues to develop actively, opening up new opportunities and challenges for public administration, which has a positive impact on the information interaction of public administration and local self-government bodies with the public. The main promising areas of its development include: expanding the range of e-services - new opportunities for providing e-services that simplify the lives of citizens in the context of receiving various administrative services; involving citizens in decision-making - various platforms for electronic consultations and voting enable citizens to take a more active part in forming government bodies and expressing public opinion on important issues of

the community or the state in general; development of electronic document management - the transition to paperless documents will reduce bureaucracy, increase the speed of information processing and reduce costs; development of artificial intelligence - artificial intelligence is becoming an integral part of the life of the state and citizens, opening up new opportunities for automating processes and personalising public services; cooperation of public administration with the private sector - partnership with the private sector will accelerate the development of e-government and attract additional investment.

It is emphasised that the category of 'public administration' is quite relevant and at the same time controversial, since no single approach to its definition and no regulatory framework is available. The author suggests that public administration should be understood as a wide range of social and legal relations arising in connection with the activities of public authorities and local self-government bodies in the exercise of socially important, essential and statutory functions and tasks in the entire country, and the means created in the respective territories with a view to guaranteeing and implementing the legitimate rights, freedoms and interests of individuals and legal entities.

The development of e-governance in Ukraine today is critically important due to the evolution and development of the information society, as well as the country's desire to integrate into the European space, where information and communication technologies have long been used. The introduction of e-governance contributes to the development of civil society, which gives citizens access to government processes, and makes the activities of government agencies more open and transparent, including those of local governments.

A key aspect of e-governance is its regulatory framework. It defines the fundamental concepts, principles, priority goals, strategic objectives, methods of promoting e-government, as well as the models and tools necessary for its implementation. In addition, the regulatory framework is used to further develop the information society, modernise information, promote information security and open government.

It is stated that the regulatory framework in the field under study is quite dynamic, since it is associated with the development and dynamics of information and communication technologies which are constantly and very rapidly evolving, changing and improving. However, the dynamics of such changes in legal regulations also responds to changes in the socio-political situation in the country and the entire world.

It is emphasised that in the field of digitalisation and e-governance, the actors of the management system of different levels, through information interaction, including cooperation with the public, are interconnected by organisational management links, including: public activities, administrative and jurisdictional activities, control, monitoring, public administration and coordination of joint activities. As a result, it is proved that the administrative and legal mechanism in the theory of administrative law includes: the stages of activities of participants in public relations which are consistently defined by the provisions of law and which consist of means, methods and models of interaction of participants at each of these stages. Administrative and legal mechanisms are used to implement the tasks of legal regulation of social relations and influence on them with the help of a certain legal instrument in order to achieve the relevant goal.

It is proved that informatisation of the public and promotion of the development of the information society is one of the mechanisms for providing relevant and necessary information by public administration and local self-government bodies on the formation and implementation of public policy, and ways of participation of civil society in these processes. It is the interaction of these participants that determines active joint action with further mutual influence.

It is proved that the use of information and communication technologies in government promotes transparency in the activities of state bodies, ensures active, effective and accessible public involvement, implementing an individual approach to the provision of administrative services to citizens, freeing them from forced contact with a civil servant. The introduction of e-governance has a positive impact

on the quality of decision-making and its implementation by officials and civil servants, reducing the time required for this and increasing the coefficient of useful and positive impact on the interaction of the public and business with public authorities and local self-government.

It is summarised that the advantages of e-government are: transparency and accessibility; efficiency, which is characterised by reduction of bureaucracy; saving time of the user of these services; involvement of citizens in decision-making and control over the activities of the authorities; inclusiveness, which is expressed in ensuring equal access to services for people with disabilities even in remote regions.

It is underlined that Ukraine is now one step closer to making crucial decisions in the process of European integration. According to the European Commission, sufficient progress has been made to start formal negotiations on Ukraine's accession to the EU. Given this circumstance and the ongoing administrative reform, which is developing and improving the concept of e-government, reforming the public administration sector, and the pace of informatisation of various processes and services in the State, it is important to study the areas of administrative and legal regulation of the introduction of e-government in public administration.

It is stated that a comprehensive implementation of public policy on introducing e-government into public administration and the possibility of its adaptation to the national legal system as a component of information interaction is possible only through proper administrative and regulatory framework in this field, which should consider the best foreign experience, international standards and practices. The internationalisation of the constituent elements of a dynamically developing society and globalisation processes stimulate the development and improvement of regulations within the country

The most important areas of legal and organisational improvement of administrative and regulatory framework for introducing e-government into public

administration are highlighted, with due regard for the best international standards and practices.

Keywords: mechanism, information interaction, public administration, local self-government bodies, administrative and legal mechanism, e-government, administrative services, intra-system document flow, interdepartmental interaction, administrative procedures.

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Перегуда Н. І. Система нормативно-правових актів запровадження електронного урядування в Україні. *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 3 (55). С. 391–396.
2. Перегуда Н. І. Адміністративно-правове регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 871-873.
3. Перегуда Н. І. Становлення та впровадження категорії «електронне урядування» в публічне управління. *Право та державне управління*. 2024. №2. С. 314–319.
4. Перегуда Н. І. Механізм взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування шляхом електронного урядування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Випуск 4. С. 189–193.
5. Перегуда Н. І. Особливості електронного урядування у сфері надання адміністративних послуг. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Випуск 5. С. 177–182.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Перегуда Н. І. Сучасний стан публічного управління через призму електронного урядування. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 332–334.
2. Перегуда Н. І. Публічне управління як сфера впровадження електронного урядування. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 121–123.

3. Перегуда Н. І. Адміністративно-правова характеристика процедур електронного урядування як системи управлінських дій. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 202–205.

4. Перегуда Н. І. Позитивний зарубіжний досвід запровадження електронного урядування в публічне управління на прикладі Німеччини. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. __ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРНИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРИКЛАДІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	29
1.1.Поняття та сутність категорії «електронне урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю	29
1.2.Сучасний стан публічного управління через призму електронного урядування: поняття та складові.....	466
1.3. Правові засади запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю	59
Висновки до розділу 1	75
РОЗДІЛ 2. __ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРИКЛАДІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	78
2.1. Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю шляхом електронного урядування	78
2.2. Особливості впровадження електронного урядування під час взаємодії органів публічного управління з громадськістю щодо надання адміністративних послуг	1000
2.3. Адміністративні процедури електронного урядування в організації внутрішньо-системного документообігу та міжвідомчої взаємодії.....	11818
Висновки до розділу 2	14141
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРИКЛАДІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ	15050

3.1. Зарубіжний досвід запровадження електронного урядування в публічне управління та можливості його адаптації до національної правової системи як складової інформаційної взаємодії.....	15050
3.2. Тенденції правового та організаційного удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління із врахуванням кращих міжнародних стандартів та практик	17676
Висновки до розділу 3	20303
ВИСНОВКИ	20505
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	Error! Bookmark not defined.16
ДОДАТКИ.....	2051

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
ЕСД	Електронна система документообігу
ЕУ	Електронне урядування
ЕЦП	електронний цифровий підпис
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології
КЕП	кваліфікований електронний підпис
КМБ	Кабінет Міністрів України
МДА	місцеві державні адміністрації
Мінінфраструктури	Міністерство розвитку громад та територій України
Мінреінтеграції	Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
Мінцифри	Міністерство цифрової трансформації України
Мін'юст	Міністерство юстиції України
ОМС	органи місцевого самоврядування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
Офіс	Офіс Президента України
ОПУ	Органи публічного управління
Портал Дія	Єдиний державний вебпортал електронних послуг

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасному суспільстві цифровізація послуг відіграє ключову роль у створенні ефективного, прозорого та корисного сервісу надання адміністративних послуг органами публічного управління та органами місцевого самоврядування для громадськості. Сучасні технології відкрили нові можливості для інформаційної взаємодії органів публічної влади та громадськості через міжнародну мережу Інтернет, соціальні мережі, мобільні застосунки та інші цифрові платформи. Інформаційно-комунікаційні технології змінюють спосіб доступу до інформації та отримання адміністративних послуг, роблячи його прозорими, доступними, зручними у використанні.

Запровадження електронного урядування у галузь публічного управління вже давно набуло актуальності в Україні та продовжує залишатися важливою темою впродовж останніх років. Це, у свою чергу, потребує оцінки сучасного стану розвитку електронного урядування, винайдення ефективних шляхів інформаційної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськістю, виявлення організаційних труднощів у реалізації адміністративних послуг, а також аналізу чинного законодавства на предмет відповідності завданням цифрової трансформації національного рівня публічного управління світовим стандартам.

Не зважаючи на значну актуальність поняття та сутність категорії «електронне урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, останнє було недостатньо вивчено і потребує подальших наукових розробок. Окрім того, перманентні зміни національного законодавства щодо використання інформаційних технологій у сфері публічного управління вимагають постійного аналізу проблем і перспектив формування інноваційних моделей розвитку е-урядування.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Теорія публічного управління розкриває особливості прийняття управлінської інформації в адміністративному праві. Відповідно вагома частка наукових досліджень була присвячена розкриттю цього симбіозу, серед яких заслуговують на увагу Л. Ємець [44], О. Мазур [83], Г. Подзігун [109], В. Терещук [157].

Безпосередньо дослідження впровадження електронного урядування як способу організації публічного управління здійснювали науковці: О. Андрєєва, В. Берч, В. Боклаг, М. Болдуєв, Ю. Бисага, Ю. Віхорт, С. Демський, О. Джафарова, О. Дніпров, Д. Дубов, С. Дубова, С. Ківалов, О. Коров'як, В. Корнієнко, Є. Котух, Ю. Кошурніков, В. Політанський, В. Кузьменко, І. Куспляк, К. Куркова, О. Мазур, А. Манжула, Н. Мельничук, А. Мерзляк, Г. Нечипорук, Є. Соболев, О. Соловйова, З. Павлишин, С. Павлюк, В. Підлубний, Г. Подзігун, І. Погребняк, О. Романчук, Ю. Ряховська, В. Чечерський, С. Чукут, Р. Шаповал, Ю. Шаров, С. Шатрава тощо.

Попри значний інтерес науковців до даної тематики, розкриття правових механізмів інформаційної взаємодії органів публічного управління та органів місцевого самоврядування з громадськістю залишилися недостатньо розкритими на науковому рівні, що зумовлює актуальність і своєчасність проведення теоретичного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію основних положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 910/2014 від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС; Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р; Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня

2013 р. №386-р; Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р.; Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8.11.2017 № 797-р; Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів від 05.05.2003 № 259-р; Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 14 березня 2023 р. № 221-р. Дослідження проведено в межах науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390)).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в комплексному розкритті теоретико-правових і практико-реалізаційних засад реалізації адміністративно-правових механізмів інформаційної взаємодії органів публічної влади з органами місцевого самоврядування та громадськістю через призму електронного урядування з визначенням перспектив формування інноваційної моделі інформаційної взаємодії та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій прогресивного суспільства.

Досягнення поставленої мети зумовлює потребу у вирішенні таких *завдань*:

- розкрити поняття та сутність категорії «електронне урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю;
- охарактеризувати сучасний стан публічного управління через призму електронного урядування;
- встановити правові засади запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю;

- визначити адміністративно-правові механізми інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю шляхом електронного урядування;
- схарактеризувати особливості впровадження електронного урядування під час взаємодії органів публічного управління з громадськістю у сфері надання адміністративних послуг;
- розкрити специфіку адміністративних процедур електронного урядування в організації внутрішньо-системного документообігу та міжвідомчої взаємодії;
- схарактеризувати зарубіжний досвід запровадження електронного урядування в публічне управління та виділити можливі шляхи його адаптації до національної правової системи як складової інформаційної взаємодії;
- визначити тенденції правового та організаційного вдосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління із врахуванням кращих міжнародних стандартів і практик.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при інформаційній взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю крізь призму електронного урядування.

Предмет дослідження – адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі «електронного урядування».

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети з урахуванням повноти розкриття об'єкта та предмета дослідження, було використано комплекс загальнонаукових, теоретичних, філософських, конкретно-наукових і спеціальних методів.

Більшість *загальнонаукових методів* покладено в основу визначення сутності та наповненості категорії «електронного урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічної влади (підрозділ 1.1). За допомогою *аналізу*, як складової загальнонаукового методу, здійснено

розкриття об'єкта дослідження, надано загальну характеристику інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю (розділ 1), проаналізовано публічне управління через призму електронного урядування з урахуванням сучасного стану цифрових технологій та можливостей прогресивного суспільства (підрозділи 1.2, 2.1). Методами *системного аналізу, синтезу та абстрагування* сформульовано та схарактеризовано комплекс порушених питань протягом всіх етапів дослідження (розділи 1-3). Шляхом об'єднання елементів механізмів інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю у єдине ціле розкрито специфіку особливостей надання адміністративних послуг особам через інформаційно-комунікаційні технології (підрозділи 2.1, 2.2). *Дедуктивний метод* дав можливість перейти від характеристики загальних принципів розуміння адміністративних процедур електронного урядування в організації внутрішнього документообігу та специфіки міжвідомчої взаємодії до конкретних висновків та пропозицій (підрозділ 2.3); систематизувати адміністративні механізми інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю (підрозділ 2.2). *Гіпотетичний метод* сприяв можливості висунути обґрунтовані наукові припущення розуміння сутності низки понять досліджуваної сфери, таких як «електронне урядування», «адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю», «адміністративні процедури електронного урядування» тощо (розділи 1, 2). *Метод класифікації* дозволив здійснити групування досліджуваних явищ і процесів за визначеною ознакою (розділ 1, 2, 3). *Метод моделювання* був використаний для виокремлення наявних і потенційних проблемних питань у адміністративно-правовому регулюванні електронного урядування з урахуванням інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю з визначенням шляхів

їх вирішення (розділ 3).

Філософський метод, зокрема *діалектичний та ідеалістичний*, дозволили розкрити основні категорії у досліджуваній сфері та вирішальні інформаційно-комунікаційні канали взаємодії органів публічного управління з громадськістю щодо надання адміністративних послуг (підрозділи 2.1, 2.2).

Як один із видів *спеціального методу* був використаний *формально-юридичний метод*, який застосовувався для визначення суті правових засад запровадження електронного урядування як основної складової взаємодії органів публічного управління з громадськістю (розділ 1), зокрема з розкриттям позитивного зарубіжного досвіду з виділенням можливих шляхів його адаптації у національну правову площину (підрозділи 3.1, 3.2).

Нормативна база дослідження ґрунтується на положеннях Конституції України, законах України, основними з яких, є: «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ, «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 № 3322-ХІІ, «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 № 537-V, «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 №75/98-ВР, «Про телекомунікації» від 18.11.2003 № 1280-IV, «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI, «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР, «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV, «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII, «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-VIII тощо. Підзаконних актів, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства та інформаційної сфери в цілому, впровадження електронного урядування: Указів Президента України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 25.02.2017 № 47/2017, «Про заходи щодо створення сприятливих умов для розвитку ІТ-індустрії в Україні» від 03.09.2020 № 371/2020, «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» від 29.07.2019 № 558/2019, «Про Положення про технічний захист інформації в Україні» від

27.09.1999 № 1229/99, «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 № 928/2000, «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» від 20.10.2005 № 1497/2005; та низки вагомих Постанов Верховної Ради України: Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006–2008 роки» від 04.11.2015 № 3075-IV, «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» від 31.03.2016 № 1073-VIII та інших нормативно-правових актів, включаючи міжнародні, які врегульовують формування та шляхи реалізації позитивних реформ із вдосконалення використання інформаційно-комунікаційних технологій у публічному управлінні, розвитку інформаційного простору та шляхів взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з громадянськістю через призму електронного урядування України.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять інформація, розміщена на офіційних веб порталах органів публічного управління, органів місцевого самоврядування, у першу чергу: Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, а також Міністерства цифрової трансформації України в частині аналізу цифровізації публічних послуг через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (цифровий додаток «Дія»), а також матеріали наукових досліджень, правова публіцистика з питань інформатизації публічних послуг та взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, політико-правова публіцистика та довідкові видання.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є однією з перших комплексних наукових досліджень, присвячених аналізу наукових дискусій та нормативного врегулювання електронного урядування як адміністративно-правового механізму інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та

громадськістю з акцентуванням на теоретико-правових і реалізаційних засадах особливостей шляхів використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в наданні адміністративних послуг, забезпечення захисту персональних даних і захисту державних інформаційних систем від кібератак. У результаті сформульовано й обґрунтовано низку наукових положень, які виносяться на захист, зокрема:

уперше:

– обґрунтовано положення впровадження категорії «електронне урядування» на сучасному етапі розвитку суспільства як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, на підставі чого зауважено, що воно передбачає необхідність розвитку інноваційних організаційних структур органів публічної влади через залучення громадськості до участі в управлінні державними справами шляхом інтерактивної взаємодії з використанням мережі Інтернет, запровадження автоматизованих процесів функціонування органів публічної влади, вільного доступу до інформаційних ресурсів та можливості отримувати електронні публічні послуги, в результаті чого виділено ознаки електронного урядування як складової інформаційної взаємодії, до яких віднесено: зручність, прозорість, ефективність, актикорупційність, економія ресурсів;

- спираючись на авторське бачення поняття адміністративних процедур електронного урядування, здійснено їх розподіл на дві основні групи: внутрішні процедури в організації внутрішнього документообігу (створення електронних документів; прийняття та реєстрація; погодження та затвердження; передача для виконання та контроль; зберігання електронного документа) та зовнішні процедури міжвідомчої взаємодії (обмін інформацією; електронні запити та відповіді; спільне використання реєстрів; обмін оновленими даними між реєстрами; погодження міжвідомчих документів; моніторинг та контроль; спільні міжвідомчі наради та засідання);

удосконалено

– складові елементи сучасного стану публічного управління через призму електронного урядування, що включають: інформаційну та інституційну складові, цифрову трансформацію публічних послуг, захист інформації та міжнародний аспект;

– зміст наукового розуміння «адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю», який складається з різних інструментів інформаційної взаємодії, згрупованих відповідно до глобальних напрямів сфери діяльності цих органів: соціально-економічного розвитку та інтеграції ВПО; інформаційного закріплення нормативно-правового статусу ВПО за допомогою цифрових технологій зі створенням відповідного комплексу єдиної інформаційної системи; спільне вирішення питань щодо визначення напрямів державної ветеранської політики з адаптації колишніх військових до цивільного життя та впровадження автоматизованого оброблення даних про ветеранів війни; забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей під час дії воєнного стану в Україні, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період) за допомогою ІКТ; розробки довгострокових та короткострокових державних цільових економічних програм відновлення та модернізації критичної інфраструктури комунальної власності;

– наукову інтерпретацію сутності адміністративних послуг, з виділенням їх прерогатив у взаємодії органів публічної влади з громадськістю при впровадженні електронного урядування, зумовлених такими перевагами, як: простота та доступність цих послуг; прозорість; економія часу; їх цифровізація; якість обслуговування, оскільки їх основу складають прописані логічні програмні алгоритми дій, що зумовлює професійний підхід у наданні;

– класифікацію основоположних ознак зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів у сфері запровадження електронного урядування, якими є: уніфікація підходів до реалізації електронного урядування;

орієнтованість на задоволення потреб споживача публічних послуг; розвиток і підтримка бізнесу; забезпечення відкритого доступу до публічної інформації, що знижує корупційні ризики; запровадження і застосування інновацій; спрощення та оптимізація алгоритму взаємодії держава-споживачі публічних послуг; прозорість публічного адміністрування; доступність послуги для «всіх і кожного»; постійний моніторинг надання адміністративних послуг з метою їх уніфікації; забезпечення високоефективного захисту персональних даних від несанкціонованого доступу та використання;

дістало подальшого розвитку

– обґрунтування наукової думки про те, що сьогодні попри значну чисельність нормативно-правових актів, що регулюють функціонування електронного урядування, на даному етапі розвитку нашої країни відсутній єдиний нормативно-правовий документ, який би конкретно регулював питання впровадження електронного урядування та статус даної категорії на сучасному етапі, хоча, з іншого боку, в умовах сьогодення розробка правових засад у досліджуваній сфері ґрунтується на вимогах загальноновизнаних міжнародних принципів і норм;

– результати аналізу схвальних аспектів зарубіжного досвіду в ході запровадження електронного урядування в публічне управління, в результаті чого виділено фактори та тенденції правого та організаційного удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління, що позитивно впливатимуть на розширення сфери застосування інформаційних технологій та кола суб'єктів, які матимуть бажання та можливість вступити у взаємодію з владою через інформаційний ресурс;

– низка пропозицій з вдосконалення нормативно-правового регулювання інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю у сфері соціальної реінтеграції дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом доповнення ст. 39-7

Закону України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для проведення подальших теоретико-правових досліджень, присвячених дослідженню проблем правового регулювання механізмів інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю через впровадження електронного урядування (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій сфері* – для вдосконалення наявних і розроблення нових нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на вдосконалення регулювання механізмів інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю через впровадження електронного урядування;

– *правозастосовній сфері* – з метою підвищення ефективності діяльності суб’єктів, які відповідають за впровадження електронного урядування та здійснення інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю;

– *освітньому процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Актуальні проблеми адміністративного права України», «Публічне адміністрування» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблематики та відповідні висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасний стан публічного управління через призму електронного урядування» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.); «Публічне управління як сфера впровадження електронного урядування» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.); «Адміністративно-правова характеристика процедур

електронного урядування як системи управлінських дій» (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.); «Позитивний зарубіжний досвід запровадження електронного урядування в публічне управління на прикладі Німеччини» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінок. Список використаних джерел містить 205 найменувань на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРНИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРИКЛАДІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

1.1. Поняття та сутність категорії «електронне урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю

Швидкість і постійні зміни в сучасному суспільстві вимагають від людей набуття навичок, необхідних для адаптації до нових ситуацій, швидкого й ефективного вивчення нового та змін з часом. Принципи існування інформації зумовлюють швидкі зміни, які характеризують це суспільство як інформаційне.

Інформаційне суспільство ставить перед громадськістю виклики, пов'язані з конфіденційністю даних, кібербезпекою, нерівним доступом до інформації та іншими етичними та соціальними проблемами, які практично неможливо подолати в рамках однієї держави; натомість потрібен глобальний підхід і об'єднані зусилля світової спільноти. Інформаційне суспільство також відкриває нові можливості для спілкування, обміну знаннями, розвитку бізнес-середовища, інновацій.

Сучасні інформаційно-комунікативні технології використовуються в інформаційному суспільстві для створення, зберігання, обробки та передачі величезних обсягів інформації. Основними засобами обміну інформацією та спілкування все частіше стають Інтернет, комп'ютери, мобільні пристрої та інші засоби зв'язку. Інформаційні технології змінюють не лише спосіб доступу до інформації, але й те, як організовано суспільство, як виконується робота, як працює політика та як практикується культура.

Одним із ключових елементів інформаційного етапу розвитку є динамічність. Однак важко уявити сучасну величезну кількість інформації без технологічних засобів її збору, зберігання, обробки та передачі. Першим кроком централізованого впровадження електронного урядування є каталогізація, упорядкування та оцифрування паперових документів та інших результатів діяльності органів публічного управління. Практичні досягнення деяких із найрозвинутіших суспільств у цій галузі породили саме поняття електронного урядування.

Запровадження е-урядування у галузь публічного управління вже давно набуло актуальності в Україні та продовжує залишатися важливою темою впродовж останніх років. Це, у свою чергу, потребує оцінки сучасного стану розвитку електронного урядування, виявлення організаційних труднощів, пов'язаних із його реалізацією, а також аналізу чинного законодавства на предмет його відповідності завданням цифрової трансформації та європейським та світовим стандартам та принципам у цій сфері.

Сфера електронного урядування вже тривалий час є пріоритетним напрямом для проведення комплексних досліджень в багатьох наукових напрямках. У вітчизняній фаховій юридичній літературі питання становлення й розвитку електронного урядування досліджувались у роботах таких учених, як З. Балабанова, М. Ватковська, О. Голобуцький, М. Демкова, Д. Дубов, О. Ємельяненко, П. Клімушин, І. Коліушко, В. Корнієнко, В. Підлубний, А. Попов, А. Семенченко, А. Серенок, М. Швець та інші.

Не зважаючи на значну актуальність поняття та сутність категорії «електронне урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю не набуло достатнього вивчення і потребує подальших наукових розробок. Окрім того, перманентні зміни до національного законодавства про використання ІКТ у різних сферах публічного адміністрування вимагають постійного аналізу проблем та перспектив подальшого впровадження е-урядування в діяльність органів публічної влади.

Використання численних технологічних інструментів, включаючи веб-сайти для державних установ, електронні форми заявок, онлайн-платформи надання послуг, системи електронного документообігу, засоби цифрової ідентифікації, електронні системи голосування та багато іншого, називають електронним урядуванням. Роблячи державні послуги легшими та доступнішими, ці технологічні досягнення також допомагають створити відкритий і демократичний уряд, змінюючи уявлення про фундаментальну роль уряду з механізму примусу на рівноправне партнерство. Визначальне значення «електронне урядування» має і у контексті складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Цікавою є думка І. Коліушка, який вважає, що наприкінці ХХ сторіччя розвиток інформаційних технологій призвів до нової форми спілкування з державою – електронного уряду. Вважають, що така форма спілкування з державою приведе не тільки до більш ефективного й менш витратного адміністрування, але й до кардинальних змін взаємовідносин між громадянами і органами державної влади та місцевого самоврядування [60].

Окрім того, дослідники визначають е-урядування (електронне урядування) ключовим елементом ефективної урядової діяльності та сучасного демократичного суспільства, що забезпечує вільний та оперативний доступ населення до інформації та відкритого діалогу між державою та громадськістю за допомогою застосування інформаційних технологій [90, с. 50-52].

Сутність е-урядування полягає в тому, що воно являє собою модернізацію системи публічного адміністрування, адаптацію її до потреб інформаційного суспільства, а також передбачає насамперед взаємодію громадян із владою за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [167, с. 42].

Оскільки інформаційні технології поступово розвивалися та впливали на урядові структури та стратегії взаємодії громадян, з'явилася ідея

електронного урядування. Всесвітня павутина дала початок електронному уряду, але його фундаментальна концепція полягала в тому, щоб використовувати технології для підвищення внутрішньої економії та ефективності насамперед.

Перш ніж переходити до дослідження сутності категорії «електронне урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю слід, на нашу думку, визначитися з понятійно-категоріальним апаратом, який буде використовуватись у межах нашого дослідження.

Однозначного визначення «електронного урядування» сьогодні не існує. Вказаний термін запозичений з англійської мови і може бути перекладене як e-government і e-governance, які походять від кореневих слів government і governance. Окрім того, в окремих роботах з'ясування сутності електронного урядування також відбувається в межах установа його співвідношення з такими поняттями, як «електронна демократія» та «електронний уряд».

Основоположниками цих ідей та концепцій вважають Сполучені Штати Америки, які відіграли провідну роль у формуванні концепції електронного урядування. Вони не тільки запропонували нові ідеї, а й стали першими, хто почав активно їх впроваджувати. Цей лідерський досвід США значно вплинув на розвиток електронного урядування в усьому світі. Основний їх зміст міститься у Стратегії США, яка підкреслює, що «бачення президента щодо нової адміністративної реформи підкреслює необхідність трансформації операційних аспектів уряду щодо його власного функціонування та його взаємодії з громадянами, яких він обслуговує» [186].

Сьогодні e-government та e-governance стали світовими, глобальними феноменами; уряди країн із розвиненою економікою застосовують ці підходи для стимулювання громадянської участі у суспільному житті та посилення їхніх прав, свобод та можливостей.

У науковій літературі вказується, що концепція e-governance є більш широкою, ніж e-government, так як вона сприяє зміні ставлення громадян до уряду і навпаки. E-governance породжує нову концепцію громадянства, в обох напрямках: потреб і обов'язків громадян. Її мета – втягнути, дати право і наділити новими повноваженнями громадян [39]. Відтак, в межах нашого подальшого дослідження доцільно використовувати термін e-governance.

В українській науці, зокрема у сфері публічного адміністрування, термін governance відомий у перекладі як управління або врядування. Українська мова надає найбільш чіткий переклад терміну governance, на ній його можна перекласти як «врядування», що означає «чинити уряд», тобто впорядковувати, організовувати, досягати певних цілей [108].

Розглянемо розуміння дефініції «електронне врядування» у вітчизняній юридичній науці. Одразу зауважимо, що сучасна правова доктрина активно розвиває теоретико-методологічне підґрунтя дослідження електронного врядування. Дана проблематика вивчається науковцями різних галузей права, в першу чергу, конституційного та адміністративного.

Водночас, за словами Р. Юсіфбейлі, численні визначення поняття «електронне урядування» мають одну спільну рису – вони підкреслюють активну роль держави в реалізації концепції електронного урядування як ініціатора, інструмента реалізації, координатора та ключового учасника адміністративних, службових, демократичних та управлінських процесів [173, с. 100].

Так, на думку авторів монографії, присвяченої електронному урядуванню, поняття «електронне урядування» розуміється як таке, що використовує інформаційні технології, що є не просто технологіями, а результатом «взаємно трансформаційних взаємодій» між інструментами та людьми. Інформаційні системи можуть бути визначені як системи людських і технічних компонентів, які приймають, зберігають, обробляють, виводять і передають інформацію. Вони можуть базуватися на будь-якій комбінації людських зусиль, методів на паперових носіях та інформаційних технологіях

[40, с.23]. В. Дубов розуміє електронне врядування як комплекс державних інформаційних систем, інформаційно-технологічної інфраструктури їх взаємодії між собою та інфраструктури доступу до них населення, які забезпечують новий рівень відкритості, результативності та ефективності діяльності органів державної влади для найповнішого задоволення прав громадян [36]. І. Куспляк зазначає, що електронне урядування є інструментом розвитку демократії та вважається реальним шляхом розвитку демократичних процесів у суспільстві, що знайшло своє відображення в появі терміну «електронна демократія». Можливості Інтернету та його інформаційної структури в даній галузі практично невичерпні: починаючи від інформування населення про різноманітні події, кандидатів на посади, розповсюдження інформації про партії, закінчуючи участю громадян в електронних політичних форумах, електронних виборах тощо [77 с. 396].

І. Погребняк визначає електронне врядування як спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних Інтернет-мереж і сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування певних служб в режимі реального часу і робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з офіційними установами. На практиці це означає організацію управління державою і взаємодію з фізичними, юридичними особами шляхом максимального використання в органах публічної адміністрації сучасних інформаційних технологій. У структурі електронного врядування автор виокремлює три компоненти:

- 1) технічну сторону (інтернет, стільниковий зв'язок, супутниковий зв'язок, географічні інформаційні системи);
- 2) внутрішню урядову інфраструктуру, аналог корпоративної мережі;
- 3) зовнішню інформаційну інфраструктуру, яка взаємодіє з громадянами та юридичними особами [108, с.29-30].

На думку А. Мацокіна, е-урядування для органів місцевого самоврядування – це спосіб організації місцевого самоврядування за

допомогою програмно-апаратних засобів та систем локальних інформаційних мереж, що забезпечує відкритість та прозорість функціонування органів місцевого самоврядування, вчасний та повний доступ до інформації щодо діяльності органу, просте і доступне щоденне спілкування з місцевою владою громадян, представників бізнесу та неурядових організацій [85].

Іноземні автори визначають електронне урядування через систему надання публічних послуг, тобто йдеться про те, щоб «використовувати інформаційні технології (ІТ), інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та інші телекомунікаційні технології на базі веб-технологій для вдосконалення та/або підвищення ефективності та ефективності надання послуг у державному секторі» [189, с. 158].

Слід підкреслити, що більшість дослідників розглядають електронне урядування як наріжний камінь нової демократичної моделі в епоху інформації, а також як засіб підвищення ефективності державного управління та адміністрування. Тому що технології електронного урядування дають змогу громадянам і громадським організаціям брати ефективну участь у формуванні та реалізації державної політики.

Таким чином, запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю передбачає необхідність розвитку інноваційних організаційних структур органів публічної влади через залучення громадськості до участі в управлінні державними справами шляхом інтерактивної взаємодії з використанням мережі Інтернет, запровадження автоматизованих процесів функціонування органів публічної влади, вільний доступ до інформаційних ресурсів та можливості отримувати електронні публічні послуги.

Основними нормативно-правовими засадами розвитку електронного урядування є низка законодавчих та підзаконних актів, а саме: закони України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 № 537-V, «Про інформацію» від 02.10.1992 №

2657-ХІІ, «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 №75/98-ВР, «Про телекомунікації» від 18.11.2003 № 1280-ІV, «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20.09.2017 № 649-р, «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 № 386-р, укази Президента України «Про утворення Національного агентства з питань інформатизації» від 13.03.1995 № 206/95, «Про заходи щодо створення сприятливих умов для розвитку ІТ-індустрії в Україні» від 03.09.2020 № 371/2020, «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» від 29.07.2019 № 558/2019 тощо. Детальний аналіз нормативно-правової бази з питань впровадження електронне урядування в Україні буде здійснено нами і параграфі 1.3.

Слід зауважити, що національне законодавство також визначається з понятійними категоріями стосовно електронного урядування. Відповідно до Концепції розвитку електронного урядування в Україні «електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [68].

Вважаємо, що позиція Кабінету Міністрів України, викладена в Концепції розвитку електронного урядування в Україні № 649-р від 20 вересня 2017 року, є вдалою та повною. Проте, підтримуємо позицію тих науковців, які вважають за необхідне замінити словосполучення «державне управління» терміном «публічне управління» з огляду на сучасні концепції розвитку адміністративно-правової науки [89].

Отже, можемо констатувати, що електронне урядування має досить багато значень та трактувань. Пропонуємо наступну дефініцію

електронного урядування – це сучасний тип управління, який використовує позитивний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій, спрямований на підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів публічного управління, та сприяє організованому залученню зацікавлених сторін (національних та міжнародних установ, широкої громадськості та комерційних структур) з метою забезпечення людиноорієнтованого підходу у своїй діяльності.

З вищезазначеного випливає, що електронне урядування стало можливим завдяки розвитку науково-технічного прогресу та сучасних електронно-комунікаційних технологій, які сьогодні активно застосовуються у взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування. Завдяки цьому громадяни можуть отримувати послуги онлайн, знаходити актуальну інформацію на офіційних веб-сайтах органів влади та звертатися до них за допомогою електронних петицій. Усе це дозволяє суттєво економити час, знижувати вплив людського фактору і відповідно мінімізувати кількість можливих помилок.

Поняття «електронне врядування» в повній мірі неможливо розглянути, не визначивши його ознаки. Виокремлені науковцями ознаки електронного врядування не є вичерпними, хоча і характеризують досліджуване явище повно та різнобічно. З метою доповнення наявних, пропонуємо віднести до них також наступні:

- зручність для громадян – електронні послуги, які є частиною електронного урядування, дозволяють значно заощадити час і зусилля осіб, які бажають їх отримати, оскільки не потрібно відвідувати державні установи особисто;

- прозорість – електронне врядування сприяє підвищенню прозорості діяльності державних органів, у тому числі органів місцевого самоврядування, оскільки громадяни та громадськість в цілому мають вільний доступ до інформації;

- ефективність – автоматизація процесів дозволяє скоротити бюрократичні бар'єри та підвищити ефективність роботи органів публічної адміністрації;

- боротьба з корупцією – електронне урядування обмежує можливості для корупції шляхом автоматизації процесів та підвищення прозорості, виключаючи таким чином так званий людський фактор в управлінні;

- економія ресурсів – провадження електронного урядування дозволяє скоротити витрати на матеріально-технічні, кадрові та інші ресурси.

На думку Г. Жекало, М. Заяць, О. Вакун, до особливостей електронного урядування як сукупності тактик та дій влади можна віднести наступні:

- відкритість роботи уряду, загальнодоступність інформації про діяльність владних структур для широкого кола людей;

- часова та просторова незалежність, що полягає у можливості громадськості отримувати необхідну інформацію та користуватися послугами у будь-якому місці та у будь-який час;

- орієнтація на потреби споживача, що передбачає врахування реакції населення на ті чи інші дії влади а також на запити і потреби, які люди можуть залишити через засоби комунікації;

- зменшення рівня бюрократизації в наданні послуг, тобто зменшення рівня особистої комунікації населення і влади і перенесення можливості отримати відповідні послуги через інтернет комунікації (відповідно і зменшення рівня корупції в державі);

- інтеграція послуг, тобто можливість об'єднати процеси надання різноманітних послуг в один спосіб;

- безпосередня залежність економічної, політичної, соціальної та інших сфер суспільного життя від розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій;

- активна взаємодія структур вищих органів влади, органів місцевого самоврядування, громадянських структур, окремих людей за допомогою інформаційно-комунікативних технологій [46].

Варто зауважити і на особливості електронного врядування у взаємодії з органами місцевого самоврядування та громадськості, які, на нашу думку, можна звести до наступних:

- доступність послуг – можливість отримати державні послуги онлайн, не виходячи з дому, економить час і зусилля громадян;
- прозорість – публікація інформації про діяльність органів влади, бюджет, проекти, рішення, що підвищує довіру громадян до влади;
- участь у прийнятті рішень – онлайн-опитування, обговорення проектів, що дозволяє громадянам впливати на розробку політики;
- оптимізація процесів – автоматизація операцій, таких як подання звітів, отримання дозволів, що звільняє час для більш стратегічних завдань.

Становлення концепції електронного врядування в Україні, а також впровадження її практичних аспектів реалізації, відбувалось з урахуванням загальних періодів цифровізації в державі. Об'єктивно цей процес здійснювався із запізненням від загальносвітових та європейських.

Концепція електронного урядування зародилася як відповідь на зміни в соціально-економічній сфері, спричинені науково-технічною революцією, яка розпочалася в середині ХХ століття. Її основу заклало формування «інформаційного суспільства», що стало характеристикою постіндустріального розвитку в умовах «інформаційної революції».

Перший етап розвитку електронного врядування припадає на 1970-ті роки. Він пов'язаний із початком використання комп'ютерів для автоматизації робочих процесів і обробки даних у державних установах.

Однією з передумов виникнення електронного врядування В. Хомбург назвав кризу бюрократичної системи наприкінці 1970-х років. Вона спричинила появу ідей нового державного менеджменту, який був спрямований на підвищення ефективності, відповідальності державного апарату та його повну орієнтацію на потреби громадян як споживачів [185, с. 87]. Таким чином, електронне врядування виникло як реакція системи

державного політико-адміністративного управління на зміни в об'єкті управлінського впливу, яким в цей період стала людина, громадянин.

Термін «електронне урядування» вперше з'явився в 1990-х роках, коли активний розвиток інформаційних технологій і Інтернету створив передумови для його виникнення. З метою полегшення доступу громадян до державних послуг, країни, серед яких США, Велика Британія, Сінгапур та інші, почали впроваджувати онлайн-сервіси та цифрові платформи.

Наступним суттєвим етапом став початок 2000-х, коли провідні держави активно запроваджували електронні послуги, зокрема онлайн-сервіси, форми звернень і реєстрацій. Все це відбувалося під гаслом економічної та ресурсної ефективності, що втілилася в концепцію «24/7», яка передбачає надання послуг цілодобово сім днів на тиждень. Різке зростання впливу Інтернету та комп'ютеризація державних структур суттєво прискорили розвиток електронного урядування.

З 2010-х років розпочався новий етап, що включав розвиток інтерактивності та вдосконалення інтерфейсів. Завдяки масовому поширенню соціальних мереж, мобільних технологій та інших інтерактивних інструментів, уряди змогли створювати зручні платформи для взаємодії з громадянами в режимі реального часу. З'явилась можливість персоналізованої двосторонньої комунікації між урядом і громадянами.

Сучасний розвиток електронного урядування пов'язаний із впровадженням найновіших технологій, таких як штучний інтелект, аналіз великого об'єму даних і блокчейн. Ці інновації спрямовані на удосконалення якості послуг і підвищення ефективності державного управління.

У світовій практиці виділяють п'ять основних етапів розвитку системи електронного уряду (розроблена Лейне та Лі). Розроблені етапи відображають не часові проміжки становлення, а ті, що характеризують внутрішній, інституційний аспект даного явища. Відтак, перший етап – це створення веб-ресурсів різних міністерств і відомств, що містять інформацію про їхню місію і напрямки діяльності; другий етап – поява перших елементів

інтерактивності (електронна приймальня); третій етап – поява повноцінної інтерактивності з можливістю здійснювати операції в режимі онлайн; четвертий етап – створення об'єднаних порталів різних відомств і служб, через які можна здійснювати будь-які види трансакцій, для яких раніше було потрібно звертатися безпосередньо до державного органу; п'ятий етап – створення електронної системи державного управління на основі єдиних стандартів, а також урядового порталу як єдиної точки доступу до всіх послуг і для громадян, і для бізнесу [57, с. 4]. Варто зазначити, що такі етапи є історичними та фактично відбуваються у всіх країнах. Україна також долає ці етапи і в 2024 наша держава перебуває вже на четвертому етапі.

Умовно, враховуючи основні віхи інформатизаційних процесів у державі, період розвитку електронного врядування в Україні поділяють на такі етапи: 1) початок 1990-х рр. – 1998 р. (прийняття інформатизаційних законів, схвалення Концепції адміністративної реформи в Україні); 2) 1998–2007 рр. (прийняття Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»); 3) 2007–2010 рр. (схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні); 4) 2011 р. (прийняття Плану заходів щодо реалізації розвитку електронного урядування в Україні) – 2013 р. (схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні в новій редакції); 5) 2014 р. (утворення Державного агентства з питань електронного урядування України) – 2016 р. (схвалення Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки); 6) 2016 р. – донині [18, с.123].

З самого початку перед електронним урядом було поставлено максимально амбітні завдання: замість ієрархічної, малорухомої закритої управлінської системи повинні були з'явитися гнучкі структури з горизонтальними зв'язками, що оперативно взаємодіють між собою та з громадянами, відкриті для контролю в будь-якій ланці. Однак за два десятиріччя розвиток електронного врядування відбувався доволі повільно, у

багатьох країнах, зокрема й в Україні, роботи звелися в основному до онлайн-ного надання державних послуг і тільки останнім часом з появою нових цифрових технологій стали знову говорити про цифрову державу як про новий революційний спосіб взаємодії влади і громадян, розуміючи під цифровою державою не набір ізольованих систем надання державних послуг, а цілісну пов'язану екосистему, де відбувається електронний обмін даними і процесами, що дозволяють налагодити пряму взаємодію влади і громадян [146, с. 1-9].

Наступний етап передбачає створення та впровадження онлайн-сервісів та інтернет-платформ. На даний момент уряд зосереджується на переході від електронних систем до розробки веб-порталів і онлайн-платформ, які пропонують різноманітні державні послуги. Це дозволяє як громадянам, так і підприємствам отримувати доступ до послуг онлайн, заповнювати форми та відстежувати статус своїх заявок. Запровадження електронних послуг для громадян, зокрема доступу до документів, онлайн-платежів, електронних форм заяв та інших пропозицій, є вагомим показником зацікавленості та готовності громадськості брати участь у державному управлінні, заснованому на принципах рівності, демократії, справедливості та верховенство права.

Просування до електронного урядування веде до наступного етапу: встановлення електронної демократії та залучення громадян до процесів державотворення. У цьому контексті уряди активно впроваджують інструменти, призначені для залучення громадян до державної діяльності. Використовуючи відкриті дані, електронні петиції, публічні онлайн-консультації та механізми громадського моніторингу, вони сприяють зацікавленню та участі громадян. Цей сценарій представляє двосторонню дорожню карту, за якою держава не тільки покращує життя своїх громадян, але й стає свідком того, що вони проявляють активну зацікавленість і, за допомогою спеціальних методів взаємодії, сприяють розбудові власного управління, залучаючись до різних процесів.

Погоджуємось з підходом авторів, які вважають, що електронне урядування – це не майбутнє це вже сьогодні, його вважають одним із засобів регулювання відносин у суспільстві [82, с.71]. У той же час, електронне урядування продовжує активно розвиватися, відкриваючи перед публічним управлінням нові можливості та виклики. До основних перспективних напрямків його розвитку можна віднести:

- розширення спектру електронних послуг – поява нових можливостей для надання електронних послуг, що дозволяють спростити життя громадян у контексті отримання різноманітних адміністративних послуг;
- залучення громадян до прийняття рішень – різноманітні платформи для електронних консультацій та голосувань дозволяють громадянам брати більш активну участь у формуванні органів влади та висловленні думки громадськості з приводу важливих питань громади чи держави в цілому;
- розвиток електронного документообігу – перехід на безпаперові документи дозволить зменшити бюрократію, підвищити швидкість обробки інформації та знизити витрати;
- розвиток штучного інтелекту – штучний інтелект стає невід’ємною частиною життя держави та громадян, відкриває нові можливості для автоматизації процесів та персоналізації державних послуг;
- співпраця публічної адміністрації з приватним сектором – партнерство з приватним сектором дозволить прискорити розвиток електронного урядування та залучити додаткові інвестиції.

Хоча держава досягла значного прогресу у впровадженні та розвитку електронного урядування, залишаються проблеми, які вимагають виважених і поступових заходів.

Такі дії, на думку науковців, мають бути спрямовані на подолання «цифрової нерівності», забезпечення доступу до швидкісного Інтернету в будь-якому населеному пункті України, навіть дуже віддаленому. Дійсно, в

місцях, де не буде підключення до Інтернету або його якість буде недостатньою, громадяни не зможуть отримати електронні послуги, а держава – ефективно реалізувати функцію управління [167].

Крім зазначеного, в літературі до проблем впровадження е-урядування також відносять слабе фінансування, неналежну кваліфікацію державних службовців, слабку захищеність від нового класу соціальних злочинів, що ґрунтуються на використанні сучасних інформаційних технологій (махінації з електронними грошима, комп'ютерне хуліганство), високий ступінь бюрократизації системи управління та низьку комп'ютерну грамотність серед чиновників [70, с. 19].

Цікавою є позиція Р. Юсіфбейлі про те, що в Україні нині за процес створення електронного урядування видається звичайна інформатизація та автоматизація державного сектору. Якщо в зарубіжних програмах електронного урядування нові технології використовуються для максимального задоволення потреб громадян шляхом вдосконалення діяльності органів публічного управління та адміністрування, то в Україні результатом стало запровадження інформаційно-комунікативних технологій для вдосконалення роботи самих державних структур, тобто користувачем переваг впровадження електронного урядування стала сама держава, а не суспільство. Електронний уряд в Україні – це форма, яка не трансформує зміст процесів публічного управління та адміністрування. Він не розв'язує проблем адміністративної реформи, оскільки зосереджений на підтримці новими технологіями старої системи управління замість того, щоб надати поштовх для її зміни й оптимізації [173, с.101-102].

Можна підсумувати, що незважаючи на значні досягнення, розвиток електронного урядування все ще супроводжується певними викликами:

- цифрова нерівність – не всі громадяни мають рівний доступ до інформаційних технологій, що може призвести до соціальної нерівності;
- захист персональних даних – збільшення обсягів обробки персональних даних вимагає посилення заходів щодо їх захисту.

- кібербезпека – захист державних інформаційних систем від кібератак є одним з пріоритетних завдань держави особливо в умовах воєнного стану.

Отже, електронне урядування є невід’ємною частиною сучасного суспільства. Воно сприяє підвищенню ефективності публічного управління, покращує якість життя громадян та зміцнює довіру до державних інституцій. Незважаючи на виклики, які стоять перед електронним урядуванням, його розвиток є незворотнім процесом.

Єдиного доктринального підходу до розуміння електронного урядування серед наукових шкіл сучасності немає. Усі існуючі визначення електронного урядування, як правило, підкреслюють активну роль держави в цьому процесі – держава виступає не просто спостерігачем, а ключовим гравцем, який ініціює, координує та реалізує зміни.

Пропонуємо наступну дефініцію електронного урядування – це сучасний тип управління, який використовує позитивний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій, спрямований на підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів публічного управління, та сприяє організованому залученню зацікавлених сторін (національних та міжнародних установ, широкої громадськості та комерційних структур) з метою забезпечення людиноорієнтованого підходу у своїй діяльності.

Запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю передбачає необхідність розвитку інноваційних організаційних структур органів публічної влади через залучення громадськості до участі в управлінні державними справами шляхом інтерактивної взаємодії з використанням мережі Інтернет, запровадження автоматизованих процесів функціонування органів публічної влади, вільний доступ до інформаційних ресурсів та можливості отримувати електронні публічні послуги.

1.2. Сучасний стан публічного управління через призму електронного урядування: поняття та складові

Криза класичної політико-адміністративної моделі управління стала основою для сучасної адміністративної реформи. Ця криза посилилася із загостренням традиційних бюрократичних дисфункцій у публічному управлінні, пов'язуючи зростання як обсягу, так і якості надання різноманітних послуг державними органами. Визнання цієї кризи спонукало до переоцінки кількох основоположних принципів публічного управління та адміністрування, що стало поштовхом для завпровадження адміністративної реформи, спрямованої на підвищення ефективності та розширення функціональних можливостей держави.

Ключовим аспектом цих реформ є створення системи електронного урядування, що передбачає модернізацію та вдосконалення діяльності органів держави шляхом застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, зокрема Інтернету.

Концепція електронного урядування відіграє ключову роль у модернізації публічного управління. Вона передбачає активне використання інформаційних технологій для трансформації взаємодії державних органів з громадянами та представниками бізнесу, а також для оптимізації внутрішніх процесів. Держава виступає не лише об'єктом, а й суб'єктом цих трансформацій, ініціюючи та координуючи процес впровадження електронних послуг.

Усі наявні на сьогодні визначення електронного урядування підкреслюють, що держава є центральним елементом взаємодії з громадянами та суспільством в цілому у цифровому середовищі.

Сферу публічного управління та її основні детермінанти у галузі адміністративного права досліджували такі провідні вітчизняні та зарубіжні

вчені, як: В. Авер'янов, Д. Бахрах, М. Бевзенко, Ю. Битяк, В. Біла, В. Галуцько, Т. Коломоєць, Р. Мельник, В. Тимошук, О. Шевчук тощо. Водночас динамічні, постійні зміни до законодавства про використання ІКТ у різних сферах життя суспільства, у тому числі у сфері публічного управління, вимагають постійного аналізу даної проблеми, оновлення підходів до перспектив подальшого впровадження електронного урядування в діяльність органів публічної влади.

Як правило, дослідження будь-якого явища варто починати з аналізу його етимологічних даних. Відтак, задля розкриття сутності публічного управління варто звернутися до етимології слів «публічний» та «управління». Зміст кожного з них є фундаментом будь-якого наукового дослідження, особливо коли мова йде про складні й багатогранні категорії, такі як «публічне управління».

Поняття «публічний» має іншомовне походження, а саме походить від: 1) від латинського «publicus» – означає те, що має відношення до народу, держави, офіційне, загальне для всіх; 2) французького слова «public» – який стосується народу в цілому, спільноти, який відноситься до народу в цілому, спільноти; до управління народом, організованим суспільством [184]. У латинсько-українському словнику слово publicus перекладається як «людовий, народний, громадський, державний» [58, с. 660]. Сучасний тлумачний словник української мови також подає кілька значень слова «публічний»: 1) який відбувається в присутності публіки, людей; прилюдний, привселюдний, гласний, відкритий; 2) призначений для широкого відвідування, користування; громадський, загальний, загальнодоступний [154]. У юридичній термінології «публічний» розкривається у таких словосполученнях, як «публічне право»; «публічна влада»; «публічна адміністрація»; «публічне управління»; «публічна служба»; «публічна політика»; «публічний інтерес» тощо [171, с. 196-198]. Таким чином, «публічний», з одного боку, це той, що належить до народу, доступний для

всіх, відкритий для загального огляду і використання, а з іншого – все, що пов'язане з суспільством, громадськістю і доступне для широкого кола людей.

Другий термін «управління» охоплює широкий спектр людської діяльності і в усі часи управління відіграло визначальну роль в житті суспільства.

Якщо звернутися до терміну «управління», то воно визначається як систематично здійснюваний цілеспрямований вплив людей на суспільну систему в цілому чи на її окремі тенденції в інтересах забезпечення її оптимального функціонування та розвитку, досягнення поставленої мети [29, с.29].

Великий тлумачний словник української мови тлумачити досліджуваний нами термін через дієслова «управляти» та «керувати», що означають: 1) спрямовувати діяльність, роботу кого-, чого-небудь; бути на чолі когось, чогось; керувати; спрямовувати хід, перебіг якогось процесу, впливати на розвиток, стан чого-небудь; 2) спрямовувати процес, впливати на розвиток, стан чого-небудь; спрямовувати діяльність кого-, чого-небудь, бути на чолі когось, чогось, давати вказівки, розпоряджатися [12, с.1511, 536].

У цілому, управління варто розуміти як динамічний процес, який включає в себе вплив суб'єкта на об'єкт управління, а також включає в себе планування, організацію, мотивацію і контроль, та передбачає вплив на людей, ресурси та процеси для досягнення поставлених цілей.

Поєднання термінів «публічний» та «управління» породжують нову та дискусійну категорію «публічне управління», яка на сьогодні широко використовується сучасною адміністративно-правовою наукою, проте є відносно новим термінологічним поняття для вітчизняної юриспруденції та теорії державного управління.

З кінця ХХ ст. у вітчизняній науковій літературі з проблем державного управління та політології набувають поширення поняття «публічне управління» й «публічне адміністрування». М. Міхровська звертає увагу на те, що з наближенням законодавства України до європейського, у науці

адміністративного права все частіше вживається термін «публічне управління». На думку авторки, необхідно відійти від концепції застарілого «державного управління» на користь сучасної «сервісно-спрямованої системи публічного управління», яка домінує в європейських країнах. І хоча в науковій літературі термін «публічне управління» часто перекладається як «державне управління», проте поняття публічне управління не тотожне поняттю державного управління, воно має значно ширший обсяг, іншу мету та засоби здійснення [89, с. 301].

Стара модель державного управління, заснована на бюрократичних процесах та централізації влади, справді не відповідає вимогам сучасного суспільства. Перехід до європейської моделі є логічним кроком для України, яка прагне інтегруватися в Європейський Союз.

Використання нових запозичених термінів замість поняття «державне управління» можна пояснити тим фактом, що теперішній розвиток адміністративно-правової науки та практики вимагає від сьогодення більш сучасні термінологічні конструкції, які мають принципово нові змістовні аспекти. Саме такою дефініцією є «публічне управління». Коли кожен автор чи авторський колектив використовує поняття як загальноживані, начебто вважаючи, що їх зміст очевидний для всієї наукової спільноти адміністративного права та публічного управління, маємо ситуацію невизначеності законодавства від такого запозичення без ретельного врахування в науці та практиці.

Публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності [22].

Адміністративно-правова доктрина з огляду на відносну новітність вказаної дефініції активно долучається до його вивчення. Р. Мельник вказує,

що категорія «публічне управління» є надзвичайно складною за своїм змістом, яку легше описати, ніж сформулювати її чітке визначення [с. 96]. На його думку, публічне управління являє собою різновид суспільно корисної діяльності, який здійснюється певною сукупністю суб'єктів, зокрема органами державної влади [86, с. 96]. Л. Ємець вважає, що під публічним управлінням необхідно розуміти визначену публічними (суспільними) потребами діяльність органів державної влади, зокрема органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів, у разі делегування їм публічних повноважень, спрямовану на забезпечення й реалізацію прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, засновану на нормах права та таку, що здійснюється у межах чинного законодавства [44 , с.77].

Досить повним, на нашу думку, є визначення публічного управління Ю. Шаровим. Автор вказує, що публічне управління – в європейському дискурсі поняття «публічне (державне) управління» охоплює три виміри: урядування (governance) як процес колективного вироблення та реалізації стратегічних рішень на основі механізмів консенсусу формування й узгодження політики та координації дій ключових учасників; адміністрування (administration) як чіткий розподіл повноважень і обов'язків між учасниками процесу та інформаційно-комунікативне забезпечення вертикальної та горизонтальної координації дій між суб'єктами врядування; менеджмент (management) як сукупність процесів, що спираються на інституційну основу адміністрування і спрямовані на забезпечення виконання стратегічних рішень, прийнятих у системі врядування, за рахунок використання раціональних управлінських технологій, методів, засобів і форм управління [168].

Як вказують О. Євтушенко та В. Андріяш, публічне управління – це цілеспрямований вплив, необхідний для узгодженої спільної діяльності людей, який здійснюється через прийняття і реалізацію відповідних нормативно-правових актів (законів, постанов, розпоряджень) зорієнтований

на реалізацію публічних (загальних) інтересів. Предмет публічного управління можна визначити через функції держави, та діяльність органів державної влади, що спрямовані на ефективне функціонування всієї системи політичних інституцій, розвиток суспільства, окремих його підсистем (політичної, економічної, соціальної, адміністративної, правової, гуманітарної тощо). До специфічних рис даної категорії автори відносять: 1) публічне управління спирається на державну владу, підкріплюється і забезпечується нею; 2) поширюється на все суспільство і за його межі у сфері проведення державної міжнародної політики; 3) здійснюється в межах панування верховенства права, завдяки законодавчо врегульованому і дієвому механізму контролю суспільства над усіма органами державної влади та місцевого самоврядування [43, с.14-15].

Інші дослідники вважають, що публічне управління багатогранне поняття, яке охоплює державне управління та місцеве самоврядування, це цілий науковий напрямок, який має дослідницькі області такі як: державний менеджмент (державна служба), аналітика державних програм і політик (стратегічне планування); взаємодія держави, бізнесу та громадян (GR-менеджмент). З урахуванням цього публічне управління це система, яка складається з державних, місцевих, некомерційних структур, які створюються з метою задоволення суспільних інтересів та вирішення колективних проблем [19].

На сьогоднішні на сторінках юридичної літератури спостерігається значна кількість підходів до трактування публічного управління та його характерних рис. Ця категорія є досить актуальною і водночас дискусійною, оскільки відсутній єдиний підхід до його визначення, а також нормативне закріплення. Попри різноманіття наукових визначень, можна виділити кілька ключових особливостей публічного управління, які є спільними для більшості проаналізованих концепцій:

по-перше, публічне управління – це наука, що вивчає особливості та закономірності функціонування органів публічної влади та установ, які здійснюють управління суспільством і державою;

по-друге, публічне управління – це безпосередня діяльність, яку здійснюють спеціально уповноважені державою суб'єкти із вирішення публічних завдань і виконання відповідних функцій;

по-друге, публічне управління має особливий суб'єктний склад, який становлять державні органи та органи місцевого самоврядування, які виконують суспільно-важливі, життєво необхідні функції, представляють інтереси народу на загальнонаціональному та регіональному рівнях, забезпечуючи безпеку громадян, захищаючи їхні права і свободи;

по-четверте, здійснюється як на загальноправових (законності, верховенства права, гуманізму, рівності), так і на спеціальних принципах (людиноорієнтованості, прозорості діяльності публічних органів, відповідальності публічних органів перед населенням, доступності публічних послуг);

по-п'яте, основна місія в діяльності суб'єктів публічного управління полягає у забезпеченні загального добробуту суспільства, тобто створенні умов для гідного життя громадян, розвитку країни та захисту національних інтересів, наданні якісних адміністративних послуг, забезпечення законних інтересів осіб і безперешкодної реалізації ними їх суб'єктивних прав.

Таким чином, публічне управління – широкий спектр суспільно-правових відносин, які виникають у зв'язку з діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування щодо здійснення суспільно важливих, суттєвих і встановлених законом функцій і завдань на території країни в цілому засоби, які створюються на відповідних територіях з метою гарантування та реалізації законних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб.

У процесі нашого дослідження, ми будемо розглядати органи публічного управління не з точки зору їхньої управлінської діяльності,

спрямованої на реалізацію державно-владних повноважень, а з позиції партнерства та співпраці з громадськістю. Для обґрунтування нашої позиції звернемося до історико-теоретичного аналізу публічного управління. Його еволюція пройшла тривалий шлях, під час якого держава та управління ідентифікувались як взаємопов'язані поняття, що врегульовують суспільні відносини за участю суб'єкта та об'єкта владного впливу. У результаті проведення адміністративної реформи, спрямованої на впровадження позитивного європейського досвіду, було змінено підхід до управління. Особливу увагу приділили необхідності забезпечення послуг для юридичних та фізичних осіб на основі партнерських відносин. У цьому контексті з органів публічного управління зняли каральні функції та запровадили термін «надання адміністративних послуг». Ці зміни привели до формування в теорії адміністративного права поняття публічного адміністрування. Воно включає органи державної влади та місцевого самоврядування, які виконують управлінські функції, а також громадські організації і громадян, щодо яких ці функції реалізуються.

В європейських країнах органи адміністрування надають держані послуги, спираючись на принципи демократизації та співпраці з громадянами. Саме в цьому напрямку ми здійснюватимемо подальше дослідження, розглядаючи державні органи влади та місцевого самоврядування як адміністративні структури.

Розвиток ідеї «публічного управління» пов'язаний з явищем, відомим як «роздержавлення управління», яке передбачає передачу деяких державних функцій неурядовим організаціям, приватному сектору та органам місцевого самоврядування. У цьому сенсі громадські організації, органи місцевого самоврядування і навіть фізичні та юридичні особи здійснюють управлінські функції в публічній сфері (сфері суспільних інтересів), коли їх діяльність впливає на суспільні справи.

Важливою складовою публічного управління в сучасних умовах є впровадження електронного врядування, яка можна вважати одним із

найнеобхідніших інструментів модернізації державної влади у XXI столітті вважається електронне урядування. Його можна розглядати як технологію управління, яка спрямована на покращення діяльності діючих організацій і реструктуризацію мережі взаємовідносин між представниками публічної влади, приватним бізнесом та урядом.

Серед значних подій у публічному управлінні за останні кілька десятиліть – розвиток електронного урядування, як з точки зору його застосування, так і його концептуальних і доктринальних тлумачень. Новітня система змінила ідеологію публічного управління та надання адміністративних послуг.

На публічне управління впливає тенденція суспільства до цифровізації, враховуючи електронне урядування та використання його інструментів. Саме електронне урядування відіграє ключову роль у відродженні публічної влади. Сучасне та якісне публічне управління можна забезпечити завдяки використанню європейських стандартів електронного урядування. Надаючи фізичним та юридичним особам надійний і безпечний доступ до адміністративних послуг, вони допомагають підвищити ефективність їх надання. Тому імплементація позитивних європейських стандартів у сфері електронного урядування є суттєвим чинником в контексті оновлення владної парадигми сучасної України.

Інтеграція українського публічного адміністрування до європейського адміністративного простору в умовах розвитку інформаційного суспільства сьогодні висунула нові вимоги до діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх спроможності ефективно діяти в умовах впровадження е-урядування, що обумовлює необхідність змін в усіх без винятку сферах суспільного життя [167, с. 43].

Як слушно вказує Ю. Ряховська, концептуальні засади електронного уряду розкриваються в трьох напрямках його розвитку: 1) електронне адміністрування – автоматизація, інформатизація і трансформація функцій і процесів, пов'язаних зі збором, зберіганням, обробкою і передачею

інформації. Електронне адміністрування направлено, перш за все, на оптимізацію внутрішньої роботи органів державного управління і відноситься до процесу трансформації внутрішніх взаємодій в системі державного управління; 2) електронна взаємодія з громадянами, надання електронних послуг. Орієнтація органів державного управління на максимальне задоволення потреб громадян є центральною ланкою в концепції електронного уряду. Основу даного напрямку становить розвиток електронних державних послуг, орієнтованих на споживача, які відповідають новим стандартам якості; 3) розвиток інформаційного суспільства – даний напрямок орієнтоване на встановлення і розвиток на базі Інтернет-технологій взаємодій органів державного управління з організаціями приватного сектора, недержавними і громадськими організаціями, а також іншими інститутами громадянського суспільства. Розвиток інформаційного суспільства розглядається в рамках концепції електронного уряду не тільки як ключовий фактор успіху реформи державного управління, а й як одна з пріоритетних завдань держави в умовах глобальних процесів переходу до нової економіки [142].

Електронне урядування представляє свіжу теоретичну основу, нову парадигму та зміцнення зв'язків між теорією та практикою у сфері публічного управління. На думку Р. Юсіфбейлі, використання комунікаційних технологій в органах державної влади має на меті не лише забезпечити позитивне й лояльне ставлення до влади в суспільстві, а й розв'язати проблему недовіри, негативного ставлення до певних державних структур тощо [173, с.101].

Публічне управління через призму електронного урядування, на нашу думку, повинно включати такі складові елементи як:

1. Інформаційна складова: а) єдиний державний портал – централізований веб-ресурс, що повинен об'єднувати всі електронні послуги, які надаються органами публічного управління; б) інформаційні системи органів влади – спеціалізовані системи для обробки даних, управління

документами, надання послуг; в) електронна взаємодія – обмін інформацією між органами влади, бізнесом та громадянами в електронному форматі; г) надання доступу громадськості до публічної інформації в електронному форматі.

2. Інституційна складова: а) центри надання адміністративних послуг – простір, де громадяни можуть отримати консультації та скористатися електронними послугами; б) інтернет-мережа доступна для всіх верств населення; в) цифрова грамотності – підвищення рівня цифрової грамотності населення.

3. Цифрова трансформація публічних послуг: а) електронні послуги – надання державних послуг в електронному вигляді; б) електронна демократія – залучення громадян до процесу прийняття рішень за допомогою електронних інструментів (онлайн-консультації, електронні петиції, участь у виборах за допомогою ІКТ); в) електронний документообіг – обмін документами між органами влади та громадянами в електронному вигляді; г) електронна підпис – забезпечення юридичної сили електронних документів.

4. Захист інформації: а) кібербезпека – захист інформаційних систем від кібератак; б) захист персональних даних – забезпечення конфіденційності персональних даних усіх залучених до процесів електронного урядування.

5. Міжнародний аспект: а) порівняльний аналіз досвіду різних країн у сфері електронного урядування; б) запозичення кращих практик зарубіжного досвіду та їх адаптація до національних умов; в) співпраця між країнами у сфері електронного урядування.

Таким чином, впровадження електронного урядування у сферу публічного управління полягає у тому, що це інноваційний підхід, який дозволяє перетворити взаємодію держави і суспільства. Завдяки цифровим технологіям, громадяни отримують можливість безпосередньо впливати на процес прийняття рішень, а держава, в свою чергу, може надавати послуги більш оперативно та прозоро. Це сприяє підвищенню довіри до влади,

стимулює економічне зростання та робить державне управління більш ефективним.

Електронне урядування – це стратегічний напрямок розвитку держави, який сприяє підвищенню якості життя громадян, розвитку економіки та зміцненню демократичних інститутів. Електронне урядування демократизує процес прийняття рішень, надаючи громадянам більше можливостей впливати на державну політику та отримувати якісніші публічні послуги. Завдяки електронному урядуванню, громадяни стають активними учасниками державного управління, що підвищує довіру до влади та сприяє розвитку громадянського суспільства, а також робить державні послуги більш доступними, зручними та прозорими для кожного громадянина.

Органи публічної влади, прагнучи підвищити ефективність своєї діяльності, перетворюються з частини бюрократичної контролюючої системи на структури, що надають громадянам якісні адміністративні послуги. Зміцнення партнерських відносин між населенням і органами влади позитивно впливає на рівень та якість життя суспільства. Така взаємодія має відбуватися на державному, центральному і місцевому рівнях, опираючись на раціональний політико-управлінський аналіз із орієнтацією на суспільний інтерес. Цей інтерес формується завдяки використанню різноманітних механізмів громадської участі в обговоренні проектів державних і місцевих рішень. Такий підхід дозволяє забезпечити якісне публічне управління, що сприяє раціоналізації державної політики.

Проте, все ж таки науковці зазначають, що не дивлячись на значні позитивні зміни у досліджуваному напрямі, на глобальному рівні наша країна поки програє конкурентну боротьбу за факторами, що визначають створення нових проривних інформаційних інноваційних технологій, передусім це стосується залучення інвестицій у проекти нових знань, підготовки професійних і наукових кадрів, що в умовах низької ефективності національної інноваційної системи призводить до «вимивання» з країни

конкурентоздатного потенціалу – кадрів, технологій, проривних ідей [80, с. 58].

Задля покращання механізмів публічного управління та адміністрування у сфері цифрових трансформацій необхідно розробляти на державному рівні загальнонаціональні програми, які були б спрямовані на підтримку та розвиток інфраструктури українського суспільства загалом. Для цього з боку держави необхідна підтримка стимулювання та розвитку цифрових технологій, зокрема, системи культивування цифрових навичок на рівні початкової, середньої та вищої освіти. Важливо для цього розглянути можливість отримання освіти для літніх людей, які зможуть отримати додаткові знання, що відповідали б їхнім потребам та інтересам, користування новими можливостями цифрових технологій [10].

Отже, запровадження електронного урядування у сфері публічного управління передбачає створення кардинально нових форм організації діяльності органів державної влади шляхом надання громадянам можливості брати участь в управлінні державними справами через Інтернет та гарантування взаємодії громадян шляхом надання їм доступ до державних інформаційних ресурсів та можливість отримувати державні послуги в електронному вигляді.

Електронне урядування як новітній методологічний підхід правової політики зменшує корупцію, підвищує прозорість, сприяє участі громадян у виробленні національної політики, прискорює зростання ВВП, знижує загальні витрати та розширює можливості уряду тощо. У сфері публічного управління завдяки ефективній системі електронного урядування широкій громадськості доступні якісна інформація та більша кількість послуг.

1.3. Правові засади запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю

Удосконалення діяльності публічного управління буде першочерговим у політичному порядку денному нашої держави у мирному світі після завершення загарбницької війни російської федерації проти України. Зрештою, ефективне управління гарантує вирішення всіх питань безпеки, економіки та соціальної сфери, тому система управління повинна відповідати сучасним стандартам. Впровадження компонентів електронного урядування є важливим для реформування системи публічного управління та адміністрування. Однак успішний результат залежить від того, наскільки добре працює запропонована модель і чи відповідає вона очікуванням суспільства. Таким чином, вкрай важливо вивчити й оцінити потенціал і результати застосування відповідних теоретико-методологічних інструментів у реальній політичній практиці демократичного переходу в Україні.

Швидкість соціального прогресу та характер політико-правових реалій у кожній державі визначаються сферою електронних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних, що стрімко розвивається. Електронне урядування не варто розглядати лише як впровадження нових технологій в роботу державних органів. Це фундаментальна трансформація публічного управління та адміністрування, що робить його більш прозорим, ефективним та орієнтованим на потреби громадян.

Фундаментальні основи та окремі аспекти нормативно-правового регулювання електронного урядування стали предметом дослідження І. Арістової, С. Алфьорова, Ю. Битяка, В. Гаращука, М. Демкової, П. Клімушина, І. Коліушка, В. Курила, А. Семенченка, А. Серенка, Ю. Шемшученка та інших науковців.

Дослідженню феномена електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого

самоврядування та громадськістю присвячують праці такі науковці, як В. Авер'янов, В. Бакуменко, М. Баймуратов, Н. Нижник, Є. Ромата, С. Чукут, О. Яновський та інші.

На початку XXI століття в умовах розвитку інформаційного суспільства у світі з'явилося поняття електронного урядування (e-government). Молода незалежна Українська держава, успадкувавши архаїчний механізм управління, також долучилася до цієї глобальної світової тенденції і розпочала свій шлях запровадження цієї новації у власну систему публічного управління.

Розвиток електронного урядування в Україні сьогодні є критично важливим через еволюцію та розвиток інформаційного суспільства, а також через прагнення країни інтегруватися в європейський простір, де вже тривалий час використовуються ІКТ. Завдяки впровадженню електронного урядування розвивається громадянське суспільство, відтак громадяни отримують доступ до державних процесів, а діяльність державних органів стає більш відкритою та прозорою, у тому числі діяльність органів місцевого самоврядування.

Електронне урядування виступає ефективним інструментом роботи органів публічної влади, які спрямовані на створення найбільш ефективних умов для реалізації принципу людиноцентризму. Водночас така діяльність вимагає якісного нормативно-правового регулювання, яке охоплювало б усі аспекти цієї сфери. Особливої актуальності це питання набуває у контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави, що орієнтується на досягнення європейської спільноти у даній сфері.

Ключовим аспектом забезпечення електронного урядування є його нормативно-правова база. Саме вона окреслює фундаментальні поняття, принципи, пріоритетні цілі, стратегічні завдання, методи просування електронного урядування, а також моделі та інструменти, необхідні для його реалізації. Крім того, на нормативній основі відбувається подальший

розвиток інформаційного суспільства, модернізації інформації, інформаційної безпеки та сприяння відкритому уряду.

Правове та організаційне забезпечення є необхідною умовою впровадження електронного урядування у сфері публічного управління. Як зазначають дослідники, досконала нормативна правова база дасть змогу усунути відставання законодавства в цій сфері від потреб суспільства і характеру громадських відносин, а також створити цілісну правову систему, гармонізовану із загальноновизнаними нормами і принципами міжнародного права [37, с.93].

Окрім того, на нашу думку, нормативна-правова база у сфері запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, що розроблена відповідно до загальноновизнаних міжнародних принципів і норм та гармонізована відповідно до європейського законодавства, дозволить встановити єдині стандарти та правила для створення та функціонування єдиної інформаційної системи держави та єдиних стандартів для електронних документів; визначити порядок доступу до публічної інформації та сприятиме підвищенню прозорості діяльності органів влади, а також порядок взаємодії між органами публічної влади та громадянами в електронному середовищі; гарантувати безпеку персональних даних, захистити права користувачів електронних послуг та встановити відповідальність за порушення у цій сфері.

Останніми роками кількість законів, що регулюють використання ІКТ, помітно зростає у сфері правового забезпечення. А. Серенко вказує, що законодавство України, що безпосередньо пов'язане з упровадженням та використанням технологій електронного урядування, нараховує кілька десятків нормативно-правових актів. Причому електронне урядування розглядається здебільшого не як окрема сфера, а як складова частина сфери інформатизації [144].

В Україні на сьогодні налічується понад 300 нормативно-правових актів, що регулюють функціонування електронного урядування. Серед основних нормативно-правових актів, що регулюють впровадження електронного урядування в систему публічного управління, передусім варто виділити Конституцію України – ключовий загальнонаціональний документ, який має статус Основного Закону держави.

Отже, Конституція України є найважливішим нормативно-правовим актом, який закріплює основні принципи будови та діяльності державної влади, державного апарату, політико-економічного, соціального середовища тощо, а також правове регулювання суспільно-правових відносин в межах держави. Конституція – це набір принципів, які є основою для всього механізму реалізації, що регулює використання електронного урядування у сфері публічного управління. Розглянемо такі принципи, закріплені на рівні Основного Закону, виходячи із предмету нашого дослідження. До них можна віднести:

- ст. 3 – зазначено, що найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека (ст.3). Зміст і напрям дій держави визначають права, свободи людини, їх гарантії. Народ вимагає від держави відповідальності за її дії. Основним обов'язком держави є дотримання та забезпечення прав і свобод людини. Електронне урядування в даному випадку є яскравою ілюстрацією захисту прав людини та спрощення їх реалізації [65];

- ст. 6 – державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. В сучасних умовах функціонування органів державної влади електронне урядування можна визначити як необхідну складову їх інформаційної взаємодії з органами місцевого самоврядування та громадськістю;

- ст.7 – визнається і гарантується місцеве самоврядування. У вказаній статті підкреслюється, що місцеве самоврядування в Україні є формою публічної влади, яку здійснюють специфічні суб'єкти – територіальні громади та створені ними органи. Воно охоплює специфічну сферу – питання місцевого значення – і базується на використанні окремого виду публічної власності, а саме комунальної. Детальніше аспекти місцевого самоврядування визначені у Законі України «Про місцеве самоврядування»;

- ст. 8 – визначено: в державі визнається і діє принцип верховенства права. Конституція є найвищим джерелом права, а всі закони та інші нормативно-правові акти мають прийматися на її основі та відповідати їй. Норми Конституції мають пряму дію, що гарантує кожній людині та громадянину можливість звернутися до суду для захисту своїх конституційних прав і свобод безпосередньо на підставі Основного Закону. Відповідно до цього принципу, електронне врядування повинно мати виключно законний характер, бути впровадженим на основі правових норм та функціонувати згідно з фундаментальними юридичними засадами держави і правової системи. В інших положеннях Конституції закріплені принципи рівності прав людини і громадянина, а також базові основи організації діяльності органів місцевого самоврядування і вищих органів державної влади, зокрема Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Президента України, які виступають суб'єктами реалізації електронного урядування;

- ст. 9 – закріплено юридичний статус наступної групи нормативно-правових актів які регулюють питання впровадження електронного урядування в публічне управління – міжнародних договорів. За вказаною нормою, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України [65].

Відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 № 1906-IV, міжнародний договір України - укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [126].

На сьогодні Україна приєдналась до основних міжнародних угод у сфері розвитку електронного урядування, що значно сприяє залученню позитивного світового досвіду та підкреслює важливість міжнародної співпраці для розвитку електронного урядування в Україні. Розглянемо основні з них:

- Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність, прийнята Радою Європи у Будапешті 23.11.2001 р. і ратифікована Законом України №2824-IV від 7.09.2005 р. [63] Вказаною Конвенцією наголошується на спільних діях на національному та міждержавному рівнях з питань несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерних систем, незаконного перехоплення даних і втручання в комп'ютерні системи. Конвенція про кіберзлочинність є фундаментальним документом, що встановлює міжнародні стандарти боротьби з кіберзлочинністю, а також передбачає процесуальні повноваження, що охоплюють обшук комп'ютерних мереж і перехоплення комунікацій у контексті боротьби з кіберзлочинністю. Нарешті, вона створює можливості для ефективного міжнародного співробітництва.

- Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних. Вказана Конвенція також відома як Конвенція 108, - це угода Ради Європи 1981 року, яка захищає право на приватність осіб, беручи до уваги зростаючий потік через кордон персональних даних, які підлягають автоматичній обробці. Метою цієї

Конвенції є захист кожної особи, незалежно від її громадянства чи місця проживання, щодо обробки її персональних даних, сприяючи таким чином повазі її прав людини та основних свобод, зокрема права на приватне життя [62].

Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних від 8 листопада 2001 року, метою якого є покращення застосування принципів, що містяться в Конвенції Ради Європи про захист осіб щодо автоматизованої обробки персональних даних (ETS № 108, «Конвенція») шляхом додавання двох нових суттєвих положень – один щодо створення одного або кількох наглядових органів кожною Стороною та один щодо транскордонних потоків персональних даних до країн або організацій, які не є сторонами Конвенції [34].

- Декларація Партнерства в рамках Ініціативи «Партнерство Відкритий Уряд» від 2011 року, до якої Україна приєдналась нарівні із країнами-засновницями (Бразилія, Сполучені Штати Америки, Індонезія, Мексика, Норвегія, Філіппіни, Південно-Африканська Республіка, Сполучене Королівство) та іншими державами, які підтримали Ініціативу [193].

У 2011 році державні лідери та прихильники громадянського суспільства об'єдналися, щоб створити унікальне партнерство, яке об'єднує ці потужні сили для сприяння прозорому, широкому, інклюзивному та підзвітному управлінню.

За час свого існування OGP виросла до 75 країн і 150 місцевих юрисдикцій, які працюють разом з тисячами організацій громадянського суспільства. Кожен член організації розробляє детальні плани для підвищення прозорості та підзвітності уряду, залучаючи до цього процесу громадськість;

- Угода України про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Дана Угода передбачає співпрацю між сторонами в різних напрямках, окремі з яких зобов'язують Україну переймати та впроваджувати сучасні

технології у сфері розбудови електронного урядування. Так, Глава 14 Угоди встановлює, що сторони зміцнюють своє співробітництво щодо розвитку інформаційного суспільства на користь приватних осіб і бізнесу через забезпечення загальнодоступності інформаційно-комунікаційних технологій та через кращу якість послуг за доступними цінами, що полегшить доступ до ринків послуг електронних комунікацій, що сприятиме конкуренції та надходженню інвестицій в цю галузь [163].

Ця частина Угоди підкреслює важливість взаємодії для розвитку цифрової інфраструктури в Україні та покращення доступу до електронних послуг. Співробітництво має на меті імплементацію національних стратегій інформаційного суспільства, розвиток всеохоплюючої нормативно-правової бази для електронних комунікацій та розширення участі України у дослідній діяльності ЄС у сфері ІКТ.

За юридичною силою нормативно-правових актів наступне місце після Конституції України та ратифікованих міжнародних документів займають закони. Вони регулюють здійснення електронного урядування у публічному управлінні та встановлюють правову основу, в рамках якої відбувається трансформація державного сектора та посилюється інтеграція технологій у даній сфері.

Варто зазначити, що, незважаючи на значні зусилля, спрямовані на розвиток електронного урядування в Україні, на сьогодні відсутній єдиний нормативний акт, який би чітко визначав правові основи та регулював усі аспекти цього процесу. Законодавство щодо електронного урядування розпорошене між різними законами, що ускладнює його застосування та інтерпретацію.

До основних законодавчих актів у досліджуваній сфері варто віднести:

Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ, Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 № 3322-ХІІ, Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 № 537-V, Закон України «Про

Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 №74/98-ВР (втратив чинність), Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 №75/98-ВР, Закон України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 № 1280-IV, Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI, Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV, Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII, Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-VIII та інші.

Крім того, питання розвитку інформаційного суспільства та інформаційної сфери в цілому, впровадження електронного урядування регулюються низкою підзаконних нормативних актів. Зокрема:

- Укази Президента України, такі як «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»» від 25.02.2017 № 47/2017, «Про заходи щодо створення сприятливих умов для розвитку ІТ-індустрії в Україні» від 03.09.2020 № 371/2020, «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» від 29.07.2019 № 558/2019, «Про Положення про технічний захист інформації в Україні» від 27.09.1999 № 1229/99, «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 № 928/2000, «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» від 20.10.2005 № 1497/2005, «Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020"» від 12.01.2015 № 5/2015;

- Постанови Верховної Ради України – «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006–2008 роки» від 04.11.2015 № 3075-IV, «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи

галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» від 31.03.2016 № 1073-VIII тощо;

- Постанови Кабінету Міністрів України, такі як «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», «Про затвердження Порядку подання документів в електронному вигляді до органу ліцензування та видачі ним документів в електронному вигляді за допомогою телекомунікаційних засобів зв'язку», «Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів», «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів» від 17.03.2004 № 326, «Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства» від 28.11.2012 № 1134, «Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації» від 31.08.1998 № 1352, «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» від 24.02.2003 № 208, «Деякі питання оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних» від 30.11.2016 № 867;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України, такі як: «Про схвалення плану дій з впровадження в Україні ініціативи Партнерство «Відкритий Уряд» у 2023-2025 роках» від 17.11.2023 № 1049-р, «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20.09.2017 № 649-р, «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» від 8.11.2017 № 797-р, «Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» від 05.05.2003 № 259-р, «Про затвердження заходів з реалізації Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» від 31.12.2003 № 828-р, «Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 15.08.2007 № 653-р., «Питання реалізації пілотного

проекту впровадження технологій електронного урядування» від 01.03.2010 № 360-р, «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 № 386-р, «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 13.12.2010 № 2250 тощо.

Незважаючи на таке широке нормативно-правове забезпечення, і досі існують певні проблеми в цьому напрямку. Насамперед - це відсутність кодифікованого акту, адже частина нормативних приписів повторюються, а інформація дублюється, що призводить до правових колізій. Також необхідно ієрархічно впорядкувати нормативно-правові акти в залежності від Конституції України, чітко розподілити перелік повноважень між органами державної влади з метою запобігання дублювання їх функцій, уникнення конкуренції між ними та розпорошення зусиль і ресурсів у цій сфері. Інституалізація електронного урядування, в першу чергу, означає розробку та формальне схвалення процедури визначення органу державної влади (системи органів державної влади) відповідального за впровадження цієї сучасної технології, чітке формування та затвердження його повноважень та механізмів взаємодії з іншими структурними елементами системи управління (регулювання) електронним урядуванням [38, с. 41-42].

Вважаємо, що не останнє місце у вирішенні проблем, що виникають під час впровадження е-урядування, посідає необхідність узгодження наявної нормативно-правової бази з підзаконними актами виконавчої влади та ухвалення нових законів, які б регламентували реалізацію повноважень органів державної влади в умовах е-урядування. Нове законодавство має чітко визначати функції та принципи роботи місцевої влади, зафіксувати можливості громадян бути залученими до процесу ухвалення державних рішень [64, с. 47].

Проблематиці удосконалення та реформування електронного урядування в Україні приділена велика увага. Останніми роками спостерігається значний прогрес у розвитку електронного урядування, що підтверджується численними ініціативами, проектами та реформами,

спрямованими на модернізацію державних послуг та підвищення їх доступності для фізичних та юридичних осіб. Як приклад, можна вказати прийнятий у вересні 2019 року Указ Президента України № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Основною метою даного нормативного акту визначено «забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина» [136].

На виконання зазначеного вище Указу було розроблено проєкт Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. У Стратегії однією із поставлених цілей визначено «створити ефективні, підзвітні та інклюзивні інституції на всіх рівнях» (Операційна ціль 7.3.). Реалізація даної цілі неможлива без залучення інструментів електронного врядування, а саме – підвищення результативності діяльності, підзвітності і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування на основі інформатизації процесів прийняття рішень, надання адміністративних послуг, поетапного впровадження системи електронного врядування на всіх рівнях управління [153].

Окрему увагу варто приділити періоду з початку повномасштабного вторгнення РФ на території України, але докорінно змінило усі сфери життя держави та суспільства. Не стало виключення у сфера електронного врядування та його запровадження як важливої складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Нормативно-правова база у досліджуваній сфері є досить динамічною, оскільки пов'язана з розвитком та динамікою інформаційно-комунікативних технологій, що постійно та дуже швидко розвиваються, видозмінюються та покращуються. Проте, динаміка таких змін нормативно-правових актів реагує і на зміну суспільно-політичної ситуації в країні та світі в цілому.

24 лютого 2022 року Президент України своїм указом встановив на всій території України правовий режим воєнного стану через повномасштабне вторгнення сусідньої країни [117]. Таке запровадження воєнного стану, безсумнівно, змінило різні аспекти суспільного життя та зумовило необхідність адаптації до нових реалій.

12 березня 2022 року Кабінетом Міністрів України було прийнято важливу Постанову «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» [30]. Відповідно до цієї Постанови на період дії воєнного стану міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, державні та комунальні підприємства, установи, організації, що належать до сфери їх управління, для забезпечення належного функціонування інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів, володільцями (держателями) та/або адміністраторами яких вони є, та захисту інформації, що обробляється в них, а також захисту державних інформаційних ресурсів, можуть вживати додаткових заходів. А саме: 1) розміщувати державні інформаційні ресурси та публічні електронні реєстри на хмарних ресурсах та/або в центрах обробки даних, що розташовані за межами України, та реєструвати доменні імена у домені gov.ua для такого розміщення; 2) створювати додаткові резервні опії державних інформаційних ресурсів та публічних електронних реєстрів; 3) зберігати резервні копії державних інформаційних ресурсів та публічних електронних реєстрів у зашифрованому вигляді, зокрема за межами України; 4) зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів тощо [35].

Зміст вказаної Постанови свідчить, що центральна влада з початку повномасштабного вторгнення вживала суттєвих заходів для забезпечення

вже досягнутих успіхів в електронному урядуванні різними органами виконавчої влади.

Так, доступ до державних реєстрів і окремих державних сайтів був обмежений із перших днів воєнного стану. Як приклад, з початку війни було закрито доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, з метою захисту його від можливих кібератак сусідньої держави. Станом на початок 2023 року реєстр є відкритим та перебуває під посиленням моніторингом стану кіберзагроз. Проте, у випадку виявлення ознак кіберзагрози Державна судова адміністрація України знову може обмежити доступ до реєстру [140].

Повномасштабне вторгнення в Україну змусило органи виконавчої влади посилено працювати задля підтримки громадян, активно застосовуючи інформаційно-телекомунікаційні технології. Особливу увагу було приділено розширенню функціональних можливостей додатка «Дія».

У 2022 році подальша цифровізація публічних послуг, доступ до яких доступна онлайн, була досягнута через цифровий додаток «Дія». З цього періоду громадяни могли користуватися декількома новими адміністративними послугами онлайн, зокрема: 1) UNITED 24; 2) Пошкоджене майно 3) Послуги для внутрішньо переміщених осіб (призначення та скасування статусу, грошова допомога, зміна місця проживання); 4) Оновлена Є-Підтримка; 5) Допомога по безробіттю; 6) Дія.TV; 7) Дія.Радіо; 8) Є-Ворог; 9) Опитування; 10) Витяг про місце проживання; 11) Військові облігації; 12) Є-Оселя; 13) Англомовні документи. Також, в додатку дія заявилися три нових документи: Є-Документ, пенсійне посвідчення та посвідка на проживання [161].

Проте вдосконалення цього додатку не припиняється і досі. Дія увійшла до списку найкращих винаходів 2024 року за версією журналу «Time» та один із найкращих у світі GovTech-продуктів. Серед анонсованих новел у застосунку «Дія» найближчим часом з'являться 6 нових сервісів, а саме:

1. Відображення дозволу на зброю. У Дію підтягнуться відомості про зброю, дозволи на неї, а також буде можливість замовити витяг з Єдиного реєстру зброї.

2. еАкциз. Важлива послуга для громадян і держави. Кожен зможе перевірити легальність алкоголю або тютюну через Дію, а вся інформація про продукцію міститиметься в електронній системі.

3. Мультишеринг. Українці зможуть відправляти копії одразу декількох документів, зокрема довідок, у кілька кліків.

4. Сервіси для бізнесу в комплексі е-Підприємець. Працюємо над цифровізацією декларацій та ліцензій для бізнесу. Наприклад, ліцензії на виконання робіт протипожежного призначення.

5. Повідомлення про проблеми зі зв'язком. На період знеструмлень — надважлива послуга. Зможете повідомити про відсутність зв'язку, щоб регулятор міг вирішити цю ситуацію.

6. Дія. Підпис для юридичних осіб. Працюватиме як і звичайний Дія.Підпис, але створить нові можливості для бізнесу, значно спростить і прискорить роботу установ та компаній [164].

Загалом період після початку повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави, незважаючи на постійні загрози в інформаційному просторі, спостерігається процес удосконалення та реформування відповідного законодавчого забезпечення у сфері електронного урядування. А, це у свою чергу, дозволило вивести взаємодію між різними органами виконавчої влади на довоєнний період.

Таким чином, правове забезпечення електронного урядування є необхідною умовою для успішної трансформації публічного управління. Збалансована правова база, яка поєднує в собі захист прав громадян, забезпечення ефективності адміністративних послуг та стимулювання інновацій, є важливою передумовою для створення сучасного та прозорого електронного урядування. Правова база має постійно адаптуватися до швидких змін у сфері інформаційних технологій, національного законодавства

має бути узгодженим з міжнародними і європейськими стандартами та практикою.

На даний момент наша країна створила нормативну базу, яка дозволяє застосовувати будь-яку з моделей електронного урядування, які зараз використовуються в усьому світі. У контексті електронного урядування Україна є відносно новою державою. Електронне урядування в Україні планомірно розвивається відповідно до нормативно-правових установлень Президента України, парламенту та Кабінету Міністрів України. Здійснення цього процесу певною мірою відповідає інтересам держави.

У сучасних умовах правового регулювання до нормативно-правових актів, що стосуються впровадження електронного урядування в публічне управління, належать такі: 1) Конституція України як Основний закон, який є фундаментом правового регулювання всіх суспільно-правових відносин, що виникають у контексті інтеграції електронного урядування в сферу публічного управління. 2) міжнародні нормативно-правові акти (угоди, конвенції, договори), ратифіковані Україною, які закріплюють міжнародні стандарти впровадження електронного урядування, регулюють питання міжнародної співпраці щодо трансформації національного інформаційно-технологічного сектору та супутні аспекти, зокрема основи кібербезпеки. 3) Законодавчі акти України, що визначають порядок функціонування всієї системи публічного управління, окреслюють сфери, де електронне урядування буде доцільним для використання, його очікувані результати та ресурсно-правову основу для реалізації. 4) Підзаконні нормативні документи, які деталізують поняття електронного урядування, визначають модель і механізм впровадження окремих його елементів у різних аспектах суспільного життя.

Висновки до розділу 1

Стрімкий та безперервний розвиток суспільних відносин стимулює активне залучення інформаційних технологій у різноманітні сфери життя, зокрема й у систему публічного управління.

Впровадження електронного урядування в Україні є важливим аспектом процесу реформування, в тому числі адміністративно-правової реформи, що дозволяє залучати громадян до управління державними процесами, забезпечувати прозорість діяльності органів влади та їхніх рішень, надавати якісні адміністративні послуги.

Аналіз національної правової доктрини свідчить про те, що на сучасному етапі розвитку юридичної науки відсутній комплексний підхід до визначення поняття «електронне урядування».

На підставі аналізу джерельної та нормативної бази запропоновано авторську дефініцію електронного урядування: електронне урядування – це сучасний тип управління, який використовує позитивний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій, спрямований на підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів публічного управління, та сприяє організованому залученню зацікавлених сторін (національних та міжнародних установ, широкої громадськості та комерційних структур) з метою забезпечення людиноорієнтованого підходу у своїй діяльності.

Не зважаючи на значну актуальність поняття та сутність категорії «електронне урядування» як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю не набуло достатнього вивчення і потребує подальших наукових розробок. Окрім того, перманентні зміни до національного законодавства про використання ІКТ у різних сферах публічного адміністрування вимагають постійного аналізу проблем та перспектив подальшого впровадження е-урядування в діяльність органів публічної влади.

Запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю передбачає необхідність розвитку інноваційних організаційних структур органів публічної влади через залучення громадськості до участі в управлінні державними справами шляхом інтерактивної взаємодії з використанням мережі Інтернет, запровадження автоматизованих процесів функціонування органів публічної влади, вільний доступ до інформаційних ресурсів та можливості отримувати електронні публічні послуги.

Публічне управління – широкий спектр суспільно-правових відносин, які виникають у зв'язку з діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування щодо здійснення суспільно важливих, суттєвих і встановлених законом функцій і завдань на території країни в цілому засоби, які створюються на відповідних територіях з метою гарантування та реалізації законних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб.

Реалізація електронного урядування потребує створення дієвої нормативної бази, а також постійного її оновлення відповідно до змін у сфері ІКТ. Окрім того, процес впровадження такої новації повинен супроводжуватися визначенням векторів державної політики, узгодження діяльності органів публічної влади та місцевого самоврядування.

Незважаючи на значні досягнення, розвиток електронного урядування все ще супроводжується певними викликами: цифрова нерівність – не всі громадяни мають рівний доступ до інформаційних технологій, що може призвести до соціальної нерівності; захист персональних даних – збільшення обсягів обробки персональних даних вимагає посилення заходів щодо їх захисту; кібербезпека – захист державних інформаційних систем від кібератак є одним з пріоритетних завдань держави особливо в умовах воєнного стану.

Отже, електронне урядування є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Воно сприяє підвищенню ефективності публічного управління,

покращує якість життя громадян та зміцнює довіру до державних інституцій. Незважаючи на виклики, які стоять перед електронним урядуванням, його розвиток є незворотнім процесом.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРИКЛАДІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

2.1. Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю шляхом електронного урядування

Цифрова комунікація суб'єктів владних повноважень з громадськістю є проявом демократичної держави, що виражається у формі інтерактивної та ефективної взаємодії, розширюючи доступ до сфер цифрових послуг та самої інформації.

Електронне урядування надає потенціал безпосередньої інформаційної взаємодії уряду з громадянами, відкриваючи нові можливості у співпраці, роблячи взаємодію та доступ до інформації більш глибоким з розширенням меж і можливостей.

Електронне урядування дає змогу громадянам одержувати послуги від уряду цілодобово, сім днів на тиждень. Деякі фахівці, що стежать за ініціативами в сфері використання ІКТ в сфері державного управління, висловлюють думку про те, що надання послуг могло б стати більш зручним, надійним й менш дорогим [36, с. 9-10].

Сучасні технології забезпечують можливість широким верствам населенням брати участь у прийнятті управлінських рішень. Саме електронне урядування позитивно впливає на вдосконалення публічного управління, шляхом впровадження нових послуг для населення, їх розширення з урахуванням можливості здійснення цього у комфортних та сприятливих

умовах для громадян, роблячи свої послуги прозорими та доступними. Це зумовлює проведення перманентних наукових досліджень у сфері вдосконалення впровадження електронного урядування в публічне управління.

На сьогодні вивченню питань правового регулювання інформаційної діяльності, доступу до цифрових послуг приділяли свою увагу такі науковці, як: М. Болдуєв, С. Демський, Д. Дубов, С. Дубова, О. Коров'як, В. Корнієнко, Є. Котух, О. Мазур, З. Павлишин, С. Павлюк, В. Підлубний, О. Соловйова тощо. Наразі питання щодо впровадження нових механізмів впровадження електронного урядування, відкриття нових шляхів найповнішого доступу до інформації та базових послуг населенню залишається актуальним.

Метою є розкриття елементів адміністративно-правового механізму взаємодії органів публічної управління з органами місцевого самоврядування, включаючи громадськість, шляхом електронного урядування на сучасному етапові розвитку суспільства.

Перш, ніж перейти до розкриття мети підрозділу, слід звернутися до теоретико-правових основ адміністративного права, розкривши сутність адміністративно-правових механізмів. У цьому аспекті, слід зазначити, що сталого визначення категорії «правовий механізм» серед науковців на сьогодні немає. Так К.В. Шундіков вважає, що сутність правового механізму на нормативному рівні складає системно організований комплекс юридичних засобів, необхідний і достатній для досягнення конкретної цілі (сукупності цілей) [170, с. 15]. У розрізі з думкою К.В. Шундікова, слід звернутися до Л.Л. Приходченко, який вважає, що правовий механізм включає в себе прийняття законодавчих актів, рішень і розпоряджень органів публічної влади, які спрямовані на практичну організацію управління (прийняття рішень індивідуального характеру, їх оформлення, організація виконання); передбачає закріплення єдиних для державної служби принципів, процедур, стандартів регулювання діяльності державних службовців [114, с. 61].

У свою чергу, Л.А. Копенкіна правовий механізм визначає у рамках необхідності регулювання суспільних відносин. Так, науковиця вважає, що правовим механізмом є сукупність правових норм різних галузей права, котрі в силу своєї специфіки регулюють ті чи інші суспільні відносини на різних етапах, забезпечуючи тим самим їх поступальний, позитивний розвиток [69, с. 66; 169]. Солідарність у цитованій вище точці зору висловлює вітчизняний науковець С.М. Алфьоров, який сутність адміністративно-правового механізму розкриває в якості системи правових засобів, що інтегровані та організовані таким чином, що дозволяють послідовно й ефективно забезпечити правове регулювання суспільних відносин нормами адміністративного права [3, с. 40; 169].

Учена Т.І. Тарахонич пропонує розуміти правовий механізм в якості певної конструкції, яка передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягти конкретної юридичної цілі з дотриманням відповідної процедури. Кожна ланка такого механізму є самостійним комплексом юридичних засобів [156, с. 13; 169]. Як зазначає В.В. Галуцько, за допомогою певних механізмів здійснюється правове регулювання в суспільстві. На його думку, під механізмами слід розуміти засоби функціонування єдиної системи такого регулювання з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадянського суспільства і держави [1, с. 211].

У свою чергу Н. Г. Єршова, механізми визначає як певні «комплекти» юридичних засобів, які мають нормативне закріплення та орієнтовані при їх практичному використанні на реалізацію суб'єктами своїх інтересів і досягнення тієї чи іншої цілі як наслідку правового регулювання визначених суспільних відносин. Конкретний правовий механізм як цілісна, взаємопов'язана структура відображає послідовні стадії юридичної діяльності (громадян, організацій, посадових осіб, органів публічної влади) та різноманітні правові засоби, варіанти їх взаємодії на кожній стадії. До

правових засобів відносять: суб'єктивні права й обов'язки, дозволи, заборони, приписи, принципи, презумпції, терміни, процедури, заходи відповідальності, заходи заохочення, обмежувальні заходи тощо. За допомогою правових механізмів здійснюється гарантована законодавством реалізація завдань правового регулювання, впливу на суспільні відносини для досягнення конкретної мети [45, с. 181].

Слід зауважити, що за своєю природою механізм складається з низки узгоджених між собою елементів.

Так, О.В. Радченко зазначає, що механізму як такому мають бути обов'язково притаманні такі ознаки: є продуктом організованої діяльності; має мету або функцію; містить послідовність дій, певний вид руху; передбачає переважно односторонній вплив із чітко визначеним вектором впливу; має суб'єкт і об'єкт; характеризується жорстким взаємозв'язком, усталеністю процесу, правил взаємодії; його функціонування в ідеалі націлене на автоматизм; його побудова має структурно-функціональний характер; має ознаки відкритої або закритої системи [139, с. 10; 151, с. 260].

Отже, узагальнюючи вказане вище, слід зазначити, що адміністративно-правовий механізм в теорії адміністративного права включає у себе: послідовно визначені нормами права стадії діяльності суб'єктів суспільних відносин, які складаються із засобів, способів та моделей взаємодії учасників на кожній із цих стадій. Завдяки адміністративно-правовим механізмам реалізуються завдання правового регулювання суспільних відносин, впливу на них за допомогою певного юридичного інструменту з метою досягнення відповідної мети.

Щоб розкрити механізм взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, звернімося до адміністративно-теоретичних аспектів цих понять.

Більш детально сутність публічного управління ми розкрили у попередніх підрозділах, тому поверхнево розглянемо його в контексті впливу на механізми інформаційної взаємодії органів публічної влади.

Термін «публічне» словник визначає як такий, що відображається в присутності публіки, людей; прилюдний; призначений для широкого відвідування, користування; громадський [13, с. 484]. У свою чергу науковці, К. Поллітт стверджує, що термін «публічне управління» може вживатися в щонайменше трьох основних значеннях: діяльність державних службовців і політиків; структури і процедури органів державної влади; системне вивчення чи то діяльності, чи то структур і процедур [194, с. 12–13; 155].

Щодо терміна «публічне управління» в Програмі розвитку ООН використовується визначення, яке запропоноване американським ученим Д.М. Шавріцом у Міжнародній енциклопедії державної політики та адміністрування: «Публічне управління – це галузь практики і теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне постачання, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом та оцінка ефективності» [155, с. 35; 22].

На думку В.К. Колпакова, О.В. Кузьменко, публічне управління складається з: державного управління, де суб'єктом виступає держава в особі відповідних структур; громадського управління, де суб'єктами є недержавні утворення [61, с. 12]. У свою чергу, Є.О. Жукова визначає наступні елементи публічного управління, до яких включає: а) публічно-політичну діяльність (наприклад, Кабінет Міністрів України, відповідно до положень п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», здійснює забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, зокрема амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування); б) адміністративну юрисдикційну діяльність, куди належить вирішення у встановленому порядку юридичних конфліктів внаслідок притягнення особи до адміністративної або дисциплінарної

відповідальності, а також провадження у скаргах громадян; в) контрольну діяльність органів публічного управління, у межах якої здійснюється моніторинг, аналіз та розробка заходів з удосконалення правового регулювання діяльності підконтрольних суб'єктів у разі порушення ними правових приписів; г) публічне адміністрування, до якого належить здійснення публічною адміністрацією юридично значущих дій, спрямованих на забезпечення прав та інтересів фізичних та юридичних осіб [47, с. 139-140].

Отже, публічне управління слід виділити як функціонування публічно-управлінської системи органів державної влади з впровадженням інноваційних і використанням сучасних методів управління та адміністрування, оптимізації шляхів взаємодії органів державної влади з місцевим самоврядуванням та громадськістю.

У процесі нашого дослідження, ми будемо розглядати органи публічного управління не в аспекті управління, в результаті якого останні вступають у відношення державно-владних повноважень, а на засадах партнерства та співробітництва з громадськістю. Для підтвердження нашої думки, звернімось до історико-теоретичного аналізу публічного управління. Еволюція публічного управління пройшла шлях, де держава та управління ототожнювались як поняття, що врегульовувало суспільні відносини, де наявні суб'єкт та об'єкт владного впливу. Після проведення адміністративної реформи з метою впровадження позитивного європейського досвіду, в аспекті необхідності надання послуг юридичним і фізичним особам на партнерських відносинах, з органів державного управління було знято каральну функцію та введено використання терміну «надання адміністративних послуг». У результаті, в теорії адміністративного права було впроваджено поняття публічне адміністрування. Саме це поняття охоплює: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які мають управлінські функції, з однієї сторони, та громадські організації та громадяни, по відношенню до яких державні органи здійснюють управлінські функції.

В європейських країнах органи адміністрування надають держані послуги на засадах демократизації, партнерства з населенням. Саме у цьому напрямку ми будемо проводити подальше наше дослідження, розглядаючи органи державної влади та місцевого самоврядування як органи адміністрування.

Продовжуючи думку, необхідно зазначити, що використання електронних-комунікаційних технологій виступає поширеним механізмом доступу до адміністративних послуг, публічної інформації. Це є результатом трансформації публічного управління та адміністрування на вимогу сучасного інформаційного середовища та використання цифрових технологій.

Одними із пріоритетних актів, що визначають механізм впровадження електронних послуг у діяльність органів публічного управління та місцевого самоврядування є Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. та План пріоритетних дій Уряду на 2023 рік, затверджений Кабінетом Міністрів України від 14 березня 2023 р. № 221-р.

Концепція розвитку електронного урядування в Україні направлена на підвищення ефективності роботи органів державної влади й органів місцевого самоврядування та досягнення якісно нового рівня управління державою, що базується на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності; покращення якості надання публічних послуг фізичним та юридичним особам відповідно до європейських вимог, а також забезпечення необхідної мобільності й конкурентоспроможності громадян та суб'єктів господарювання у сучасних економічних умовах; мінімізація корупційних ризиків при виконанні владних повноважень; покращання інвестиційної привабливості, ділового клімату та конкурентоспроможності країни; стимулювання соціально-економічного розвитку в Україні [134].

Ефективна та результативна взаємодія органів публічного управління із місцевим самоврядуванням та громадськістю закладена у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 № 537-V. Прийняття цього акту можна вважати як крок Уряду у плануванні та реалізації одних із основних стратегічних цілей, що стали фундаментом для подальшої глобалізації інформатизації суспільства, впровадження новітніх ІКТ у сфері економіки України, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Так, одними зі основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні вказаним Законом визначено: використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і фізичними та юридичними особами; досягнення ефективної участі всіх регіонів у процесах становлення інформаційного суспільства шляхом децентралізації та підтримки регіональних і місцевих ініціатив; захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику «інформаційної нерівності» [128].

Саме як пріоритетний напрям реалізації інформатизації суспільства і є впровадження механізмів надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним та фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет та інших цифрових послуг.

На забезпечення автоматизації процесів, що покращить взаємодію між органами публічного управління, місцевого самоврядування та громадськістю у всіх сферах загальнодержавного значення, направлена Національна програма інформатизації.

Головною метою Національної програми інформатизації є створення необхідних умов для забезпечення розвитку інформаційного суспільства, широких можливостей для задоволення інформаційних потреб та реалізації

прав і свобод громадян на основі своєчасної, достовірної та повної інформації, підвищення ефективності державного управління, забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту держави шляхом побудови, розвитку, інтеграції та використання сучасних інформаційних систем, комунікаційних мереж, інформаційних ресурсів та інформаційних технологій [112].

Саме інформатизація громадськості та сприяння розвитку інформаційного суспільства, виступає одним із механізмів надання актуальної та необхідної інформації органами публічного управління та місцевим самоврядуванням щодо формування та впровадження публічної політики, шляхів участі громадянського суспільства в даних процесах. Взаємодія цих учасників визначає активну сумісну дію з подальшим обопільним впливом.

Якщо звернутися до теоретичного наповнення терміну «взаємодія», то філософський словник його визначає як категорію, що відображає особливий тип відносин між об'єктами, за яких кожен з об'єктів діє (впливає) на інші, викликаючи в них зміни, й водночас сам зазнає дій (впливу) з боку інших об'єктів, що, у свою чергу, зумовлює зміну його стану [165, с. 77; 88]. Тлумачний словник української мови «взаємодію» визначає як зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [16].

У теоретичних положеннях з управління взаємодія характеризується як категорія, яка є визначальною для всього процесу управління, і як діяльність кількох суб'єктів із спільною метою. Державне управління включає в себе не лише керуючий вплив, а й організаційне співробітництво держави з місцевим самоврядуванням, що забезпечує цілеспрямоване і ефективне функціонування органів місцевого самоврядування [88; 76].

Взаємодія органів виконавчої влади та місцевого самоврядування являє собою здійснення погоджених дій між цими органами з метою вирішення певних завдань місцевого, регіонального або державного значення. Вона повинна будуватися на принципах законності, добровільності, врахування

спільних інтересів, взаємної відповідальності, збереження незалежності органів місцевого самоврядування [28].

У сфері цифровізації та електронного урядування суб'єкти системи управління різного рівня, здійснюючи інформаційну взаємодію, включно у співпраці з громадськістю, пов'язані між собою організаційними управлінськими зв'язками, серед яких: публічна діяльність, адміністративно-юрисдикційна діяльність, здійснення контролю, проведення моніторингу, публічне адміністрування та координація спільної діяльності.

Отже, під механізмами інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю слід вважати сукупність інформаційно-комутаційних засобів, каналів, методів, інструментів та процесів, які забезпечують обмін інформацією, ресурсами чи діями між учасниками цього процесу для досягнення певної мети.

Механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю актуальний на всіх етапах прийняття, реалізації управлінських рішень.

Упровадження Е-врядування в сферу публічного управління передбачає створення якісно нових форм організації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування через залучення громадськості до участі в управлінні державними справами з використанням мережі Інтернет та забезпечення взаємодії з громадянами через надання доступу до державних інформаційних ресурсів та можливості отримувати електронні публічні послуги, зокрема адміністративні послуги [148, с. 110]. Завдяки розгалуженості інтернет-порталів виникають новаторські способи взаємодії між суб'єктами електронних інформаційних ресурсів.

Якщо говорити про форми взаємодії, спираючись на теорію адміністративного права, то науковці виділяють різноманітні організаційні форми, а саме: форми координаційних зв'язків підрозділів або окремих службовців органів державної влади, що є наслідком безпосередньо їх службових обов'язків (запит, нарада, узгодження документів, традиційна

консультація, соціальна мережа); форми координаційних зв'язків на основі спеціально утворюваних міжвідомчих структур (постійних або тимчасових), учасниками яких можуть бути представники різних органів влади (координаційні та дорадчі органи за напрямками діяльності); інші форми координаційних зв'язків (семинар, симпозіум, конференція, стажування фахівців у профільних структурах тощо) [15].

На характер взаємодії між органами публічного управління та місцевого самоврядування впливають численні фактори, серед яких основним виступає децентралізація та система місцевого управління. Сполучною ланкою обміну інформацією та взаємодії між органами публічного управління, місцевого самоврядування виступають комунікаційні процеси у вигляді електронних документів, що регулюють службові відносини, діяльність, включаючи управлінську.

Беручи до уваги, що місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, то ми зупинимося на основних напрямках механізмів інформаційної взаємодії між останніми та органами публічного управління.

Главою 1 Розділу II Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено повноваження органів місцевого самоврядування, серед яких є ті, що пов'язані зі виконанням функцій виконавчої влади на місцях та наданням громадських послуг жителям громади. Саме шляхом проведення аналізу повноважень, класифікуємо інформаційні механізми взаємодії з органами публічного управління.

Першим слід виділити механізм взаємодії між КМБ та органами місцевого самоврядування у сфері соціально-економічного розвитку та інтеграції ВПО. Сьогодні це є болючим та соціально-важливим способом взаємодії та співпраці публічних органів та ОМС. Це зумовлюється тим, що у результат постійних активних бойових дій на території України багато

українців залишилося без житла. Зазнали руйнації та повного знищення як житловий фонд, інфраструктура у місцях, де ведуться активні бойові дії, не говорячи про всю країну.

За результатами «Аудиту збитків, понесених внаслідок війни» з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі, транспортним засобам та товарним запасам перевищила \$157 млрд (за вартістю заміщення) [51, с. 3].

У цьому напрямку слід виділити такі погоджувальні заходи, як розробка проєктів та планування державної програми, направленої на відновлення України, де мають бути задіяні органами місцевого самоврядування тих регіонів, інфраструктура та житловий фонд громадян постраждалих від бойових дій. Слід також доєднати до цієї Програми відновлення регіони, які пізнали значного навантаження з прийняттям на своїй території внутрішньо переміщених осіб. Обов'язок фіксації ВПО покладено на структурні підрозділи з питань соціального захисту населення за місцем фактичного проживання переміщеної особи у відповідному регіоні країни, виконавчими органами сільських та селищних рад.

За даними Міжнародної організації міграції найбільше переселенців приймають Харківська (13%), Дніпропетровська (12%), Київська (8%), Запорізька області (6%) та Київ (10%). Більшість ВПО приїхали з Донеччини, Харківщини, Запоріжжя, Херсонщини та Луганщини. При цьому дві третини переселенців походять зі східної частини України, а 17% – з південних регіонів [14].

Для реалізації запропонованого Проєкту відновлення ОМС має бути закладена фінансова частина бюджетної цільової підтримки місцевих бюджетів, спрямованої на фінансування відновлення соціальної програми, інфраструктури регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації, а також регіонів, що відчули навантаження через прийняття ВПО. В цій частині фінансування також має бути закладені

витрати місцевих бюджетів ОМС на створення соціального житла для ВПО, у свою чергу, Бюджет України має включати державну програму, видатки якої повинні спрямуватися на подолання наслідків війни.

Як експериментальний проект Мінінфраструктури впроваджено Єдину цифрову інтегровану інформаційно-аналітичну систему управління процесом відбудови інфраструктури, яка має на меті уніфікувати підхід до управління процесом відбудови інфраструктури України, будівництво об'єктів, що забезпечують економічний розвиток регіонів. Дана система передбачає внесення інформації, її завантаження, включаючи відомості та документи (у тому числі електронні) про відновлення та/або відбудову об'єктів, зокрема стану виконання робіт. Система направлена на встановлення взаємодії Єдиної цифрової системи з іншими державними інформаційно-комунікаційними системами та інформаційно-комунікаційними системами органів місцевого самоврядування з використанням системи електронної взаємодії електронних ресурсів [124].

З попереднього механізму взаємодії впливає другий - механізм інформаційного закріплення нормативно-правового статусу ВПО за допомогою цифрових технологій, які дозволяють створити комплексну інформаційну систему співпраці ОПУ та ОМС.

Стаття 9 Закону України «Про адміністративні послуги» визначає, що адміністративні послуги в електронній формі надаються з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування [115].

Як ми вже зазначали у попередніх підрозділах, сьогодні основною формою інформаційно-комунікаційної технології в електронному урядуванні та надання адміністративних послуг виступає Єдиний державний веб-портал електронних послуг (далі - Портал Дія), одним із основних завдань якого є надання електронних публічних послуг, зокрема комплексних електронних публічних послуг, надання їх в автоматичному режимі з отриманням та

використанням у разі потреби інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, яка необхідна для надання таких послуг [105].

Право на звернення на отримання електронних послуг має користувач, яким є особа, яка прагне отримати ці послуги шляхом подання електронного звернення до органів виконавчої влади, включаючи ОМС, та отримати інші послуги, що входить у програмне забезпечення Дії.

Послугами сервісу Дії дозволяє ВПО скористатись адміністративними послугами порталу - подати електронну заяву про отримання довідки ВПО та призначення відповідної соціальної допомоги. Заява може подаватися на всіх членів сім'ї ВПО. У сфері надання цих послуг входить й реєстрації дітей, які народилися вже після інтеграції матері-переселенки.

У кого немає можливості скористатися інформаційними ресурсами, структурні підрозділи ОМС, а саме – Центри надання адміністративних послуг, здійснюють організацію надання адміністративних послуг у найкоротший строк безпосередньо під час звернення зацікавленої особи. Як ми вже зазначали вище, обов'язок фіксації ВПО покладено на структурні підрозділи з питань соціального захисту населення за місцем фактичного проживання переміщеної особи у відповідному територіально-адміністративному регіоні країни, виконавчими органами сільських та селищних рад.

Слід зауважити, що соціальна допомога, яку отримують ВПО після нормативно-правового закріплення цього статусу дає можливість переселенцям частково впоратися з тягарем вирішення питання житла, шляхом його орендування чи інші способів винайму.

Третій механізмом інформаційної взаємодії ОПУ та ОМС є спільне вирішення питань щодо визначення напрямів державної ветеранської політики, направленої на адаптацію колишніх військових після звільнення з військової служби до цивільного життя.

Сутність даного механізму взаємодії ОПУ та ОМС полягає у необхідності узгодження плану стратегічних дій, направлених на розробку переходу колишніх військових, ветеранів війни, їх адаптації до цивільного життя шляхом розробки регіональних соціальних програм під керівництвом Департаменту соціальних послуг. Для спрощення реалізації цього механізму та вдосконалення сфери інформаційно-комунікаційних каналів, підвищення рівня кіберзахисту, Міністерством цифрової трансформації України впроваджено Єдиний державний реєстр ветеранів війни, що виступає єдиною державною інформаційно-комунікаційною системою обліку цих осіб, спрощує спосіб подання відповідних заяв. Діяльність Єдиного державного реєстру ветеранів війни регламентується Постановою КМБУ від 14 серпня 2019 р. № 700, що визначає процедуру створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного державного реєстру ветеранів війни та порядок одержання інформації з інших реєстрів та інформаційних баз даних щодо фізичних осіб для внесення відомостей до Реєстру [111].

Автоматизоване оброблення даних про ветеранів війни прискорить процес переходу військовослужбовців з військової служби до цивільного життя, створить дану послугу більш доступною.

Колишні комбатанти з інвалідністю розглядаються як жертви збройного конфлікту та потребують особливих умов та спеціального догляду. Важливою для них є можливість працевлаштування, що сприяє соціальній, культурній, психологічній та економічній реінтеграції [152, с. 127].

За результатами Єдиного державного реєстру станом на 1 січня 2022 року в Україні налічувалося 68290 ветеранів війни, які були учасниками бойових дій та учасниками війни, серед них: категорію «особа з інвалідністю 2 групи внаслідок війни» отримали 56187 осіб, «особа з інвалідністю 1 групи внаслідок війни» - 12103 [4]. Як бачимо, більша частка припадає на осіб з інвалідністю 2 групи внаслідок війни, що становить 8,38 % від загальної чисельності учасників бойових дій та учасників війни, у порівнянні з кількістю осіб з 1 групою внаслідок війни – 1,8%. У свою чергу, найбільша

частка осіб з інвалідністю 2 групи внаслідок війни припадає на чоловічу стать (93,42% від загальної кількості осіб з інвалідністю 2 групи внаслідок війни), у порівнянні з жінками – 6,6%, а найбільш уразлива вікова категорія – чоловіча стать 2 групи віком від 45-64 роки, що становить 52,7 % від загальної чисельності осіб з інвалідністю 2 групи внаслідок війни.

Як зазначив Голова підкомітету з питань соціального захисту прав ветеранів: до початку повномасштабного вторгнення в Україні було зареєстровано понад 500 тисяч учасників АТО/ООС. У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії кількість осіб, які були мобілізовані або доєднались до добровольчих формувань, а також їхніх родин та родин загиблих захисників може перевищити 5 мільйонів осіб. Перехід військовослужбовців до цивільного життя стане серйозним викликом для країни [162].

Отже, нагальною є розробка державної Стратегії з адаптації колишніх учасників бойових дій, ветеранів війни, що має передбачати комплекс заходів із організації та проведення адаптаційних програм повернення мобілізованих осіб і звільнених військовослужбовців до цивільного життя, а саме: 1) спектр соціального захисту для ветеранів війни, включно: забезпечення безоплатної державної медичної допомоги, медичних послуг, які включатимуть загальну та соціальну реабілітацію; 2) забезпечення державної матеріальної підтримки на період адаптації колишніх військовослужбовців, ветеранів війни; 3) професійну адаптацію із підбором і створення робочих місць для цих категорій осіб; 4) спрощення процедури встановлення статусів ветеранів війни та видача відповідних посвідчень всіх категорій війни та членам сім'ї загиблих військовослужбовців через центри надання адміністративних послуг у регіонах. Це збільшить кількість адміністративних послуг ветеранам війни та членам їх сімей та зробить їх більш доступними.

Наступним актуальним на сьогодні механізмом взаємодії слід виділити забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей під час дії воєнного стану в Україні, надзвичайної ситуації або

надзвичайного стану (особливий період) за допомогою ІКТ.

На сьогодні відповідно до ст. 246 Сімейного кодексу орган у разі встановлення опіки над дитиною-сиротою, орган опіки та піклування взаємодіє із органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за місцезнаходженням такого майна повідомлення про нерухоме майно, відносно повідомлення про обсяг та права власності або право користування яким відповідно до закону чи договору має така дитина [145]. Також портал Дія дає можливість здійснити зняття з реєстрації місця проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, стосовно яких встановлено опіку чи піклування, через отримання погодження у органів опіки та піклування про такі дії. Відповідні послуги заявник може отримати результати через законного представника, поштовим відправленням на вказану при поданні заяви адресу (рекомендованим листом).

Якщо здійснити правову оцінку Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», то дітям-сиротам та дітей, позбавлених батьківського піклування, ст. 39-7 передбачена допомога цій категорії у разі їх випускнику із відповідних закладів, а також іншим особам із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в працевлаштуванні у позанавчальний час, в отриманні послуг, пов'язаних із профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією [120]. Цією статтею передбачена Державна служба зайнятості разом з місцевими органами виконавчої влади, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді допомога в працевлаштуванні у позанавчальний час. У свою чергу, Молодіжні центри праці, а також молодіжні громадські організації з питань працевлаштування (агентства, біржі, бюро тощо) сприяють працевлаштуванню випускників закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [120].

Беручи до уваги необхідність соціальної реінтеграції дітям-сиротам та дітей, позбавлених батьківського піклування після їх випуску та відсутності

фінансової підтримки, на нашу думку, доцільно доповнити ст. 39-7 фінансовою допомогою у вигляді одноразової виплати після закінчення навчального закладу для реалізації прав та свобод цієї категорії дітей, які опиняться у соціумі. Пропонуємо доповнити ст. 39-7 Закону України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” четвертим пунктом, виклавши його у наступній редакції:

За кошти місцевого бюджету здійснити виплату одноразової допомоги для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, після закінчення ними навчальних та вищих навчальних закладів.

Наступним механізм слід виділити взаємодію ОПУ з ОМС з розробки довгострокових та короткострокових державних цільових економічних програм відновлення та модернізації критичної інфраструктури комунальної власності: виробників енергетичної, теплової енергії, водопостачання та водовідведення.

Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1071 (далі - Державна цільова програма), має на меті відновлення та розбудову миру в східних регіонах України, що передбачає стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад для підвищення рівня життя населення та соціальної стійкості, стимулювання економічної активності [27]. Дана програма є застарілою та не враховує реалії сьогоденних масштабів руйнування та виведення з ладу критичної інфраструктури державної та комунальної власності.

Одним із шляхів виконання запланованих вказаною вище Державною цільовою програмою заходів передбачено: підвищення соціальної стійкості, розбудова миру та громадської безпеки шляхом досягнення соціальної єдності та повернення довіри, сприяння культурному діалогу та вихованню толерантності із залученням всіх верств населення, сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства та різних форм самоорганізованої

діяльності громадян, спрямованої на розв'язання проблем, розвитку місцевого самоврядування в контексті децентралізації з метою створення самодостатніх територіальних громад, здатних до саморозвитку, проведення моніторингу ситуації в територіальних громадах щодо вразливості, ризиків та соціальних зв'язків, забезпечення психологічної та соціальної підтримки населення, яке постраждало від збройного конфлікту [27].

Як бачимо, на момент ухвалення Державної цільової програми уряд здійснив акцент на децентралізації та провідної ролі ОМС, які мають вжити всіх заходів на відновлення територіальних громадах в східних регіонах України, спираючись на методи відновлення довіри та авторитету до органів управління.

У лютому 2024 року Уряд розробив Проєкт Державної цільової економічної програми енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності на період до 2030 року, яка має на меті підвищення енергоефективності систем водопостачання та водовідведення шляхом стимулювання процесу модернізації матеріально-технічної бази, підвищення їх ресурсоефективності та підтримки енергоощадності, реалізації інноваційних технічних рішень і створення економічно привабливих умов для реалізації інвестиційних проєктів [26]. Вказаним проєктом було передбачено механізм щорічного звітування ОМС до Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури інформацію про стан виконання Програми для її узагальнення - Кабінетові Міністрів України та Міністерству економіки, що сприяло реалізації ефективного контролю для станом відновлення інфраструктури та уникнення зловживання посадовцями на регіональному рівні.

Позитивними сторонами вказаного проєкту є те, що у результаті повномасштабного вторгнення росії на територію України, результатом чого є виведення із ладу та руйнування значної кількості енерго- та іншого

ресурсного забезпечення всієї країни, Уряд передбачив вирішення даної проблеми цієї галузі з нетрадиційних джерел.

Оптимальним варіантом розв'язання проблеми низької енергетичної ефективності систем водопостачання та водовідведення є комплексне застосування механізмів стимулювання розвитку сфери водопостачання в поєднанні з фінансуванням енергетичної модернізації підприємств, що перебувають у державній або комунальній власності (далі підприємства), коштом інвестиційних програм підприємств, грантів, іноземних фінансових установ, міжнародних фінансових організацій і програм технічної підтримки, банківських кредитів, державного та місцевого бюджетів, коштів отриманих у вигляді фінансування проєктів на умовах державноприватного партнерства [26].

Станом на листопад 2024 року згідно з останніми оцінками Світового банку, потреба України у відновленні складає \$486 млрд. При цьому, за словами міністра розвитку громад та територій України Олексія Кулеби, на термінове відновлення інфраструктури Україні потрібно \$5 млрд. [66].

Якщо брати до уваги шляхи запропоновані фінансування відбудови критичної інфраструктури державної та комунальної власності, то це державні програми Мінінфраструктури та Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України. Але, враховуючи те, що бюджет 2025 року як й попередні 2022, 2023 р.р., то лєвова частина їх витрат заплановані та направлені на зміцнення обороноздатності країни та утримання збройних сил України. Це значно гальмуватиме процес відновлення критичної інфраструктури державної та комунальної власності, які є соціально важливі для існування мешканців громад. Більш того, фінансування Програми з державного бюджету розглядатиметься починаючи з другого бюджетного періоду після скасування воєнного стану в Україні.

Тому, на нашу думку, тут ймовірним шляхом фінансування будуть виступати кредитування іноземних фінансових установ, міжнародних фінансових організацій та грани, що це збільшить зовнішній борг країни.

Ще одним із джерел фінансування комунальної критичної інфраструктури є Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, утворений відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» щодо створення фонду ліквідації наслідків збройної агресії № 8027 [129]. Одним із джерел формування даного Фонду визначено кошти, отримані у зв'язку з виконанням Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів».

Механізми взаємодії ОМС та КМУ щодо виділення коштів на відновлення регіонів за погодженням Комітетом з питань бюджету, а також порядок використання коштів такого фонду регламентований Постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2024 № 247 «Про виділення коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії»[118].

Міністерство розвитку громад повідомило, що в лютому 2025 року кожен регіон матиме ухвалену дорожню карту розвитку: ці стратегічні документи мають відповідати єдиній логіці розвитку України та створювати взаємопов'язану систему. Відбулось спрощення подання заяви на компенсацію знищеного житла в межах програми «Відновлення»: тепер заяву можна подати через ЦНАП та через веб-портал Дія (раніше лише через застосунок Дія). Поки що програма надалі обмежена лише для компенсації за знищене житло на деокупованій території: водночас відбуваються обговорення, у який спосіб цю програму можна розширити для громадян, житло яких на тимчасово окупованих територіях [66].

Сьогодні, з урахуванням необхідності вжиття критичних заходів використання коштів, слід розробити стратегію відновлення критичної інфраструктури з урахуванням сучасних енергоощадних практик, що дасть можливість ощадно використовувати енергію та оперативно реагувати на усунення кризових ситуацій; винайдення шляхів подолання енергетичної нехватки; вжиття заходів по впровадженню державних та комунальних програм з термомодернізацією будівель, що сприятиме енергозбереженню

використання енергоресурсів та зменшить обсяг їх вживання, а відповідно – навантаження на енергосистему.

Урядом затверджена стратегія розвитку енергетичної ефективності будівель, але поза увагою залишилися об'єкти критичної інфраструктури.

Чинна система розмежування механізмів інформаційної взаємодії органів публічного управління та органів місцевого самоврядування складається з різних інструментів, основними з яких ми виділили ті, що сьогодні потребують нагального узгодження у взаємодії цих органів, як іскладаються: з погоджувальних заходів із вирішення питань і завдань, розробки спільних державних проєктів та планування державних програм відновлення, які на сьогодні мають пріоритетне та соціально-важливе значення; участі як складового елемента бюджетної системи ОМС у наданні пропозицій до формування Бюджету України, що мають на меті закладення державних програм фінансування відновлення соціальної платформи, інфраструктури регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації, а також регіонів, що відчули навантаження через прийняття ВПО; інформаційного закріплення нормативно-правового статусу ВПО за допомогою цифрових технологій, які дозволяють створити комплексну інформаційну систему співпраці ОПУ та ОМС; зі спільного вирішення питань щодо визначення напрямів державної ветеранської політики, направленої на адаптацію колишніх військових після звільнення з військової служби до цивільного життя, шляхом розробки регіональних соціальних програм під керівництвом Департаменту соціальних послуг. Автоматизоване оброблення даних про ветеранів війни прискорить процес переходу військовослужбовців з військової служби до цивільного життя, створить дану послугу більш доступною; забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей під час дії воєнного стану в Україні, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період) за допомогою ІКТ; розробки довгострокових та короткострокових державних цільових економічних програм із відновлення та модернізації

критичної інфраструктури комунальної власності: виробників енергетичної, теплової енергії, водопостачання та водовідведення.

Актуальною та життєво необхідною сьогодні є розробка державної Стратегії з адаптації колишніх учасників бойових дій, ветеранів війни, що має передбачати комплекс заходів із організації та проведення адаптаційних програм повернення мобілізованих осіб і звільнених військовослужбовців до цивільного життя, а саме: 1) спектру соціального захисту для ветеранів війни, включно: забезпечення безоплатної державної медичної допомоги, медичних послуг, які включатимуть загальну та соціальну реабілітацію; 2) забезпечення державної матеріальної підтримки на період адаптації колишніх військовослужбовців, ветеранів війни; 3) професійної адаптації із підбором і створення робочих місць для цих категорій осіб; 4) спрощення процедури встановлення статусів ветеранів війни та видача відповідних посвідчень всіх категорій війни та членам сім'ї загиблих військовослужбовців через центри надання адміністративних послуг у регіонах. Це збільшить кількість адміністративних послуг ветеранам війни та членам їх сімей та зробить їх більш доступними.

2.2. Особливості впровадження електронного урядування під час взаємодії органів публічного управління з громадськістю щодо надання адміністративних послуг

У сучасному світові електронне урядування є ефективним інструментом управління. Воно ґрунтується на використанні цифрових технологій для взаємодії між державою та громадянами, а також іншими зацікавленими особами.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в урядуванні сприяє прозорості в діяльності державних органів, забезпечує активне, дієве та доступне залучення громадськості, реалізуючи індивідуальний підхід до

надання адміністративних послуг громадянам, звільняючи їх від вимушеного контакту з державним службовцем. Впровадження електронного урядування позитивно впливає на якість прийняття рішень та їх виконання посадовими особами та державними службовцями, скорочуючи час, необхідний для цього, та підвищуючи коефіцієнт корисного та позитивного впливу на взаємодію громадськості, бізнесу з органами публічної влади та місцевого самоврядування.

Впровадження електронного урядування є складним процесом, що потребує принципових змін у технології підготовки та прийняття урядових рішень та значних матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів та вимагає вирішення комплексу, правових, організаційних і технологічних проблем [67, с. 3].

Перевагами електронного урядування можна відмітити: прозорість і доступність; ефективність, яка характеризується скороченням бюрократії; економією часу користувача цих послуг; залучення громадян до участі в ухваленні рішень та контролі за діяльністю влади; інклюзивністю, що виражається у забезпеченні рівного доступу до послуг для людей з обмеженими можливостями навіть у віддалених регіонах.

Дослідження шляхів розвитку електронного урядування, розкриття його цілей, підстав та факторів, які впливали на його впровадження здійснювали такі сучасні науковці, як: О.М. Андрєєва, І.В. Бовсунівська, В.А. Боклаг, О.В. Вакун, Ю.В. Віхорт, О.В. Декалюк, О.С. Дніпров, І.І. Драч, В.М. Дрешпака, Г.І. Жекало, М.Я. Заяць, Ю.В. Кошурніков, О.Ю. Лялюк, Г.Ф. Мартинюк, Н.Ю. Мельничук, А.В. Мерзляк, І.Є. Погребняк, Ю.Ю. Ряховська, А.І. Семенченка, О.М. Соловйова, С.А. Чукут тощо. порушена тема є актуальною й викликає інтерес у науковій спільноті, оскільки відбуваються постійні зміни у колі впровадження адміністративних послуг для забезпечення прав і потреб громадян, організацій.

Метою дослідження виступає розкриття особливостей впровадження електронного урядування з використанням інформаційно-комунікаційних

технологій при взаємодії органів публічної влади з громадськістю під час надання адміністративних послуг.

Сьогодні електронні послуги відіграють провідну роль у розвитку подальшого впровадження каналів вдосконалення електронного урядування. Саме реалізація реформи з впровадження електронного урядування в Україні сприяє досягненню розвитку з надання адміністративних послуг населенню та організаціям.

Станом на 2014 рік на Урядовому порталі було доступно 118 електронних послуг, користування якими у порівнянні з 2018 роком зросло втричі. Україна має одні з найшвидших в світі темпи відкриття даних, більше 5 000 електронних документів щодня пересилається між державними органами – ці та інші досягнення у сфері е-урядування. До затвердженого Урядом переліку увійшли найбільш пріоритетні послуги з боку бізнесу та громадян. Послуги, які б мінімізували корупційні ризики. На Урядовому порталі, який слугує «єдиним вікном» доступу до всіх онлайн-послуг, доступні електронні послуги, поміж яких такі суспільно важливі, як оформлення допомоги при народженні дитини, послуги з реєстрації бізнесу, послуги в земельній та будівельній сферах тощо [41].

Перш ніж перейти до розкриття поставленої мети, звернімося до адміністративно-теоретичної основи, визначивши сутність адміністративних послуг.

Теоретична основа наповнення «послуга» зводиться до поняття: 1) дія, вчинок, що дає користь, допомогу іншому; 2) діяльність підприємств, організацій та окремих осіб, виконувана для задоволення чийхось потреб; обслуговування; 3) система господарсько-побутових вигод, що надаються населенню [13, с. 430]

Закон України «Про адміністративні послуги» статтею 1 визначає адміністративну послугу як результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або

здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону [115]. При цьому ч. 2 цієї статті надає перелік суспільних відносин, які не є адміністративними послугами, а саме: 1) здійснення державного нагляду (контролю), у тому числі державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин; 2) метрологічного контролю і нагляду; 3) акредитації органів з оцінки відповідності; 4) дізнання, досудового слідства; 5) оперативно-розшукової діяльності; 6) судочинства, виконавчого провадження; 7) нотаріальних дій; 8) виконання покарань; 9) доступу до публічної інформації; 10) застосування законодавства про захист економічної конкуренції; 10-1) здійснення державного регулювання ринків фінансових послуг, ринків капіталу та організованих товарних ринків; 11) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею; 12) набуття прав на конкурсних засадах; 13) набуття прав стосовно об'єктів, обмежених у цивільному обігу; 14) здійснення державного регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг; 15) сертифікації оператора системи передачі відповідно до Закону України "Про ринок електричної енергії"; 15-1) гарантій походження електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії; 16) авторизації електронних майданчиків та прийняття рішення про відключення авторизованих електронних майданчиків від електронної системи закупівель, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі"; 17) здійснення дій, пов'язаних з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, констрування напівпровідникових виробів, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення, об'єкти авторського права і суміжних прав, реєстрація та акредитація організацій колективного управління); 18) здійснення державного регулювання у сфері медіа; 18) набуття статусу резидента Дія Сіті та внесення відомостей до реєстру Дія Сіті відповідно до Закону України "Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні"; 19) видачі міжнародних сертифікатів, міжнародних

ветеринарних сертифікатів та інших ветеринарних документів, передбачених законами України "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин" та "Про ветеринарну медицину"; 21) реалізації конституційного права громадян брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах, обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування [115].

Зі змісту пункту 11 статті 2 Закону України «Про адміністративну процедуру» випливає, що адміністративна послуга – дія, що може здійснюватися за заявою особи або за власною ініціативою адміністративного органу [116; 59, с. 239].

Серед науковців склались власні концептуальні підходи з приводу тлумачення досліджуваної категорії. Наприклад, М.І. Ославський під адміністративними послугами розуміє публічні послуги, що надаються органами виконавчої влади, виконавчими органами місцевого самоврядування та іншими уповноваженими суб'єктами, і надання яких пов'язане з реалізацією владних повноважень [95, с.45; 72, с. 96]. На думку К. Афанасьєва, адміністративні послуги – це публічні (тобто державні та муніципальні) послуги, що надаються органами виконавчої влади, виконавчими органами місцевого самоврядування й іншими уповноваженими суб'єктами, і надання яких пов'язане з реалізацією владних повноважень [7, с.28; 11, с.57; 72, с. 96].

На думку Ю. Кошурнікова, адміністративні послуги – це акт реалізації суб'єктами публічної влади (органами держави та місцевого самоврядування) покладених на них публічних функцій, які вони реалізують за ініціативою фізичних або юридичних осіб, та результатом яких є виникнення, зміна та припинення правовідносин адміністративно-правового характеру [72, с. 100].

І. Ковбас виділяє ознак, притаманні адміністративним послугам, а саме: нематеріальний характер послуги; публічний характер правових відносин; владна (адміністративна) природа їх надання; пов'язаність з особою

виконавця (орган виконавчої влади, інший державний орган до повноважень якого входить надання адміністративних послуг населенню); законодавче врегулювання; ustalений порядок надання послуг; синхронність у наданні та отриманні послуг; обов'язковість волевиявлення особи на отримання послуги – наявність звернення; спрямованість на реалізацію та захист законних прав фізичних та юридичних осіб (отримання нематеріального блага, набуття корисного ефекту); індивідуальний характер; рівність у правах між послугоотримувачем та послугонадавачем; загальна соціальна значимість; переважне надання за рахунок публічних коштів [59, с. 241].

Ми солідарні з думкою науковців, оскільки сутність адміністративних послуг полягає у тому, що останні виступають різновидом публічних послуг, які мають юридичну природу, індивідуальний характер і установлений порядок їх надання, вчиняються суб'єктами владних повноважень, спрямовані на реалізацію та захист законних прав фізичних та юридичних осіб.

Спираючись на наліз наукової доктрини, можна також виділити основні переваги електронних адміністративних послуг: простота доступу – швидкість та доступність отримання послуг громадянами та юридичними особами; прозорість – зрозумілість процедури та вимоги, завдяки прописаному алгоритму дій або дорожній карті їх виконання; економія часу – за допомогою ІКТ відкривається доступність цих послуг, що сприяє зменшенню бюрократії; цифровізація – онлайн-доступ до послуг з будь-якої точки доступу за допомогою інтернет-ресурсів; якість обслуговування, яка ґрунтується на прописаних логічних алгоритмах дій, що зумовлює професійний підхід у їх наданні.

Повертаючись до поставленої мети, перейдемо до аналізу теоретичної складової процесу впровадження в теорію управління. Сучасні науковці визначають такі підходи: виділення в організації «наскрізних» бізнес-процесів або крос-функціональне вирішення проблем; створення процесної структури підприємства; «повний» або системний підхід, який передбачає

опис та управління бізнес-процесами. Цілі, завдання та результати вродження процесуального управління в рамках кожного із зазначених підходів відрізняється, а отже, є відмінності у змісті та послідовності етапів їх реалізації [74, с. 7].

У рамках вказаного перейдемо до аналізу адміністративно-правових механізмів провадження електронного урядування.

Для підвищення ефективності здійснення публічного управління шляхом узгодженості взаємодії суб'єктів владних повноважень, формування державної політики розвитку України та результативних соціально-економічних перетворень в суспільстві, введення прозорих і демократичних адміністративних послуг запроваджена державна політика електронного урядування для надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам.

Як уже зазначалося вище, електронне урядування направлене на реалізацію комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг користувачам з одночасним усуненням їх від безпосереднього контакту з державними службовцями (деперсоніфікація). Воно має забезпечити радикальне підвищення якості урядових рішень із одночасним різким скороченням термінів їх розробки та прийняття і є одним з визначальних факторів адміністративної реформи, трансформаційних перетворень в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх взаємодії з користувачами та власними співробітниками [67, с. 2].

Червеньяк Х.І. виділяє чотири етапи впровадження електронного урядування в Україні, де першим – є впровадження спеціального законодавства та низки актів Уряду, які започаткували формування нормативно-правової бази інформатизації (телекомунікаційної системи, системи національних інформаційних ресурсів, інформатизацію стратегічних напрямів розвитку економіки, безпеки та оборони, соціальної сфери тощо); другим – прийняття Урядом нормативно-правових актів, спрямованих на

конкретизацію та деталізацію вже існуючих спеціальних законів; третій відзначено як взаємодією органів державної влади за громадян, де відбувається впровадження однотипних стандартних програм у побудові ЕУ; поява місцевих інтернет-порталів, де об'єднано всі державні структури; до четвертого віднесено сучасний етап, що охарактеризований розбудовою інформаційного суспільства, та який залежить від зміни діяльності органів державної влади та їх взаємодії з плануванням створення єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури для всіх органів державної влади та місцевого самоврядування [166, с. 15-16; 38]

Одними із основних актів, що визначили поетапність, напрями розвитку електронних послуг та означили їх інструменти, є Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. та План пріоритетних дій Уряду на 2023 рік, затверджений Кабінетом Міністрів України від 14 березня 2023 р. № 221-р.

Концепція розвитку електронного урядування в Україні направлена на підвищення ефективності роботи органів державної влади й органів місцевого самоврядування та досягнення якісно нового рівня управління державою, що базується на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності; покращення якості надання публічних послуг фізичним та юридичним особам відповідно до європейських вимог, а також забезпечення необхідної мобільності й конкурентоспроможності громадян та суб'єктів господарювання у сучасних економічних умовах; мінімізація корупційних ризиків при виконанні владних повноважень; покращання інвестиційної привабливості, ділового клімату та конкурентоспроможності країни; стимулювання соціально-економічного розвитку в Україні [134]. У свою чергу, План пріоритетних дій Уряду на 2023 рік більш конкретизований, та має планові кроки дій із вказанням індикатору виконання заходу, з визначеними конкретними державними органами у всіх напрямках формування та реалізації державної політики,

направленої на зміцнення країни, включаючи механізми та строки впровадження електронного урядування для задоволення потреб осіб і стимулювання соціально-економічного розвитку суспільства.

Ми не будемо зупинятись на аналізі нормативно-правових актів у сфері впровадження електронного урядування, оскільки це було проведено у підрозділі 1.3, тому, шляхом аналізу основних актів, визначимо саме механізми впровадження ЕУ.

Як ми вже зазначали вище, впровадження електронного урядування полягає в інтеграції цифрових технологій у діяльність органів публічного управління з метою підвищення ефективності в результатах надання адміністративних послуг, прозорості своєї діяльності та доступності цих послуг, що впливає на рівень взаємодії громадськості з державними органами.

Із аналізу нормативних актів та наукової доктрини, слід підкреслити, що сутність впровадження електронного урядування щодо надання адміністративних послуг передбачає наявність таких обов'язкових атрибутів: 1) цифровізацію, яка зводиться до надання адміністративних процедур у цифровому форматі; 2) автоматизація – надання послуг на основі прописаних програмованих кодів та алгоритмів, які передбачають скорочення ручних процесів та призводять до мінімізації залучення посадових осіб, зменшуючи вплив людського фактору на прийняття рішення; 3) інтеграцію - об'єднання інформаційних систем різних установ для створення єдиного цифрового середовища; 4) орієнтацію на громадськість, сутність якого зводиться до врахування потреб користувачів при розробці самих послуг; 5) забезпечення доступу - створення умов для отримання послуг через різні канали (веб-портали, мобільні додатки, термінали).

На думку Ю. Кошурнікова, впровадження електронного урядування під час надання адміністративних послуг громадянам характеризується наступними особливостями: по-перше, диференціюється порядок надання адміністративних послуг на загальний процес, а також електронний, який

відбувається за допомогою державних інформаційно-технологічних систем, правовий статус та функціонал яких встановлено спеціальними нормативно-правовими актами; по-друге, надання адміністративних послуг в рамках електронного урядування передбачає спеціальний порядок обробки та захисту інформації регламентований Законом України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах»; по-третє, електронне врядування надає можливість комбінувати адміністративні послуги та надавати їх в сукупності з метою реалізації законних інтересів громадян в конкретній сфері, прикладом чого є електронна послуга «е-Підприємець». Остання включає в себе декілька однотипних адміністративних послуг надання яких у комплексі спрощує початок та легалізацію підприємницької діяльності [72, с. 108].

На нашу думку, запропонований автором перелік не охоплює всю специфіку впровадження електронного урядування у розкритті особливостей взаємодії органів публічної влади з громадськістю, тому пропонуємо його доповнити, надавши характеристику кожного напрямку.

Першим, на нашу думку, є *швидкість та зручність надання адміністративних послуг замовникам*. Як ми вже зазначали вище, Єдиний державний вебпортал електронних послуг, діяльність якого регламентована Положенням про Єдиний державний вебпортал електронних послуг, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137, направлений на надання адміністративних послуг у автоматичному режимі з отриманням та використанням у разі потреби інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, яка необхідна для надання таких послуг [105].

Швидкість надання та отримання електронних адміністративних послуг реалізується можливістю за допомогою ІКТ здійснювати оформлення та подання документів, реєструватися на прийом, здійснювати платежі або подати електронні заявки. Це зумовлює зручність та сприяє економії часу користувачам на відміну особистої присутності при здійсненні цих послуг.

Саме у розділі Функціональні можливості Порталу Дія вказаного вище Положення наведено весь спектр функціональних можливостей Порталу Дія. Так, одним зі них є можливість електронної ідентифікації та автентифікації користувачів, зокрема з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронних підписів та печаток, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу [105].

Зручність надання електронних адміністративних послуг зумовлюється тим, що ними можуть скористатися будь-які особи, перебуваючи у комфортних умовах, з цілодобовою доступністю. Більшість електронних платформ спрощують процес отримання послуг завдяки зрозумілим інтерфейсам зі зручним та доступним прописаним алгоритмом дій. Це робить їх доступними навіть для людей, які не мають досвіду користування технологіями та особам з інвалідністю.

Так п. 6 функціональних можливості Порталу Дія, затверджених Положенням про Єдиний державний вебпортал електронних послуг, передбачає застосування інтерфейсів, адаптованих для осіб з інвалідністю, зокрема для осіб із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також із різними комбінаціями порушень. Користування Порталом Дія можна здійснювати через комп'ютер, а також за допомогою електронного пристрою, критерії якого підтримують використання мобільного додатка Порталу Дія (Дія) [105].

Наступною особливістю впровадження є забезпечення захистом інформації публічних електронних реєстрів і створення ефективної системи протидії кіберзагрозам, забезпечення захисту персональних даних громадян, дотримання конфіденційності відповідно до європейських стандартів.

Для реалізації даної вимоги впровадження відповідно до Закону України «Про захист персональних даних», наказу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08 січня 2014 року № 1/02-14 «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних»

Мінцифрою розроблено наказ «Про затвердження Порядку обробки та захисту персональних даних, володільцем яких є Міністерство цифрової трансформації України» від 20.05.2020 № 72, який встановлює загальні вимоги до організаційних і технічних заходів обробки та захисту персональних даних, володільцем яких є Мінцифри, під час їх обробки в інформаційних системах Мінцифри [125]. Відповідно до вказаного наказу розроблено Зобов'язання не розголошувати персональні дані інших осіб, що стали відомі працівникам, які надають адміністративні послуги, у зв'язку з виконанням посадових обов'язків.

Наказом Уповноваженого Верховною Радою України з прав людини від 08.01.2014 № 1/02-14 затверджено перелік документів у сфері захисту персональних даних, яким визначено загальні вимоги до обробки та захисту персональних даних суб'єктів персональних даних, що обробляються повністю чи частково із застосуванням автоматизованих засобів [122].

Урядом вжито низку превентивних заходів, направлених на попередження кібератак та забезпечення своєчасного реагування на виявлення вразливостей у процесі цифровізації адміністративних послуг.

Так, одним із зазначених заходів для належного функціонування системи є виявлення вразливостей і реагування на кіберінциденти та кібератаки, які здійснюються щодо об'єктів кіберзахисту, визначених ч. 2 ст. 4 Закону України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [127]. Також для виявлення вразливостей і недоліків у налаштуванні інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, в яких обробляються державні інформаційні ресурси затверджено Постанову Кабінету Міністрів України «Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження комплексу організаційно-технічних заходів з виявлення вразливостей і недоліків у налаштуванні інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, в яких

обробляються державні інформаційні ресурси» від 23 грудня 2020 р. № 1363 [130].

Отже, щодо забезпечення захистом інформації публічних електронних реєстрів і створення ефективної системи протидії кіберзагрозам, забезпечення захисту персональних даних, дотримання конфіденційності слід резюмувати, що урядом вжито високий рівень захисту персональних даних, що забезпечує користувачам впевненість у збереженні їхньої інформації. Крім того, багато електронних послуг передбачають двофакторну аутентифікацію для додаткового рівня безпеки, який вимагає два різних способи підтвердження особи користувача для доступу до облікового запису або сервісу, що забезпечує додатковий рівень безпеки порівняно з одним лише паролем.

Наступною особливістю впровадження є спрощення процедури отримання адміністративних послуг та їх автоматизація, що сприяє підвищенню ефективності роботи органів публічної влади та місцевого самоврядування, позитивно впливаючи на рівень задоволеності громадян якістю обслуговування.

Цифровізація адміністративних послуг та впровадження електронних сервісів (наприклад, портали державних послуг), можливості подання заяв онлайн з накладанням електронного цифрового підпису (ЕЦП) для підтвердження документів, сприяє скороченню бюрократичних складових, що зумовлює спрощення процедури отримання адміністративних послуг.

Так, користувачі Порталом Дія можуть скористуватися його послугами через комп'ютер, а також за допомогою електронного пристрою, критерії якого підтримують використання мобільного додатка Порталу Дія (Дія). Користувачі можуть завантажити, заповнити та подати заяву (звернень, запитів) та інший документ засобами Порталу Дія з використанням електронних підписів та печаток, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу заявника [105].

Впровадження автоматизації з використанням алгоритмів і штучного інтелекту для обробки заявок та автоматичне надання рішень у стандартних ситуаціях, підвищують рівень якості впровадження спектру надання адміністративних послуг. Завдяки автоматизації можна мінімізувати вплив людського фактору, зменшуючи ймовірність помилок, що можуть виникнути при ручному обробленні інформації.

На підтвердження даної тези, функціоналом Порталу Дія передбачено: автоматичне заповнення форм (полів) документів, які створюються засобами Порталу Дія, відомостями, отриманими в порядку електронної інформаційної взаємодії з національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем; автоматична перевірка повноти заповнення форм (полів) документів, які створюються засобами Порталу Дія, а також у разі, коли законодавством визначені відповідні алгоритми автоматичної перевірки, - достовірності наданих у таких документах відомостей; забезпечення накладення віддаленого кваліфікованого електронного підпису “Дія.Підпис” (“Дія ID”) фізичної особи та/або представника юридичної особи та кваліфікованої електронної печатки технічного адміністратора Порталу Дія з відповідною кваліфікованою електронною позначкою часу на електронну копію електронного відображення інформації, що міститься в документах [105].

Сьогодні ініційовано низка експериментальних проєктів щодо удосконалення електронних підписів і печаток (Постанова Кабінету Міністрів від 3 березня 2020 р. № 193), використання віддаленого кваліфікованого електронного підпису (Постанова Кабінету Міністрів від 2 вересня 2020 р. № 785), забезпечення зручної, доступної та безпечної електронної ідентифікації та автентифікації користувачів інтегрованої системи електронної ідентифікації (Постанова Кабінету Міністрів від 3 листопада 2023 р. № 1150).

Інтеграція реєстрів, що зумовлюється об'єднанням баз даних різних державних установ для автоматичного обміну інформацією, виключення дублювання даних, які громадяни подають до різних органів при користуванні

адміністративним послугами є наступною ознакою, що супроводжує впровадження цифровізації в цих послугах.

Функціонал Порталу Дія передбачає здійснення електронної інформаційної взаємодії між системою електронної взаємодії державних електронних ресурсів та системою електронної взаємодії органів виконавчої влади, системами електронного документообігу суб'єктів розгляду звернень; взаємодії між інтегрованою системою електронної ідентифікації; можливість отримання через зазначені системи відомостей про показники якості послуг; взаємодію з теле- або радіоорганізаціями, провайдерами програмних послуг, сервісами відеохостингу та прямої трансляції [105].

Наступною особливістю впровадження електронного урядування є централізація доступу адміністративних послуг, що забезпечується розширенням мережі центрів надання адміністративних послуг, збільшенням кількості послуг та введенням Єдиного порталу доступу до адміністративних послуг.

Центр надання адміністративних послуг - це постійно діючий робочий орган або виконавчий орган (структурний підрозділ) органу місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації, що зазначені у частині другій цієї статті, в якому надаються адміністративні послуги [115]. Перелік адміністративних послуг органів виконавчої влади та адміністративних послуг, що надаються органами місцевого самоврядування у порядку виконання делегованих повноважень, які є обов'язковими для надання через центри надання адміністративних послуг, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 травня 2014 р. № 523.

Так, за результатами звіту Міністерства цифрової трансформації станом на 1 січня 2021 р. мережа центрів надання адміністративних послуг становить 1306 точок, що більше на 286 точок, ніж у 2019 році та складається з: 876 центрів надання адміністративних послуг; 59 територіальних підрозділів; 356 віддалених робочих місць адміністраторів центрів та 15 мобільних центрів (серед яких органами місцевого самоврядування утворено

508 центрів надання адміністративних послуг, 56 територіальних підрозділів та 356 віддалених робочих місця; 36 районними державними адміністраціями утворено 368 центрів надання адміністративних послуг та 3 територіальних підрозділи). Завдяки збільшенню мережі 1 457 000 жителів отримали доступ до адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг у 2020 році. Загалом у 2020 році близько 14 000 000 послуг було надано через центри надання адміністративних послуг та їх підрозділи [52, с. 36-37].

Щодо Єдиного вебпорталу державних електронних послуг (Портал Дія), одним із основних завдань якого є надання електронних публічних послуг, ми акцентували увагу на його характеристиці у попередніх підрозділах. Портал Дія є централізованим онлайн-сервісом, створений для спрощення доступу громадян та юридичних осіб до адміністративних послуг через КІТ. Його специфіка полягає в інтеграції багатьох послуг в одній цифровій платформі, що суттєво спрощує отримання комплексу електронних публічних послуг.

Наступною особливістю впровадження електронного урядування під час надання адміністративних послуг є зменшення бюрократії. Як ми вже звертали увагу вище, електронні послуги суттєво спрощують процес отримання спектру публічних послуг. За допомогою інтерфейсу Портал Дія можна завантажити, заповнити чи подати заяви, включаючи звернення, запити, отримання дозволів, виписок та інших документів, шляхом накладання електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації. Це сприяє зменшенню бюрократичних перешкод і прискорює процес в отриманні публічних послуг зацікавленими особами.

З метою виявлення рівня та оцінки якості надання адміністративних послуг суб'єктами надання адміністративних послуг Мінцифрою започатковано моніторинг якості надання цих послуг. Так, у 2020 році створено автоматизований інструмент для здійснення такого моніторингу – систему онлайн моніторингу та оцінки якості послуг як складової частини Порталу Дія. В рамках функціонування системи онлайн моніторингу та

оцінки якості послуг запроваджено: динамічний моніторинг замовлених послуг у центрах надання адміністративних послуг (отримано більше 2 млн транзакцій у системі моніторингу) та статичний моніторинг – для здійснення щоквартального моніторингу функціонування центрів надання адміністративних послуг за статичними показниками та реалізації в Мінцифри періодичного звіту в автоматизованій формі [52, с. 37].

Подальшою особливістю впровадження електронного урядування є прозорість у наданні адміністративних послуг, що сприяє зменшенню корупційних ризиків через автоматизацію процесів. Це пояснюється можливістю особи відстежувати статус заявки, звернення, отримання дозволу тощо в реальному часі.

Так, користувач Порталу Дія має право отримувати в електронному кабінеті користувача інформацію щодо перебігу надання замовлених електронних публічних послуг, розгляду заяв (звернень, запитів) та адміністративних справ із національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, єдиних інформаційних систем, систем електронного документообігу та публічних електронних реєстрів, проходження опитування, здійснення доступу до благодійної (волонтерської) діяльності [105].

Функціонал Порталу Дія передбачає автоматичне інформування про завершення процедури або необхідність доопрацювання звернень, електронних заяв на отримання послуг, дозволів тощо.

Відповідно як можливість Порталу Дія передбачено інформування користувачів, які зареєструвалися на Порталі Дія та виявили бажання застосувати інформацію, що є у володінні та розпорядженні суб'єктів розгляду звернень, національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, єдиних інформаційних системах та системах електронного документообігу суб'єктів розгляду звернень, про обробку інформації про них, зокрема їх персональних даних, а також про

передачу зазначених даних від/до Порталу Дія в установленому законодавством порядку [105].

Автоматизація процесів обробки даних при наданні адміністративних послуг зменшує наявність корупційних ризиків. Прозорий механізм нарахувань і платежів унеможлиблює «тіньові» витрати.

Останньою особливістю впровадження електронного урядування слід виділити зниження витрат при наданні адміністративних послуг уповноваженими на те суб'єктами.

Надання адміністративних послуг сприяє зниженню фінансових витрат, що виражається через економію ресурсів, часу зацікавлених осіб, а також самими суб'єктами надання адміністративних послуг. Для зацікавлених осіб відпадає потреба у необхідності додаткових витрат на отримання послуг, оскільки останні подаються через інтернет-ресурси. Це зумовлює значну економію часу та мінімізацію фінансових витрат.

Для суб'єктів надання адміністративних послуг зменшення витрат у цифровізації цих послуг зумовлюється скороченням витрат на утримання персоналу в адміністративних установах; зниження витрат на паперовий документообіг і впровадження автоматизованих систем обробки даних.

Загалом, зручність електронних послуг сприяє покращенню доступу до різноманітних сервісів, підвищенню ефективності та полегшенню взаємодії громадян із державними і приватними організаціями.

Як бачимо, впровадження електронного урядування спрямоване на підвищення якості управління, його модернізації та покращення взаємодії між державою, громадянами та бізнесом.

Підсумовуючи, слід зазначити, що впровадження електронного урядування під час взаємодії органів публічного управління з громадськістю супроводжується низкою особливостей, серед яких ми виділили:

- 1) швидкість та зручність надання адміністративних послуг замовникам;

2) забезпечення захистом інформації публічних електронних реєстрів і створення ефективної системи протидії кіберзагрозам, забезпечення захисту персональних даних громадян, дотримання конфіденційності відповідно до європейських стандартів;

3) спрощення процедури отримання адміністративних послуг та їх автоматизація, що сприяє підвищенню ефективності роботи органів публічної влади та місцевого самоврядування, позитивно впливаючи на рівень задоволеності громадян якістю обслуговування;

4) інтеграція реєстрів, що зумовлюється об'єднанням баз даних різних державних установ для автоматичного обміну інформацією, виключення дублювання даних, які громадяни подають до різних органів при користуванні адміністративними послугами, що супроводжує впровадження цифровізації в цих послугах;

5) централізація доступу адміністративних послуг, що забезпечується розширенням мережі центрів надання адміністративних послуг, збільшенням кількості послуг та введенням Єдиного порталу доступу до адміністративних послуг;

6) зменшення бюрократії;

7) прозорість у наданні адміністративних послуг, що сприяє зменшенню корупційних ризиків через автоматизацію процесів;

8) зниження витрат при наданні адміністративних послуг уповноваженими на те суб'єктами.

2.3. Адміністративні процедури електронного урядування в організації внутрішньо-системного документообігу та міжвідомчої взаємодії

Юридичні процедури виступають інструментом регулювання суспільних відносин фізичних та юридичних осіб у різних сферах життя,

характеризуючи процедурні механізми як спосіб нормативного закріплення результатів поведінки суб'єктів.

Процедура особливо властива тим соціальним нормам, яким притаманна ознака формальної визначеності, що діє за умови чіткої фіксації і знакового зовнішнього оформлення, тобто юридичним нормам [94, с. 103-111].

Направленість законодавства на забезпечення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб є основною гарантійною ознакою регламентації дотримання процедур у відносинах між державою та органами влади, їх посадовими особами. Визначення чіткої правової регламентації адміністративних процедур забезпечить дотримання принципу рівності всіх учасників адміністративних відносин, а також дасть можливість застосовувати адміністративні процедури контролю та нагляду за законністю діяльності суб'єктів, які беруть участь у цих відносинах [93].

Ці питання є особливо актуальними для України, оскільки досі більшість процедурних елементів відносин органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів, які законом уповноважені здійснювати владні управлінські функції, з громадянами або не регулюються законодавством взагалі, або ж регулюються підзаконними нормативно-правовими актами. Отже, необхідність законодавчого регулювання порядку діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів, які законом уповноважені здійснювати владні управлінські функції, і особливо їх відносин із приватними особами сьогодні не викликає сумнівів [113; 93].

Дослідження теоретико-правової основи адміністративних процедур проводили низка науковців, таких як: Л.Р. Біла-Тіунова, Є.М. Бутаєва, С.О. Бурмістрова, С.Г. Братель, Н.Л. Губернська, Л.В. Гуцаленко, Е.Ф. Демський, Р.С. Джунковська, О.Т. Зима, С.В. Ківалов, Д.А. Козачук, Ю.О. Легеза, У.О. Марчук, І.М. Миронець, О.М. Соловйова, В.Г. Тарасюк, О.О. Юшкевич та інші. Розкриття особливостей електронного урядування у

сфері реалізації публічної влади здійснювали І.В. Грабовець, С.К. Колеснікова, Н.Ю. Мельничук, В.Д. Мужайло, П.П. Несененко, Ю.І. Семчук, О.А. Тарасова тощо. Однак, незважаючи на наявність наукових доробок слід зазначити, що питання адміністративних процедур електронного урядування в організації документообігу є малодослідженим.

Метою розкриття дослідженої тематики є виявлення специфіки адміністративних процедур електронного урядування в частині організації внутрішнього документообігу з урахуванням міжвідомчої взаємодії органів публічного управління.

Перш ніж розкрити поставлену мету, звернімося до теоретико-правової основи поняття процедур. Тлумачний словник розкриває поняття «процедура» як: офіційно встановлена послідовність дій для здійснення або виконання чогось [71, с. 224]. Інший словник додає до сутності цього поняття: офіційно встановлений чи узгоджений порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь [48, с. 480].

Практично однакового семантичного наповнення надає Закон України «Про адміністративні процедури», зазначаючи, що «адміністративна процедура» - визначений законом порядок розгляду та вирішення справи [116].

У свою чергу, вчені-адміністративісти під адміністративною процедурою розуміють встановлений чинним законодавством порядок розгляду суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ щодо реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів окремої фізичної та юридичної особи, що завершується ухваленням адміністративного акта [2, с. 200]. Думка В.В. Галунька мало чим відрізняється від попередньої, оскільки науковець акцентує увагу на тому, що головне завдання адміністративних процедур – сприяння реалізації прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб [1, с. 221]. Більш того, саме процедурні норми, як зазначає науковець, складають основу позитивної діяльності публічної адміністрації [1, с. 221]. Звідси випливає

думка, з якою ми солідарні, що адміністративні процедури покликані створенню комфортних умов взаємодії громадян і публічних органів, забезпеченню ефективного функціонування виконавчих структур, їхньої відкритості, прозорості процесу підготовки й ухвалення управлінських рішень, обмеженню адміністративного свавілля і посадових зловживань [1, с. 221; 21; 93].

Виходячи з аналізу думок провідних науковців, можна визначити адміністративні процедури електронного урядування, під якими слід розуміти стандартизовані та автоматизовані процеси надання публічних послуг, сутність яких полягає в переході від традиційної бюрократії до інтегрованих, прозорих і доступних онлайн-послуг, що сприяють ефективній взаємодії фізичних та юридичних осіб із органами публічного управління.

В. Рунова визначає елементи адміністративних процедур як: їх мета; правова регламентація; принципи адміністративних процедур; порядок здійснення управлінських дій; виконання рішень, тощо [141, с. 46].

Основною обов'язковою складовою будь-якої адміністративної процедури є певні послідовні процедурні дії, необхідні для досягнення мети, покладеної в основу цієї процедури. Саме послідовність передбачених та визначених процедурних дій забезпечують рух або виконання цієї справи до настання кінцевого результату – досягнення мети та вирішення завдань [143, с. 136].

Одна із основних цілей використання адміністративних процедур електронного урядування як системи управлінських дій та процесів за допомогою ІКТ для надання адмінпослуг є підвищення їх ефективності, прозорості та доступності. Відповідно, сутність адміністративних процедур електронного урядування, на нашу думку, зводиться до таких складових:

1) *автоматизація та стандартизація процесів*: всі процедури чітко прописані та впроваджені у вигляді програмного алгоритму у цифрову форму, що унеможлиблює похибки, неточності чи відхилення у здійсненні дій; мінімізація людського фактору знижує ризики помилок і недопущення

проявів корупції;

2) *цифровізація документів*: використання електронних форм документів з можливістю накладання електронного цифрового підпису та печаток, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу заявника [105]; відмова від паперових документів та зменшення бюрократії;

3) *інтеграція інформаційних систем*: об'єднання державних реєстрів та баз даних; автоматичний обмін інформацією між різними органами влади;

4) *доступність для користувачів та орієнтація на їх запити*: зручність та цілодобова доступність отримання послуг через єдині офіційні платформи, вебпортали, сайти чи інші цифрові додатки; простий і швидкий доступ до інформації та результатів процедур;

5) *прозорість*: відстеження статусу заявки, звернення чи подання на кожному етапові процедури її розгляду; чітка регламентація термінів, умов і вартості послуг;

6) *ефективність*: скорочення часу виконання процедур завдяки автоматизації; зменшення витрат на паперовий документообіг, обслуговування черг інформатизовані канали зв'язку.

Виходячи з потреб користувача, досягнення його юридично значущої мети, останній обирає процедуру для отримання певного виду цифрових адміністративних послуг.

Так, О.В. Закаленко визначає такі види адміністративних процедур за різними критеріями: 1) залежно від змісту адміністративні процедури поділяються на адміністративні правотворчі та адміністративні правозастосовчі процедури; 2) залежно від спрямованості процедури та меж її здійснення адміністративні процедури поділяються на внутрішні (внутрішньо організаційні) та зовнішні (зовнішньо організаційні) [49, с. 10]. В. Галуцько, в свою чергу, пропонує класифікувати адміністративні процедури за наступними критеріями: 1) залежно від того, хто є ініціатором

адміністративної процедури, виокремлюють: заявні адміністративні процедури, які виникають виключно за наявності заяви правосуб'єктної особи до суб'єкта публічного адміністрування з метою забезпечення реалізації своїх прав і свобод або сприяння в реалізації законних інтересів; втручальні адміністративні процедури, які виникають за ініціативи суб'єкта публічної адміністрації, за наявності для цього правових підстав; 2) залежно від складності здійснення адміністративної процедури виділяють: прості адміністративні процедури, що полягають у вчиненні суб'єктом публічного адміністрування певних одноразових дій, які дозволяють завершити процедуру й ухвалити адміністративний акт; складні адміністративні процедури, які потребують здійснення складних нелінійних дій із можливим залученням спеціалістів, експертів, перекладачів тощо; 3) залежно від кількості осіб, які претендують на отримання певного соціального результату, виокремлюють: одноособові і конкурсні процедури; 4) залежно від сутності адміністративні процедури бувають: реєстраційні, дозвільні, інспекційні, екзаменаційні, акредитаційні, ліцензійні тощо [2].

Спираючись на аналіз наукових праць, виділімо основні елементи адміністративних процедур електронного урядування під час надання адміністративних процедур, які складаються з: 1) *електронної ідентифікації користувачів*: використання цифрового підпису та печаток, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації, у тому числі верифікації громадян через українські банки (BankID), мобільного зв'язку (MobileID) для надання послуг через Інтернет; 2) *реєстрація та подання заяв*: автоматизовані форми для збору та перевірки інформації; 3) *обробка даних*: використання алгоритмів для швидкої перевірки та прийняття рішень; 4) *виключення дублювання інформації через інтеграцію баз даних*; 5) *результат процедури*: надання довідок, ліцензій, витягів тощо в електронному вигляді; 6) *моніторинг і зворотній зв'язок*: системи для відстеження заявок і отримання відгуків користувачів.

Узагальнюючи проведену теоретичну основу аналізу адміністративних процедур електронного урядування з надання адміністративних послуг, можна виділити завдання адміністративних процедур електронного урядування, яке виражається у *прозорості і довірі*: зменшення корупційних ризиків та відкритість взаємодії; *економії ресурсів*: менше витрат для громадян і держави; *підвищенні доступності*: послуги доступні для всіх верств населення, включаючи віддалені регіони; *ефективному управлінні*: оптимізація державного апарату та скорочення бюрократії.

Сучасне електронне урядування є ключовим елементом цифрової трансформації публічних послуг, що забезпечує зручність і комфорт громадянам і бізнесу.

Повертаючись до поставленої мети, слід звернутися до термінологічної номінації понять внутрішньосистемного документообігу та міжвідомчої взаємодії під час здійснення адміністративних процедур електронного урядування.

Семантичне значення «документообіг» розкриває значення терміну як рух документів між їх укладачами та виконавцями по інформаційних технологічних ланцюжках, що дає можливість проінформувати всіх зацікавлених осіб, донести до них ухвалені рішення, здійснювати облік і контроль [147]. ;У свою чергу, Ю.В. Кошурніков зазначає, що документообіг – це характеристика процесу використання та роботи із документами та закладеною в них інформацією [72, с. 112].

Більш ширше поняття розкривають науковці, додаючи в його сутність службову компоненту у частині процедури роботи з документами. Так, Н. Вороная, Н. Чернишова, Н. Альошкіна вважають, що документообіг – це рух службових документів на підприємстві з моменту їх створення або одержання до завершення виконання або відправлення. Документообіг включає приймання документів, їх попередній розгляд, реєстрацію, передачу та виконання, контроль за виконанням, а також опрацювання та відправлення вихідних документів [137; 138]. І. Царьова розширила перелік процедурних

складових роботи з документацією, визначивши: документообіг – це комплекс робіт із документами, укладеними чи отриманими установою або організацією: прийняття, розподіл, реєстрація, контроль за виконанням, формування справ, зберігання й використання документації, рух документованої інформації між інстанціями [172; 138].

Звужуючи дослідження процедуру проходження документу в організації документообігу в публічному управлінні Л.Б. Круп'як визначає: документообіг – це рух службових документів від часу їх створення або одержання суб'єктом діловодства до часу завершення виконання, надсилання або знищення. Документообіг державного органу передбачає рух вхідних, внутрішніх і вихідних документів. При організації документообігу необхідно дотримуватися таких основних вимог: кожне переміщення документа повинно бути цілезабезпеченим; повторне переміщення документів виключається або зводиться до мінімуму; розробка і проходження документів має бути оперативним, регульованим процесом і здійснюватися за допомогою найбільш ефективних засобів і прийомів; запровадження автоматизованих систем обліку і контролю службових документів; повинно бути забезпечено виконання вимог діловодства. Основними складовими документообігу є: попередній розгляд; реєстрація; резолюція посадової особи; оформлення; датування; індексація; узгодження; засвідчення; затвердження [75, с.145; 72, с. 114].

Щодо критерію внутрішнього, то словник визначає це поняття: який є, міститься в середині чого-небудь; протилежне зовнішній; який стосується життя та діяльності всередині держави, установи, організації [17].

Спираючись на науково-обґрунтовані орієнтири визначення документообігу, визначимо спочатку сутність внутрішньо-системного документообігу. Отже, внутрішньо-системний документообіг у сфері в сфері публічного управління — це процес створення, обробки, передачі, зберігання та використання документів у межах органів державної влади, місцевого самоврядування чи інших установ публічного управління, спрямований на

забезпечення ефективного функціонування адміністративних процесів, рішень, координації діяльності та збереження інформації, що має юридичну чи управлінську діяльність.

Впровадження електронного урядування в організацію внутрішньо-системного документообігу суб'єктів публічного управління значно підвищує ефективність та якість процесів та операцій обробки документації за рахунок декількох основних аспектів [72, с. 115].

З метою встановлення основних організаційно-правових засад створення електронних документів та визначення загального порядку електронного документообігу, прийнято Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», який ст. 9 визначає електронний документообіг (обіг електронних документів) – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [119].

Із аналізу вказаної вище норми випливає, що об'єктом електронного документообігу виступає електронний документ. Відповідно, електронним документом є цифровий (електронний) документ створений, переданий чи збережений на цифровому пристрої, з урахуванням вимог чинного законодавства та накладанням електронного підпису або електронної печатки, що виступає засобом ідентифікації автора.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» статтею 5 більш стисло визначає поняття «електронний документ» як документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму [119].

На сьогодні в документообігу органів державної влади, місцевого самоврядування чи інших установ публічного управління надається перевага

цифровій формі документів. Це зумовлено низкою позитивних підстав, що лягають в основу характеризуючих елементів електронного документа. У першу чергу, – це зручна форма зберігання даних в електронному вигляді з у різних цифрових форматів; по-друге, при створенні, зміні, зберіганні документа береться до уваги дотримання вимог чинного законодавства з накладанням електронного підпису чи електронної печатки, що зумовлює набуття його юридичної сили; по-третє, електронна форма документа може передбачати структуру, шаблон тексту, графіки, відео чи інші мультимедійні елементи, що обумовлює дотримання структурованості форми електронного документа; зручний спосіб обробки та передачі документа через електронні засоби комунікації (електронна пошта, корпоративні системи обміну внутрішнього документообігу тощо); забезпечення кібербезпеки за допомогою криптографічних методів, шифрування та контролю доступу.

Сам порядок електронного документообігу в органах публічної влади визначається державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності згідно з законодавством [119].

Вимоги та порядок здійснення документування управлінської інформації в електронній формі та організації відповідної роботи, ведення діловодства в центральних органах виконавчої влади, регламент їх взаємодії в електронній формі визначає Постанова КМУ «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17 січня 2018 р. № 55. Вказаною Постановою затверджено Інструкцію з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну (далі - Інструкція). Інструкція, в свою чергу, встановлює порядок здійснення моніторингу стану виконання управлінських рішень, а саме визначає: порядок проходження електронного документа з моменту його створення або одержання і до моменту відправлення або передавання до архівного підрозділу установи; загальні засади функціонування та використання системи електронної

взаємодії органів виконавчої влади; оперативний інформаційний обмін з використанням службової електронної пошти [158].

Згідно із інструкцією, основна форма провадження діловодства в установах є електронна. Організація документообігу установи здійснюється за допомогою системи електронного документообігу, що інтегрується із системою взаємодії. Система електронного документообігу повинна забезпечувати проходження електронних документів та електронних копій документів та взаємозв'язок із системами електронного документообігу інших установ. Документування управлінської інформації в електронній формі полягає у створенні електронних документів, в яких фіксується інформація про управлінські рішення з дотриманням установлених Інструкцією правил [158; 72, с. 116].

Відповідно до п. 7 Інструкції організація електронного документообігу в установі покладається на її службу діловодства, яка забезпечує: розроблення в установі єдиного порядку документування управлінської інформації та роботи з документами незалежно від форми їх створення; розроблення номенклатури справ установи; реєстрацію та облік документів; надання методичної допомоги та контроль за дотриманням установленого порядку роботи з електронними документами в структурних підрозділах установи; організацію документообігу, формування справ, їх зберігання та підготовку для передавання до архівного підрозділу установи; впровадження та нагляд за дотриманням структурними підрозділами установи вимог інструкцій з діловодства та національних стандартів; проведення регулярних перевірок стану діловодства в установі, а також в установах, що належать до сфери її управління; використання системи електронного документообігу, ведення та актуалізацію електронних довідників в установі; дотримання вимог до підготовки електронних та паперових документів та організації роботи з ними; організацію нагляду за станом збереження документаційного фонду установи в електронній формі та користування ним; інформаційну взаємодію з органами виконавчої влади та іншими державними установами

через систему взаємодії; розроблення типових маршрутів проходження документів в установі; перевірку правильності відомостей, внесених до реєстраційно-моніторингової картки електронного документа за зведеною номенклатурою справ установи, та уточнення цих відомостей за експертизою цінності електронного документа; ініціювання та проведення в установі підвищення кваліфікації працівників установи з питань діловодства [158].

Як ми вже зазначали вище, порядок електронного документообігу в органах місцевого самоврядування регламентується внутрішніми нормативно-правовими актами, в основу яких лягає Типова Інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну. Так, наприклад, Інструкція з діловодства Підгородненської міської ради, затверджена Розпорядженням міського голови від 21 грудня 2021р. № 130 визначає, що не допускається одночасне проходження одного і того ж документа в електронній та паперовій формі. За зміст, якість підготовки та оформлення на належному рівні інших документів, а також організацію діловодства та зберігання документів у відділах апарату міської ради відповідають їх начальники [54].

Відповідальність за організацію та ведення діловодства в органах місцевого самоврядування покладається на загальний відділ. Основним завданням загального відділу ради є встановлення єдиного порядку документування управлінської інформації і роботи з документами із застосуванням сучасних автоматизованих систем, методичне керівництво і контроль за дотриманням встановленого порядку роботи з документами у відділах ради [54].

В основні обов'язки такого відділу в основному входить: реєстрація та ведення обліку документів; організація документообігу, формування справ, їх зберігання та підготовку до передачі в архівний відділ місцевого самоврядування; забезпечення впровадження та здійснення контролю за дотриманням іншими підрозділами, відділами апарату органу внутрішньої

Інструкції з ведення діловодства; проведення періодичних чи систематичних перевірок стану дотримання ведення внутрішнього діловодства; впровадження інформаційно-телекомунікаційної системи внутрішнього діловодства; контроль за своєчасним проходженням процедури розгляду та реагування на електронні та інші документи в апараті; контроль за дотримання внутрішніх єдиних вимог щодо підготовки документів та організації роботи з ними в умовах електронного документообігу; організація збереження документаційного фонду місцевого самоврядування та користування ним; ініціює в організації підвищення кваліфікації працівників з питань діловодства тощо.

У свою чергу Інструкцією з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну в управлінні охорони здоров'я Сумської обласної державної адміністрації (далі - Інструкцією з документування Сумської ОДА) передбачена така вимога до внутрішнього електронного документообігу, як: використання кваліфікованої електронної позначки часу під час накладання кваліфікованого електронного підпису або кваліфікованої електронної печатки є обов'язковим [55].

Заслуговує на увагу розділ Інструкції з документування Сумської ОДА, який регламентує процедуру реєстрації електронних документів у системі електронного документообігу.

Так, реєстрація документів у електронній та паперовій формах здійснюється в автоматизованому режимі шляхом заповнення реєстраційно-моніторингова картки, до якої вносяться всі обов'язкові, додаткові та у разі потреби інші реквізити документа відповідно до вимог Інструкції з діловодства. Реєстраційно-моніторингова картка електронного документа створюється системою електронного документообігу в електронній формі. До обов'язкових реквізитів, що вносяться в реєстраційно-моніторингову картку, належать: вид документа, індекс та заголовок електронної справи, кореспондент (установа-відправник), підписувач документа та

кваліфікований електронний підпис підписувача або кваліфікована електронна печатка установи-відправника, адресат (перелік установ, яким адресовано документ), вихідні номер та дата (реєстраційні атрибути кореспондента), вхідні номер та дата (реєстраційні атрибути адресата), вихідний номер та дата реєстрації (реєстраційні атрибути установи), короткий зміст документа, відділ, відповідальний за виконання завдання та/або підготовку документа в управлінні, електронні резолюції, відповідальний виконавець (згідно з резолюцією), строк та позначка про виконання електронного документа, індикатори стану виконання документа та строки виконання індикаторів. До додаткових реквізитів, що вносяться до реєстраційно-моніторингової картки, належать: внутрішнє переадресування електронного документа між відділами управління, наявність і перелік додатків, проміжні строки виконання, інформація про зміну та перенесення строків виконання, припинення моніторингу електронного документа, електронні повідомлення системи взаємодії, код документа згідно з тематичним класифікатором, строк передавання до архівного підрозділу установи, позначка про належність документа до документів термінового розгляду, строк зберігання електронного документа (відповідно до номенклатури справ). Зареєстрований документ за фактом внесення реєстратором в реєстраційно-моніторингову картку відповідального за розгляд документа начальника або його заступника, який розглядає документ в управлінні першим, автоматично передається на розгляд через систему електронного документообігу [55].

Розгляд, реагування та виконання документів також здійснюється за допомогою системи електронного документообігу. Посадова особа при розгляді документа накладає електронну резолюцію, про що відображається у реєстраційно-моніторинговій картці документа, з визначенням виконавця з відповідальною особою, яка буде контролювати хід виконання документа та звітуватися перед керівництвом.

Інструкція з документування Сумської ОДА визначає складові елементи електронної резолюції посадової особи, що складається з таких реквізитів: прізвище, власне ім'я виконавця (виконавців) у давальному відмінку, зміст доручення, строк виконання, кваліфікований електронний підпис. В електронній резолюції обов'язково зазначаються всі підрозділи, які беруть участь в опрацюванні документа та погодженні проекту відповіді. Посадові особи, які одночасно розглядають електронний документ, накладають на нього електронні резолюції, в яких визначають відповідальних виконавців та, у разі необхідності, співвиконавців у межах відповідного структурного підрозділу. В електронній резолюції до електронного документа, що не має строку виконання, зазначення змісту доручення та строку виконання не вимагається [55].

У разі встановлення декількох виконавців документа, електронна система автоматично розсилає цей документ для ознайомлення та виконання, про що робиться помітка про закінчення виконання документа вноситься до реєстраційно-моніторингової картки.

Якщо електронний документ розіслано виконавцям для ознайомлення через систему електронного документообігу, вони вносять відмітку про ознайомлення, а у разі розсилання для ознайомлення під підпис – підтверджують накладанням кваліфікованого електронного цифрового підпису. У такому випадку в системі електронного документообігу автоматично генерується лист ознайомлення з документом, у якому зазначається перелік посадових осіб, яким було передано відповідний документ з позначкою про ознайомлення, у такому форматі: прізвище та власне ім'я, дата надходження електронного документа, дата ознайомлення (кваліфікована електронна позначка часу) [55].

Узагальнюючи напрями діяльності служби діловодства в органах публічної влади, можна виділили такі основні характеризуючі риси внутрішньо-системного документообігу в досліджуваній сфері, до яких слід віднести: *внутрішнє спрямування (закритість)* — документи створюються та

використовуються виключно у межах органів державної влади, місцевого самоврядування чи інших установ публічного управління; *автоматизація* — зазвичай реалізується через системи електронного документообігу, які забезпечують швидку обробку документів; *контроль* — контролююча функція полягає у здійсненні контролю та перевірки доступ до документів уповноважених на те співробітників, перевірка дотримання вимог до ведення внутрішнього діловодства в органах публічного управління, до підготовки електронних документів на належному рівні відповідно до вимог чинного законодавства, перевірка відомостей, внесених до цифрових реєстраційно-моніторингових карток тощо; *регламентованість* — процеси документообігу прописуються у внутрішніх регламентах і політиках організації; *інтеграція* — документообіг може бути інтегрований із іншими внутрішніми системами програм з різними прописаними кодами операцій чи бухгалтерські програми.

Отже, ефективний внутрішньо-системний документообіг в електронному урядуванні сприяє підвищенню продуктивності, мінімізації ризиків втрати інформації та спрощенню управлінських процесів органами публічної влади.

Міжвідомча взаємодія та обмін електронними документами здійснюється з дотриманням вимог до встановлених форматів даних електронного документообігу в установах. Більш того, Інструкцією визначається перелік документів, які не можуть підпадати під процедуру міжвідомчої взаємодії.

Так, обмін електронними документами поза системою взаємодії в органах публічної влади допускається лише щодо документів, до яких можуть бути застосовані обґрунтовані підстави, для документування управлінської інформації у паперовій формі, якими визнаються: документи, що містять інформацію з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом; електронні документи, що не можуть бути застосовані як оригінал згідно з вимогами закону; документи, вимога щодо опрацювання яких у паперовій формі встановлена актами Кабінету Міністрів України

[158]. Всі інші випадки міжвідомчої взаємодії реалізації документообігу в органах публічної влади здійснюються виключно в електронній формі з дотриманням вимог до них, з несенням персональної відповідальності користувача за повноту та достовірність внесеної інформації до інформаційної системи.

Як бачимо, міжвідомча взаємодія та обмін електронними документами в органах публічної влади — це процеси координації, співпраці та обміну інформацією між органами державної влади, органами місцевого самоврядування за допомогою електронних засобів, що сприяє є підвищенню ефективності, прозорості та швидкості управлінської роботи органів публічної влади.

Отже, процедури електронного урядування у внутрішньому документообігу та міжвідомчій взаємодії включають використання цифрових технологій для оптимізації адміністративних процесів, підвищення ефективності управління та забезпечення прозорості в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

У результаті визначеного вище, до основних принципів міжвідомчої взаємодії та обміном електронними документами в органах публічної влади слід віднести: *автоматизація процесів* взаємодії за допомогою електронних інформаційних систем обміну даними, що сприяє швидкому способу передачі документів між суб'єктами взаємодії; *єдині стандарти та форми електронних документів*, закріплені нормативно-правовим актами з документування управлінської інформації в електронній формі з дотриманням визначеного формату даних організації роботи з електронними документами в діловодстві, що виражається у визначеній структурі та змістові контейнера, призначеного для приймання-передавання даних в електронному документообігу; *правова відповідність* при створенні, зміні, опрацюванні електронного документа під час його виконання з дотриманням вимог законодавства про електронний документообіг та захист інформації; *інформаційна безпека*, що реалізується забезпеченням конфіденційності,

автентичності та цілісності даних електронного документа; *прозорість*, що реалізується можливістю здійснення контролю процесів взаємодії між органами публічної влади; *економія ресурсів*, що сприяє зменшенню витрат на здійснення паперового документообігу, користування поштовими послугами та витраченого часу обробки паперових документів.

На підставі аналізу нормативно-правових актів, чинного законодавства та опрацювання результатів наукової доктрини, наведемо класифікацію процедур електронного урядування в організації внутрішнього документообігу та міжвідомчої взаємодії. У рамках спрямованості управлінської діяльності види процедур можна розділити на дві основні групи: внутрішні (в межах одного органу публічної влади) та зовнішні (між різними органами публічної влади).

Перша внутрішня група процедур електронного урядування в організації внутрішнього документообігу стосується управління цифровими документами всередині органу державної влади чи місцевого самоврядування та складається з таких елементів: 1) *створення електронних документів*: використання систем електронного документообігу для автоматизованого створення документів відповідно до вимог Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», з дотриманням форматів даних електронного документообігу в органах державної влади, визначених Наказом Державного агентства з питань електронного урядування України від 07 вересня 2018 року № 60.

Як ми вже зазначали вище, електронний документ оформлюється за загальними правилами документообігу та має реквізити, аналогічні документу з паперовим носієм інформації, з урахуванням таких особливостей: 1) створення окремих реквізитів електронного документа (електронного підпису та/або електронної печатки) здійснюється відповідно до законодавства у сферах електронного документообігу та електронних довірчих послуг; 2) для електронних документів постійного та тривалого

(понад 10 років) строку зберігання обов'язковим є використання електронних підписів та/або печаток у форматі, придатному для тривалого архівного зберігання. Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначаються цими Вимогами та наказом Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 року № 1886/5 «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 листопада 2014 року за № 1421/26198 [121].

2) Наступним елементом внутрішньої процедури електронного урядування в організації внутрішнього документообігу виступає процедура *прийняття та реєстрація електронного документа*.

Прийняття електронних документів здійснюється відповідальним за це підрозділом органу публічної влади, який має перевірити відповідність документів вимогам законодавства.

Так, Інструкція з документування Сумської ОДА За результатами попереднього розгляду отриманий через систему взаємодії електронний документ підлягає реєстрації, крім випадків, коли: 1) порушено вимоги щодо форми підготовки (пункт 2 цієї Інструкції) або оформлено з порушенням вимог; 2) електронний документ надійшов не за адресою; 3) електронний документ надійшов повторно; 4) заявлений склад електронного документа не відповідає фактичному; 5) реквізити вхідного електронного документа не збігаються з реквізитами, зазначеними в електронному документі; 6) відсутній пов'язаний з електронним документом кваліфікований електронний підпис підписувача чи пов'язана з ним кваліфікована електронна печатка установи, наявність якої на ньому передбачена; 7) на документ накладено кваліфікований електронний підпис особи, яка не є підписувачем документа або особою, яка виконує його обов'язки; 8) пов'язані з електронним документом кваліфіковані електронні підписи та/або печатки неможливо перевірити з дотриманням вимог частини другої статті 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги»; 9) відсутня кваліфікована

електронна позначка часу; 10) візуальна форма електронного документа не придатна для сприймання її змісту людиною. У цих випадках відділ контролю відмовляє у реєстрації такого електронного документа із зазначенням однієї з наведених підстав [55].

Процедуру реєстрації документів у електронній та паперовій формах здійснюється в автоматизованому режимі шляхом заповнення реєстраційно-моніторингова картки, що ми описували вище, тому зупинятися на цьому не будемо.

3) *Погодження та затвердження.* Процедура погодження електронного документа включає низку етапів, що забезпечують набуття його юридичної природи, узгодження позицій між посадовими особами, уповноваженими на це, та правильне оформлення документа. Відповідно до обов'язкових етапів погодження електронного документа, яким передують створення електронного документа та його реєстрація, слід віднести: 1) передача на погодження документа шляхом направлення його до відповідальних за це осіб або відповідних підрозділів; визначається послідовність і перелік виконавців, які мають ознайомитись із документом відповідно до своїх посадових обов'язків; 2) ознайомлення та коментування, суть якого полягає у тому, що виконавці при ознайомленні з електронним документом, вносять відповідну відмітку до системи внутрішнього електронного документообігу, а у разі необхідності - додаються зауваження, коментарі або пропозиції щодо змін. З метою підтвердження проходження даного етапу погодження в ЕСД автоматично генерується лист ознайомлення з документом, де відображаються особи, які брали участь у даному етапові погодження документа із фіксацією дати та часу ознайомлення (внесення зауважень).

Якщо електронний документ вимагає проходження вказаного етапу: ознайомлення під підпис, у цьому разі накладається ЕЦП цих осіб.

Затвердження, що виступає наступним етапом у процедурі, що аналізується, супроводжується після проходження узгодження документа

всіма сторонами обов'язковим накладанням електронного цифрового підпису (ЕЦП) або кваліфікований електронний підпис (КЕП), про що фіксується у реєстраційно-моніторинговій картці документа в ЄСД.

4) *Передача для виконання відповідним особам та контроль.* За організацію виконання електронного документа відповідають особи, зазначені в електронній резолюції, накладеній керівником органу, при цьому виконавцями можуть бути вказані як одна особа, так і декілька. У разі призначення декількох виконавців документа, у резолюції вказується відповідальний виконавець. Усі дії з документом фіксуються у реєстраційно-моніторинговій картці ЄСД.

Інструкцією з документування Сумської ОДА передбачено фіксація таких етапів при виконанні електронного документа, як: проміжні строки виконання, інформація про зміну та перенесення строків виконання, припинення моніторингу електронного документа, електронні повідомлення системи взаємодії, код документа згідно з тематичним класифікатором, строк передавання до архівного підрозділу установи, позначка про належність документа до документів термінового розгляду, строк зберігання електронного документа (відповідно до номенклатури справ). Якщо доручення надано кільком посадовим особам, головним виконавцем документа є зазначена першою особа, якій надається право скликати інших виконавців, або проти прізвища якої проставлена позначка «скл.», відповідального за організацію виконання документа в управлінні, та у разі необхідності співвиконавців і строк його виконання, та передає начальникові на погодження та накладання кваліфікованого електронного підпису [55].

Відмітка про закінчення виконання документа вноситься до реєстраційно-моніторингової картки та містить автоматично згенеровані системою електронного документообігу слова «До справи», номер справи, а також короткі відомості про його виконання [55].

Процедура моніторингу виконання завдань, визначених у документах, здійснюється через інструменти трекінгу в ЄСД, шляхом збору, обробки та

систематизації інформації про стан виконання управлінських рішень за визначеними індикаторами. Індикаторами стану виконання управлінських рішень є момент закінчення визначених дій.

По результатам виконання виконавці готують звіт, про що робиться відповідна відмітка в реєстраційно-моніторинговій картці.

Дані про виконання документа та припинення моніторингу вносяться до реєстраційно-моніторингової картки уповноваженою особою відділу контролю. Документ може бути закритий «до справи» лише після внесеної до реєстраційно-моніторингової картки відмітки про припинення моніторингу [55].

5) Наступним елементом внутрішньої процедури електронного урядування в організації внутрішнього документообігу виступає процедура *зберігання електронного документа*.

Усі версії електронного документа зберігаються в архіві органу публічної влади в реєстраційно-моніторинговій картці, при цьому будь-які зміни до версій, збережених в архіві реєстраційно-моніторингової картки, неможливі, оскільки остання блокується після затвердження документа.

Складові внутрішньої процедури електронного урядування в організації внутрішнього документообігу можуть варіюватися залежно від специфіки роботи органу публічної влади, типу документа та рівня автоматизації електронного документообігу.

До зовнішніх міжвідомчих процедур взаємодії електронного урядування, на нашу думку, слід віднести наступні різновиди, як: 1) *обмін інформацією*: використання інтегрованих інформаційних систем для передачі даних між органами державної влади, місцевого самоврядування (наприклад, реєстри, бази даних); використання захищених каналів зв'язку для передачі конфіденційної інформації; 2) електронні запити та відповіді: надсилання запитів про надання інформації чи документів через єдині платформи міжвідомчої взаємодії; формування автоматизованих відповідей на запити; 3) спільне використання реєстрів: надання доступу до державних реєстрів для

перевірки даних (реєстр нерухомості, демографічний реєстр тощо); обмін оновленими даними між реєстрами; 4) погодження міжвідомчих документів: спільне погодження нормативних актів, проектів рішень та інших документів із використанням цифрових підписів уповноважених на те посадових осіб; 5) моніторинг та контроль: відстеження статусу виконання міжвідомчих завдань через електронні системи; генерація звітів про взаємодію між органами влади; 6) спільні міжвідомчі наради та засідання: проведення онлайн-нарад із використанням відеоконференцій та електронних платформ для обміну документами.

Платформами міжвідомчої взаємодії виступають єдині державні портали для обміну інформацією між органами державної влади.

Резюмуючи слід зазначити, що перевагами електронного урядування в документообігу та взаємодії органів публічної влади, до яких ми вже віднесли: скорочення витрат часу та ресурсів; підвищення прозорості та підзвітності; забезпечення оперативного прийняття рішень; зменшення корупційних ризиків. Більш того, електронне урядування є ключовим елементом ефективної роботи органів публічної влади, сприяючи їх переходу до цифрової держави.

Але на сьогодні залишається низка проблем, які потребують рішення для ефективного розвитку електронного урядування органів публічної влади країни: вирішення технічної сумісності систем органів публічної влади, які можуть використовувати несумісні формати даних; потреба у кваліфікованих фахівцях для роботи з електронними системами та різними форматами даних; забезпечення належного рівня захисту інформації, відвернення ризику витоку даних або кібератак на систему електронних даних; необхідність достатнього рівня інвестування в розробку та підтримку цифрових технологій, включаючи кіберзахисту.

Висновки до розділу 2

Досліджуючи комплекс адміністративно-правових засобів, необхідний і достатній для досягнення інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, в теоретичному аспекті визначено сутність самого механізму, який включає в себе послідовно визначені нормами права стадії діяльності суб'єктів суспільних відносин, які складаються із засобів, способів та моделей взаємодії учасників на кожній із цих стадій. Завдяки адміністративно-правовим механізмам реалізуються завдання правого регулювання суспільних відносин, впливу на них за допомогою певного юридичного інструменту з метою досягнення відповідної мети.

На основі аналізу наукової доктрини, резюмовано, що публічне управління слід виділити як функціонування публічно-управлінської системи органів державної влади з впровадженням інноваційних і використанням сучасних методів управління та адміністрування, оптимізації шляхів взаємодії органів державної влади з місцевим самоврядуванням та громадськістю.

На підставі аналізу чинного законодавства, спираючись на соціально-важливі напрями діяльності органів публічної влади, виділено основні напрями механізмів інформаційної взаємодії між останніми та місцевим самоврядуванням, класифікувавши їх на групи:

1) механізм взаємодії між КМБ та органами місцевого самоврядування у сфері соціально-економічного розвитку та інтеграції ВПО. У цьому напрямку слід виділити такі погоджувальні заходи, як розробка проєктів та планування державної програми, направленої на відновлення України, де мають бути задіяні органами місцевого самоврядування тих регіонів, інфраструктура та житловий фонд громадян постраждалих від бойових дій. Слід також доєднати до цієї Програми відновлення регіони, які пізнали значного навантаження з прийняттям на своїй території внутрішньо

переміщених осіб. Обов'язок фіксації ВПО покладено на структурні підрозділи з питань соціального захисту населення за місцем фактичного проживання переміщеної особи у відповідному регіоні країни, виконавчими органами сільських та селищних рад. Для реалізації запропонованого Проекту відновлення ОМС має бути закладена фінансова частина бюджетної цільової підтримки місцевих бюджетів, спрямованої на фінансування відновлення соціальної програми, інфраструктури регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації, а також регіонів, що відчували навантаження через прийняття ВПО. В цій частині фінансування також має бути закладені витрати місцевих бюджетів ОМС на створення соціального житла для ВПО, у свою чергу, Бюджет України має включати державну програму, видатки якої повинні спрямуватися на подолання наслідків війни.

2) механізм інформаційного закріплення нормативно-правового статусу ВПО за допомогою цифрових технологій, які дозволяють створити комплексну інформаційну систему співпраці ОПУ та ОМС. У кого немає можливості скористатися інформаційними ресурсами, структурні підрозділи ОМС, а саме – Центри надання адміністративних послуг, здійснюють організацію надання адміністративних послуг у найкоротший строк безпосередньо під час звернення зацікавленої особи. Як ми вже зазначали вище, обов'язок фіксації ВПО покладено на структурні підрозділи з питань соціального захисту населення за місцем фактичного проживання переміщеної особи у відповідному територіально-адміністративному регіоні країни, виконавчими органами сільських та селищних рад.

3) механізмом інформаційної взаємодії ОПУ та ОМС є спільне вирішення питань щодо визначення напрямів державної ветеранської політики, направленої на адаптацію колишніх військових після звільнення з військової служби до цивільного життя. Сутність даного механізму взаємодії ОПУ та ОМС полягає у необхідності узгодження плану стратегічних дій, направлених на розробку переходу колишніх військових, ветеранів війни, їх адаптації до цивільного життя шляхом розробки регіональних соціальних

програм під керівництвом Департаменту соціальних послуг. Автоматизоване оброблення даних про ветеранів війни прискорить процес переходу військовослужбовців з військової служби до цивільного життя, створить дану послугу більш доступною.

Для реалізації цього механізму зауважено, що сьогодні нагальною є розробка державної Стратегії з адаптації колишніх учасників бойових дій, ветеранів війни, що має передбачати комплекс заходів із організації та проведення адаптаційних програм повернення мобілізованих осіб і звільнених військовослужбовців до цивільного життя, а саме: 1) спектр соціального захисту для ветеранів війни, включно: забезпечення безоплатної державної медичної допомоги, медичних послуг, які включатимуть загальну та соціальну реабілітацію; 2) забезпечення державної матеріальної підтримки на період адаптації колишніх військовослужбовців, ветеранів війни; 3) професійну адаптацію із підбором і створення робочих місць для цих категорій осіб; 4) спрощення процедури встановлення статусів ветеранів війни та видача відповідних посвідчень всіх категорій війни та членам сім'ї загиблих військовослужбовців через центри надання адміністративних послуг у регіонах. Це збільшить кількість адміністративних послуг ветеранам війни та членам їх сімей та зробить їх більш доступними.

4) механізмом взаємодії щодо забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей під час дії воєнного стану в Україні, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період) за допомогою ІКТ. Беручи до уваги необхідність соціальної реінтеграції дітям-сиротам та дітей, позбавлених батьківського піклування після їх випуску та відсутності фінансової підтримки, на нашу думку, доцільно доповнити ст. 39-7 фінансовою допомогою у вигляді одноразової виплати після закінчення навчального закладу для реалізації прав та свобод цієї категорії дітей, які опиняться у соціумі. Пропонуємо доповнити ст. 39-7 Закону України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”

четвертим пунктом, виклавши його у наступній редакції:

За кошти місцевого бюджету здійснити виплату одноразової допомоги для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, після закінчення ними навчальних та вищих навчальних закладів.

5) механізм взаємодії ОПУ з ОМС із розробки довгострокових та короткострокових державних цільових економічних програм відновлення та модернізації критичної інфраструктури комунальної власності: виробників енергетичної, теплової енергії, водопостачання та водовідведення. Для реалізації цього механізму сьогодні, з урахуванням необхідності вжиття критичних заходів використання коштів, слід розробити стратегію відновлення критичної інфраструктури з урахуванням сучасних енергоощадних практик, що дасть можливість ощадно використовувати енергію та оперативно реагувати на усунення кризових ситуацій; винайдення шляхів подолання енергетичної нехватки; вжиття заходів по впровадженню державних та комунальних програм з термомодернізацією будівель, що сприятиме енергозбереженню використання енергоресурсів та зменшить обсяг їх вживання, а відповідно – навантаження на енергосистему.

Особливістю впровадження електронного урядування та його перевагами є: його прозорість і доступність; ефективність, яка характеризується скороченням бюрократії; економією часу користувача цих послуг; залучення громадян до участі в ухваленні рішень та контролі за діяльністю влади; інклюзивністю, що виражається у забезпеченні рівного доступу до послуг для людей з обмеженими можливостями навіть у віддалених регіонах.

Спираючись на наліз наукової доктрини, виділено основні переваги електронних адміністративних послуг: простота доступу – швидкість та доступність отримання послуг громадянами та юридичними особами; прозорість – зрозумілість процедури та вимоги, завдяки прописаному алгоритму дій або дорожній карті їх виконання; економія часу – за допомогою ІКТ відкривається доступність цих послуг, що сприяє зменшенню бюрократії;

цифровізація – онлайн-доступ до послуг з будь-якої точки доступу за допомогою інтернет-ресурсів; якість обслуговування, що ґрунтується на прописаних логічних алгоритмах дій, що є зумовлює професійний підхід у їх наданні.

сутність впровадження електронного урядування щодо надання адміністративних послуг передбачає наявність таких обов'язкових атрибутів: 1) цифровізацію, яка зводиться до надання адміністративних процедур у цифровому форматі; 2) автоматизація – надання послуг на основі прописаних програмованих кодів та алгоритмів, які передбачають скорочення ручних процесів та призводять до мінімізації залучення посадових осіб, зменшуючи вплив людського фактору на прийняття рішення; 3) інтеграцію - об'єднання інформаційних систем різних установ для створення єдиного цифрового середовища; 4) орієнтацію на громадськість, сутність якого зводиться до врахування потреб користувачів при розробці самих послуг; 5) забезпечення доступу - створення умов для отримання послуг через різні канали (веб-портали, мобільні додатки, термінали).

На сьогодні в документообігу органів державної влади, місцевого самоврядування чи інших установ публічного управління надається перевага цифровій формі документів. Це зумовлено низкою позитивних підстав, що лягають в основу характеризуючих елементів електронного документа. У першу чергу, – це зручна форма зберігання даних в електронному вигляді з у різних цифрових форматів; по-друге, при створенні, зміні, зберіганні документа береться до уваги дотримання вимог чинного законодавства з накладанням електронного підпису чи електронної печатки, що зумовлює набуття його юридичної сили; по-третє, електронна форма документа може передбачати структуру, шаблон тексту, графіки, відео чи інші мультимедійні елементи, що обумовлює дотримання структурованості форми електронного документа; зручний спосіб обробки та передачі документа через електронні засоби комунікації (електронна пошта, корпоративні системи обміну

внутрішнього документообігу тощо); забезпечення кібербезпеки за допомогою криптографічних методів, шифрування та контролю доступу.

Узагальнюючи напрями діяльності служби діловодства в органах публічної влади, можна виділити такі основні характеризуючі риси внутрішньо-системного документообігу в досліджуваній сфері, до яких слід віднести: *внутрішнє спрямування (закритість)* — документи створюються та використовуються виключно у межах органів державної влади, місцевого самоврядування чи інших установ публічного управління; *автоматизація* — зазвичай реалізується через системи електронного документообігу, які забезпечують швидку обробку документів; *контроль* — контролююча функція полягає у здійсненні контролю та перевірки доступ до документів уповноважених на те співробітників, перевірка дотримання вимог до ведення внутрішнього діловодства в органах публічного управління, до підготовки електронних документів на належному рівні відповідно до вимог чинного законодавства, перевірка відомостей, внесених до цифрових реєстраційно-моніторингових карток тощо; *регламентованість* — процеси документообігу прописуються у внутрішніх регламентах і політиках організації; *інтеграція* — документообіг може бути інтегрований із іншими внутрішніми системами програм з різними прописаними кодами операцій чи бухгалтерські програми.

Запропоновано авторське бачення міжвідомчої взаємодії та обміну електронними документами в органах публічної влади, яке полягає у тому, що — це процеси координації, співпраці та обміну інформацією між органами державної влади, органами місцевого самоврядування за допомогою електронних засобів, що сприяє є підвищенню ефективності, прозорості та швидкості управлінської роботи органів публічної влади.

На підставі аналізу нормативно-правових актів, чинного законодавства та опрацювання результатів наукової доктрини, запропонована авторська класифікація процедур електронного урядування в організації внутрішнього документообігу та міжвідомчої взаємодії. У рамках спрямованості управлінської діяльності види процедур можна розділити на дві основні

групи: внутрішні (в межах одного органу публічної влади) та зовнішні (між різними органами публічної влади).

До внутрішніх процедур електронного урядування в організації внутрішнього документообігу віднесено управління цифровими документами всередині органу державної влади чи місцевого самоврядування та складається з таких елементів: 1) *створення електронних документів*: використання систем електронного документообігу для автоматизованого створення документів відповідно до вимог Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», з дотриманням форматів даних електронного документообігу в органах державної влади, визначених Наказом Державного агентства з питань електронного урядування України від 07 вересня 2018 року № 60; 2) *процедура прийняття та реєстрація електронного документа*. Прийняття електронних документів здійснюється відповідальним за це підрозділом органу публічної влади, який має перевірити відповідність документів вимогам законодавства. Процедuru реєстрації документів у електронній та паперовій формах здійснюється в автоматизованому режимі шляхом заповнення реєстраційно-моніторингова картки; 3) *погодження та затвердження*. Процедура погодження електронного документа включає низку етапів, що забезпечують набуття його юридичної природи, узгодження позицій між посадовими особами, уповноваженими на це, та правильне оформлення документа. Затвердження, що виступає наступним етапом у процедурі, здійснюється після проходження узгодження документа всіма сторонами обов'язковим накладанням електронного цифрового підпису (ЕЦП) або кваліфікований електронний підпис (КЕП), про що фіксується у реєстраційно-моніторинговій картці документа в ЕСД; 4) *передача для виконання відповідним особам та контроль*. За організацію виконання електронного документа відповідають особи, зазначені в електронній резолюції, накладеній керівником органу, при цьому виконавцями можуть бути вказані як одна особа, так і декілька. У разі призначення декількох

виконавців документа, у резолюції вказується відповідальний виконавець. Усі дії з документом фіксуються у реєстраційно-моніторинговій картці СЕД. Процедура моніторингу виконання завдань, визначених у документах, здійснюється через інструменти трекінгу в СЕД, шляхом збору, обробки та систематизації інформації про стан виконання управлінських рішень за визначеними індикаторами. Індикаторами стану виконання управлінських рішень є момент закінчення визначених дій. По результатах виконання виконавці готують звіт, про що робиться відповідна відмітка в реєстраційно-моніторинговій картці; 5) *зберігання електронного документа*. Усі версії електронного документа зберігаються в архіві органу публічної влади в реєстраційно-моніторинговій картці, при цьому будь-які зміни до версій, збережених в архіві реєстраційно-моніторингової картки, неможливі, оскільки остання блокується після затвердження документа.

До зовнішніх міжвідомчих процедур взаємодії електронного урядування, на нашу думку, слід віднести наступні різновиди, як: 1) *обмін інформацією*: використання інтегрованих інформаційних систем для передачі даних між органами державної влади, місцевого самоврядування (наприклад, реєстри, бази даних); використання захищених каналів зв'язку для передачі конфіденційної інформації; 2) електронні запити та відповіді: надсилання запитів про надання інформації чи документів через єдині платформи міжвідомчої взаємодії; формування автоматизованих відповідей на запити; 3) спільне використання реєстрів: надання доступу до державних реєстрів для перевірки даних (реєстр нерухомості, демографічний реєстр тощо); обмін оновленими даними між реєстрами; 4) погодження міжвідомчих документів: спільне погодження нормативних актів, проектів рішень та інших документів із використанням цифрових підписів уповноважених на те посадових осіб; 5) моніторинг та контроль: відстеження статусу виконання міжвідомчих завдань через електронні системи; генерація звітів про взаємодію між органами влади; 6) спільні міжвідомчі наради та засідання: проведення онлайн-нарад із

використанням відеоконференцій та електронних платформ для обміну документами.

перевагами електронного урядування в документообігу та взаємодії органів публічної влади, до яких ми вже віднесли: скорочення витрат часу та ресурсів; підвищення прозорості та підзвітності; забезпечення оперативного прийняття рішень; зменшення корупційних ризиків. Більш того, електронне урядування є ключовим елементом ефективної роботи органів публічної влади, сприяючи їх переходу до цифрової держави.

Але на сьогодні залишається низка проблем, які потребують рішення для ефективного розвитку електронного урядування органів публічної влади країни: вирішення технічної сумісності систем органів публічної влади, які можуть використовувати несумісні формати даних; потреба у кваліфікованих фахівцях для роботи з електронними системами та різними форматами даних; забезпечення належного рівня захисту інформації, відвернення ризику витоку даних або кібератак на систему електронних даних; необхідність достатнього рівня інвестування в розробку та підтримку цифрових технологій, включаючи кіберзахисту.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ НА ПРИКЛАДІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

3.1. Зарубіжний досвід запровадження електронного урядування в публічне управління та можливості його адаптації до національної правової системи як складової інформаційної взаємодії

Україна наразі стала на крок ближче до прийняття вирішальних рішень у процесі євроінтеграції. За даними Єврокомісії, досягнуто достатнього прогресу для початку формальних переговорів про вступ України до ЄС. Враховуючи дану обставину та триваючу адміністративну реформу, в рамках якої відбувається розвиток і вдосконалення концепції електронного урядування, реформування сфери публічного управління, темпи інформатизації різноманітних процесів та сервісів в державі, важливого значення набуває необхідність дослідження напрямків адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління.

Дослідження окресленої проблематики має важливе практичне значення для реформування та адаптації чинного законодавства до викликів сьогодення, передусім у сфері публічного управління, що забезпечить високий рівень ефективності функціонування органів публічної влади в Україні, надання публічних послуг уповноваженими суб'єктами і є важливим аспектом для подальшого розвитку науки адміністративного права.

Проблематика адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління є об'єктом дослідження багатьох науковців. Науковці у галузі адміністративного та інформаційного права присвятили свої роботи цій тематиці, серед них праці: В. Авер'янова, І. Арістової, І. Базарова, О. Баранова, Ю. Битяка, В. Білоуса, В. Галунька, М. Гуцалюка, О. Дніпрова, М. Ільницького, Р. Калюжного, П. Клімушина, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, Г. Коробової, О. Кузьменко, В. Курила, А. Новицького, В. Марченко, О. Рябченко, І. Сквірського, В. Цимбалюка, М. Швеця, та багатьох інших.

Метою даного дослідження є аналіз зарубіжного досвіду процесу впровадження електронного урядування в сфері публічного управління з метою визначення можливості його запровадження в Україні та адаптації до національної правової системи.

Сучасні демократичні держави формують свою політику та здійснюють публічне управління з урахуванням принципу людиноцентризму та концепції забезпечення реалізації потреб суспільства як демократичної складової. Головна мета реалізації цього принципу полягає у створенні та забезпеченні середовища в середині суспільства, яке забезпечить розвиток людини як індивіда, особистості, надасть їй можливість здійснювати саморозвиток та забезпечити охорону і захист своїх прав, свобод та інтересів. Основоположним аспектом реалізації людиноцентризму є створення комфортних і сприятливих умов в доступності та ефективній процедурі надання якісних публічних послуг, що можливо реалізувати саме завдяки електронному урядуванню.

Електронне урядування, виступаючи дієвим інструментарієм публічної влади в питаннях реалізації прав, свобод та інтересів членів суспільства, має забезпечити вільний і безперешкодний доступ до кожної особи до адміністративних послуг, будуватись та функціонувати спираючись на міцний базис – належне адміністративно-правове регулювання.

Адміністративно-правове регулювання є складним явищем, яке в сучасних умовах трансформаційних перетворень у суспільстві наповнюється новим змістом, а відтак, як наукова категорія, активно досліджується вченими юридичної науки і потребує постійного осмислення [23, с. 61].

Для того, щоб визначити сутність адміністративно-правового регулювання певного виду діяльності слід з'ясувати: 1) який характер має правовий, владний вплив на суспільні відносини; 2) у якій сфері здійснюється такий вплив; 3) що слід розуміти під адміністративно-правовими засобами; 4) з якою метою здійснюється певний вплив [160, с. 73].

Електронне урядування прямого доступу (використання нових інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення адміністративної діяльності та електронної взаємодії між органами виконавчої влади, юридичними особами та громадянами) визначено країнами колишньої «вісімки» спільно з Європейською комісією одним з пріоритетних проєктів, що мають міжнародне значення і демонструють потенціал інформаційного суспільства [150, с.15].

Процес становлення та розвитку електронного урядування в ряді зарубіжних країн відбувався шляхом формування певної нормативно-правової бази, укладання коаліційних угод, що виступають базисом запровадження нових можливостей для суспільства та нових задач і викликів для самої держави та органів публічної влади.

Електронне урядування країн англо-американської сім'ї викликає найбільшу зацікавленість для дослідників в цьому напрямку, оскільки саме ці країни посідають найвищі рейтингові місця по рівню розвитку та запровадження електронного урядування в питаннях реалізації публічної влади, що проявляється у функціонуванні уряду як єдиного організму, тим самим забезпечуючи максимальний комфорт для членів суспільства в реалізації їх прав, свобод та інтересів. Формат побудови електронного урядування цих країн забезпечує наявність зв'язків між усіма учасниками і на всіх рівнях, що полегшує логістику вирішення будь-якого питання.

Державний апарат фактично усувається від будь-яких активних дій на шляху заяви або звернення громадянина.

Континентально-європейські країни, впроваджуючи електронне урядування фокусуються на питаннях нормативного врегулювання процедури надання інформаційних послуг своїм громадянам.

На цю відмінність звертає увагу І.В. Застрожнікова зазначаючи, що така різноманітність особливостей розвитку різних моделей обумовлена і різними, відмінними цілями побудови електронного урядування в різних моделях, до яких ще й додаються цілі окремих країн. У англо-американській моделі мета полягає у «відкритості, прозорості, і відповідальності перед громадянами, спрощенні та здешевленні взаємодії громадян та представників бізнесу з державними структурами»; континентально-європейській - «наданні урядової інформації в режимі online, забезпеченні умов виконання свого громадянського обов'язку, використовуючи можливості електронного голосування чи інтернет-тестувань, послуги уряду при сплаті податків та штрафів»; австралійській притаманно «задоволення інформаційних потреб населення та впровадження комунікаційних та інформаційних технологій до системи культури і освіти» [50, с. 164; 205].

Вивчаючи досвід країн, що впровадили цілісний підхід до своєї цифрової трансформації, які станом на 2020 рік очолюють рейтинг із 193 країн-членів ООН за рівнем розвитку цифрового уряду, що враховує обсяг та якість онлайн-послуг, статус телекомунікаційної інфраструктури та існуючий людський потенціал, Д.С. Лунін відзначає, що центральним елементом цілісного підходу до цифрової трансформації уряду є узгодженість діяльності інституцій, організацій, людей, технологій, даних і ресурсів для підтримки бажаних змін як у державному секторі, так і за його межами з метою створення суспільних цінностей та підвищення рівня добробуту населення. Уряди цих країн застосували підхід системного мислення до вироблення політичного курсу і надання послуг за допомогою використання інформаційно-комунікаційної технології для зміцнення операційних зв'язків.

Вони впровадили цілісний і інтегрований підхід до надання послуг, сприяючи як організаційній, інституційній, так і технологічній взаємозамінності [81, с. 180].

Цифрова трансформація впливає на всі аспекти нашої економіки та суспільства. Світова спільнота в питаннях розбудови електронного урядування застосовує інструментарій ОЕСР Going Digital Toolkit, який допомагає країнам реалізувати перспективи цифрової трансформації, надаючи індикатори, політичні рекомендації та відповідні публікації для оцінки їх стану цифрового розвитку та формулювання політики у відповідь.

Рамкова інтегрована політика переходу на цифрові технології є життєво важливим ресурсом для формування інклюзивної цифрової економіки та суспільства. Going Digital Toolkit структуровано за 7 вимірами політики, взятих з основи, щоб забезпечити комплексний і цілісний підхід до розробки політики та досягнення цифрової трансформації.

З метою реалізації Рекомендацій ОЕСР Going Digital Toolkit щодо стратегій цифрового уряду, було розроблено набір інструментів на допомогу урядам. Набір інструментів складається з 12 принципів для підтримки розробки та впровадження стратегій цифрового уряду, які зближують уряди з громадянами та бізнесом, передового досвіду та інструменту самооцінки для визначення ключових характеристик країн, які досягли раннього, середнього та просунутого етапів розробки кожного принципу та практик і політики, які слід враховувати для прогресу в їх реалізації. До цих принципів віднесено : 1. Відкритість, прозорість та інклюзивність; 2. Заохочення та участь зацікавлених сторін державного, приватного та громадянського секторів у формуванні політики, проектуванні та наданні державних послуг; 3. Створення культури управління даними у державному секторі; 4. Відображення підходу управління ризиками у вирішенні питань цифрової безпеки та конфіденційності та прийняття ефективних і відповідних заходів безпеки з метою підвищення довіри до державних органів; 5. Лідерство та стійка цільова політика; 6. Послідовне використання цифрових технологій в

усіх сферах життєдіяльності держави та на всіх рівнях управління; 7. Ефективні організаційні та управлінські межі для координації впровадження цифрових стратегій управління; 8. Зміцнення міжнародного співробітництва з іншими державами; 9. Розробка чітких бізнес-кейсів; 10. Зміцнення інституційного потенціалу для управління та моніторингу реалізації проєктів цифровізації; 11. Отримання чи придбання цифрових технологій; 12. Забезпечення загальної та галузевої нормативно-правової бази документами щодо використання цифрових технологій [192].

За даними ООН, Данія сформувала один із найбільш цифрових державних секторів у світі і водночас є однією з країн з найвищим рівнем довіри до органів державної влади. Довіра громадян до державних цифрових послуг є важливим показником того, як громадяни сприймають цифровий уряд. Це стало можливим значною мірою завдяки тісній співпраці між державним сектором протягом останніх двох десятиліть. Повсякденне життя в Данії є цифровим, будь то приватне життя людей, робота чи їх взаємодія з державним сектором Данії. Центральні, регіональні та місцеві органи влади погодили шосту Спільну урядову цифрову стратегію. Остання стратегія зосереджена на п'яти довгострокових цілях, які будуть керівними принципами цифрового розвитку державного сектора. Цілі підкреслюють, що оцифрування є інструментом вирішення суспільних проблем, а не самоціллю, і що кожен повинен мати можливість бути частиною цифрового суспільства. У той же час стратегія наголошує на узгодженості, прозорості та довірі, а цілі підкреслюють, наскільки цифровий розвиток має бути відповідальним і як Данія має продовжувати розвивати правові основи, які забезпечують спільні технологічні стандарти в державному секторі.

Заслуговують на увагу цілі, викладені в Спільній урядовій цифровій стратегії на 2022-2025 рр. Ціль 1: Оцифровка є засобом, а не самоціллю. Дані та нові технології слід активно використовувати для вирішення серйозних проблем суспільства, наприклад, шляхом усунення нестачі робочої сили, підтримки пом'якшення кліматичних змін, покращення послуг у державному

секторі та створення простору для інновацій. Завдання 2: Усі включені. Кожен повинен мати можливість брати участь у цифровому суспільстві, а для громадян, які не можуть користуватися цифровими рішеннями, має бути допомога та альтернативи. Ціль 3: Зосередьтеся на узгодженості, прозорості та довірі. Громадяни та підприємства повинні відчувати зв'язаний і надійний державний сектор, де кожен має доступ до всіх своїх даних. Ціль 4: Відповідальний цифровий розвиток. Відповідальне використання даних і нових технологій відбувається в рамках закону та етики. Завдяки цьому розробка цифрових рішень може залишатися інноваційною, а також підтримувати довіру громадян і законні права. Ціль 5: Спільні цифрові основи. Розробка майбутніх цифрових рішень зосереджена на повторному використанні даних, спільній архітектурі та стандартах, які забезпечують інтеграцію цифрових рішень [190].

Агентство з цифрового урядування (Agency for Digital Government) здійснило обширний аналіз досвіду застосування та рівня довіри населення Данії до цифрового державного сектора.

Ключові висновки доповіді «Довіра до цифрового уряду 2023» (Trust in Digital Government 2023) такі:

- довіра до цифрового уряду Данії загалом висока. 78 % населення віком від 15 до 89 років погоджуються з тим, що вони загалом довіряють державним цифровим службам. Лише 6 % не погоджуються з тим, що вони довіряють державним цифровим службам. Це такий самий рівень довіри, як у 2021 та 2022 роках;

- порівняно з 2022 роком, населення Данії дещо позитивніше сприймає зберігання та використання даних органами влади Данії та навички влади щодо розвитку державних цифрових послуг. Крім того, все більше громадян погоджуються з твердженням, що вони мають гарний досвід користування державними цифровими послугами.

- аналіз показує, що до 24 % населення Данії стикається з труднощами під час користування державними цифровими послугами, оскільки вони або

мають низькі цифрові компетенції, або погано знають державний сектор, або і те, і інше. Громадяни, які стикаються з труднощами, менше довіряють державним цифровим сервісам і потребують більше допомоги під час використання послуг, ніж громадяни, які не стикаються з проблемами;

- довіра до цифрового уряду Данії залежить від конкретного цифрового сервісу, який використовується. Між користувачами різних сервісів рівень довіри коливається від 73 % до 80 %. Користувачі, які не віддають перевагу цифровим послугам, зазвичай менше довіряють публічним цифровим послугам, ніж користувачі, які віддають перевагу цифровим послугам [203].

Також варто відзначити, що Уряд Данії в ході реалізації політики цифровізації публічного адміністрування, велику увагу приділяє питанням інклюзивності цифрових послуг. Визначено урядові принципи цифрової інклюзії спрямовані на сприяння відповідальній та інклюзивній цифровізації.

Завдяки шести принципам цифрової інклюзії Агентство цифрового урядування, органи місцевого самоврядування Данії та датських регіонів спільно встановлюють напрямки цифровізації суспільства з урахуванням усіх громадян, щоб ніхто не залишився осторонь. Принципи мають рекомендаційний характер і призначені для допомоги органам влади в їхніх зусиллях щодо інклюзивної цифровізації.

Принципи цифрової інклюзії були розроблені завдяки широкій співпраці між Датським агентством цифрового урядування, місцевим урядом Данії і датськими регіонами. Крім того деякі громадські організацій були залучені до розробки цих принципів:

1. Оцінка наслідків цифровізації.

Рішення щодо цифровізації мають забезпечувати дотримання прав всіх громадян і мінімізувати ризики їх порушення. Орієнтована на громадян цифровізація може зробити багато речей простішими та ефективнішими як для громадян, так і для влади. Але оцифрування, яке не бере за відправну точку потреби всіх громадян, ризикує виключити громадян або зробити їх залежними від допомоги. Це може поставити під загрозу безпеку громадян і

довіру до публічної цифровізації. Тому важливо, щоб рішення щодо оцифрування приймалися на кваліфікованій основі. Це вимагає від органів влади завчасно та на постійній основі оцінювати наслідки оцифрування для громадян. Контроль за тим, як цифровізація впливає на громадян, створює основу для прийняття правильних і відповідальних рішень – і для впровадження рішень, які працюють для всіх громадян.

2. Розробка рішень для всіх громадян.

Цифрові рішення, орієнтовані на громадян, повинні бути розроблені з різноманітною участю громадян, враховувати їхні потреби та бути корисними для максимальної кількості осіб. Уряд прагне забезпечити, щоб електронне урядування було доступним та зручним у використанні, щоб усі громадяни мали доступ до публічних послуг та продуктів. Електронне урядування формується з урахуванням основної задачі - чим простіше і зручніше рішення, тим більше людей можуть ним скористатися та отримати користь. Зосередженість на потребах громадян слід розглядати як інвестицію в кращу, більш наближену до людей цифровізацію.

3. Комунікація має бути зрозуміла для всіх.

Влада має використовувати зрозумілу мову та застосовувати допоміжні засоби. Цифровий розвиток збільшив письмову взаємодію між громадянами та державою. Це стає проблемою, коли кожен шостий має слабкі навички читання. Інші можуть мати когнітивні труднощі, наприклад, можуть мати проблеми з концентрацією або розумінням великої кількості інформації. Потреби громадян у зрозумілій комунікації може бути важко поєднати з необхідними вимогами, особливо юридичними. Але реальна правова безпека вимагає, щоб громадяни могли знаходити інформацію, яку шукають, і, що найважливіше, розуміти цю інформацію, щоб діяти відповідно. Цифровий розвиток надає нові можливості для інклюзивної та цілеспрямованої комунікації. Наприклад, той самий зміст можна подати з різним рівнем деталізації на одному і тому ж вебсайті. Відео та графіка можуть підтримувати розуміння, а в деяких випадках нові технології, такі як

технології розпізнавання мови, можуть зменшити письмову навантаженість. Це підвищує впевненість громадян у ефективності взаємодії з державою та може зменшити потребу в підтримці та допомозі.

4. Допомога громадянам у реалізації їхніх цифрових потреб.

Громадяни повинні мати легкий доступ до допомоги та консультацій у їхньому цифровому спілкуванні з державою. Справи громадян рідко бувають суто цифровими – але контакт з державними установами часто є саме таким. Це ускладнило для деяких громадян можливість бути самостійними, але для багатьох правильна допомога та консультації можуть стати вирішальними. Не завжди легко правильно сформулювати свій запит – особливо, якщо користувач вже відчуває невпевненість у своїх пізнаннях в цифрових питаннях. Це може призвести до того, що деякі громадяни змушені звертатися особисто за допомогою, наприклад, до центру надання адміністративних послуг. Тож легкий доступ до підтримки в питаннях електронного урядування створюють кращий досвід для користувачів і допомагають більшій кількості громадян стати самостійними.

5. Допомога тим, хто допомагає.

Деякі особи пенсійного віку або особи з особливими потребами, перебуваючи під наглядом чи в інших життєвих ситуаціях, отримують допомогу від членів родини, працівників закладів в яких вони перебувають, в реалізації своїх прав та інтересів через засоби електронного урядування. Для цього стороннім особам передається конфіденційна інформація, яка забезпечує доступ до всіх ресурсів особи, що може мати негативні наслідки. Тому електронне урядування формується так, щоб можна було створити чіткі рамки для надання допомоги в доступі до електронних послуг. Це особливо стосується створення хороших можливостей для цифрового представництва, завдяки якому помічник може захищати інтереси людини.

6. Наявність придатної до реалізації альтернативи.

Коли громадяни не мають можливості бути цифровими, повинні бути доступні альтернативні варіанти. Важливо, щоб громадяни, які не можуть

користуватися цифровими рішеннями, продовжували мати гідний доступ до державних послуг. Нові технології відкривають нові можливості. Дієва альтернатива не обов'язково має бути аналоговою. Наприклад, штучний інтелект може забезпечити нові форми співпраці або підтримати громадян у їхньому пошуку інформації та самообслуговуванні.

Перехід на цифрові технології став можливим завдяки розгортанню в Данії національного електронного ідентифікатора (MitID). Сьогодні понад 90 % населення використовує свій національний MitID у ситуаціях, коли важливо підтвердити свою особу в електронному вигляді. Завдяки персональному MitID жителі всюди входять до системи з одним і тим же «користувачем», використовуючи смартфон, ПК або інші електронні пристрої, коли їм потрібен доступ до адміністративних послуг та рішень державних органів, до онлайн-банкінгу, органів охорони здоров'я та школи тощо. Крім того MitID використовується, наприклад, для входу в систему Національної цифрової пошти (National Digital Post), яка дозволяє органам державної влади спілкуватися з громадянами та підприємствами.

На нашу думку, запровадження Національної цифрової пошти є доволі зручним механізмом дієвої реалізації електронного урядування, який наділений певними перевагами.

Після отримання номера громадянської реєстрації (CPR), особа автоматично отримує цифрову пошту від державних органів, доступ до якої можливий лише за допомогою електронного ідентифікатора. Громадяни Данії отримують пошту від державних органів тільки в цифровому вигляді. Кожен громадянин Данії отримує Digital Post від органів державної влади з 15 років, і вони зобов'язані прочитати всі листи і повідомлення які надходять.

Ще одна держава Європи - Німеччина, ще у 1998 році визнала, що інновації, наука і технології мають центральне значення для майбутніх життєвих перспектив громадян. Дослідження, кваліфікація та нові технології визначають майбутнє праці (зниження рівня безробіття) і навколишнього середовища та конкурентоспроможність економіки. Для подолання безробіття

та стабільного зменшення забруднення навколишнього середовища, уряд Німеччини робить ставку на використання можливостей, які надають технології, орієнтовані на майбутнє. Енерго- та ресурсозберігаючі та природоохоронні технології – запорука майбутнього процвітання та високої конкурентоспроможності. Тогочасний федеральний уряд надає освітній, науковій та технологічній політиці в Німеччині винятковий пріоритет, що має кінцевою метою запровадження у всіх сферах позитивних аспектів електронного урядування.

Політика федерального уряду була спрямована на прискорення використання та поширення сучасних інформаційних і комунікаційних технологій у суспільстві. Можливості та потенціал суспільства знань і комунікацій необхідно використовувати та розвивати для міжнародної конкурентоспроможної економіки, для нових робочих місць, для екологічної стійкості, для необмеженого доступу до інформації, для розширення знань і для глобального розширення свобод людей [176].

У 1998 році Федеральний уряд Німеччини оголосив про нову доктрину, направлену на створення фундаменту для адаптації державних органів управління в умовах змінного соціального середовища. Девізом угоди стала модернізація діяльності органів влади. У зв'язку з цим уряд висунули чотири керівні принципи, що охоплюють чотири сектори реформи:

- новий розподіл обов'язків, що веде до зростання ефективності і поліпшення виконання законів;
- велика орієнтація на громадян, які повинні бачити у федеральному уряді партнера;
- різносторонній розвиток державних служб, в результаті якого органи влади краще справлятимуться зі своїми обов'язками, ефективніше використовувати засоби і діяти прозоріше;
- ефективне керівництво, що дозволяє наймати і утримувати в організації службовців, зацікавлених в результатах своєї роботи [73, с 57-58].

Рухаючись шляхом запровадження електронного урядування Уряд Німеччини наголосив, що «у майбутньому вам більше не потрібно буде йти до місцевого офісу громадян, щоб отримати нове водійське посвідчення або подати заяву на батьківську допомогу. У майбутньому громадяни та компанії матимуть змогу легко та безпечно подавати заявки на отримання державних пілґ зі своєї вітальні. Підставою для цього є «Закон про покращення онлайн-доступу до адміністративних послуг» (Onlinezugangsgesetz - OZG) [182], який набрав чинності у 2017 році, і зобов'язав всі органи влади до кінця 2022 року пропонувати свої адміністративні послуги в цифровому вигляді через адміністративні портали [179].

Цей Закон регулює цифровізацію адміністративних послуг та їх надання через адміністративні портали. Реалізація закону потребує, серед іншого, ефективного розподілу праці, сучасної ІТ-інфраструктури та єдиних стандартів між федеральними, державними та місцевими органами влади.

Уряд Німеччини постійно модернізує та оцифровує свої послуги, процеси та інфраструктуру. Головною метою є безпечна, швидка та зручна взаємодія між громадянами та компаніями та організаціями з публічною адміністрацією.

Цікавим для запровадження в Україні є досвід реалізації цифрового сервісу, який дозволяє прозоро відображати статус-кво та прогрес важливих адміністративних проектів цифровізації в Німеччині, що має назву Інформаційна панель цифрового адміністрування (Dashboard Digitale Verwaltung) [178]. (Додаток Б)

Цей сервіс візуалізує інформацію на основі зібраних та опрацьованих даних, що оновлюється щомісяця, у трьох сферах:

- наявність та використання цифрових сервісів;
- цифрова інфраструктура;
- інтернет-автентифікація та цифрові ідентифікатори.

Перша сфера «Наявність та використання цифрових сервісів», реалізована відповідною вкладкою Інформаційної панелі «Цифрові послуги» (Digitale Services).

Федеральний уряд і уряди штатів розробили онлайн-сервіси для надання адміністративних послуг у рамках виконання «Закону про покращення онлайн-доступу до адміністративних послуг» (Onlinezugangsgesetz - OZG). Оскільки цей Закон продовжує розвиватися, онлайн-сервіси постійно розширюються та стають доступнішими. Крім того, існують окремі процедури, які федеральні, державні та місцеві органи влади оцифрували поза програмою реалізації Закону про покращення онлайн-доступу до адміністративних послуг. Мета полягає в тому, щоб надати широкий спектр орієнтованих на користувача цифрових послуг по всій Німеччині (Додаток В).

Також дана система висвітлює актуальну інформації щодо рівня задоволеності населення країни якістю організації та надання цифрових послуг (Додаток Г).

Друга сфера «Цифрова інфраструктура» реалізована відповідною вкладкою Інформаційної панелі «Інфраструктура» (Infrastruktur).

Для того, щоб громадяни та організації могли користуватися онлайн-сервісами всіх органів влади по всій країні, необхідна відповідна технічна інфраструктура для цифрового адміністрування. Інфраструктура складається, серед іншого, з мережі порталів, яка поєднує федеральний портал і адміністративні портали штатів. Це означає, що доступ до всіх необхідних онлайн-сервісів і відповідної інформації в Німеччині можна отримати через будь-який адміністративний портал у мережі порталів (Додаток Д).

Третя сфера «Інтернет-автентифікація та цифрові ідентифікатори» реалізована відповідною вкладкою Інформаційної панелі «Цифрова ідентифікація» (Digitale Identität).

Завдяки цифровій ідентифікації ділові та офіційні справи можна легко виконувати онлайн. Оскільки тут передаються особисті дані, безпека цих даних особливо важлива. Для надійної ідентифікації в Інтернеті існує функція ідентифікації онлайн через посвідчення особи, електронний дозвіл на проживання та картку eID для громадян Європейського Союзу (ЄС) і членів Європейської економічної зони (ЄЕЗ) (Додаток E).

Тож основним завданням Інформаційної панелі є картографування цифровізації німецького управління на основі високоякісних даних. Прозоро надана інформація та візуальні представлення призначені для журналістського та професійного обговорення прогресу в адміністративній цифровізації. Бази для прийняття рішень на основі фактичних даних надаються політикам і адміністраторам, щоб визначити потреби в діях і приклади успіху. Таким чином, Інформаційна панель робить важливий внесок у постійне розширення адміністративної цифровізації в Німеччині.

Шляхом внесення змін з 23 лютого 2024 року до «Закону про покращення онлайн-доступу до адміністративних послуг» (Onlinezugangsgesetz - OZG) [182] Бундестаг Німеччини запровадим наскрізну цифровізацію всіх основних адміністративних послуг, що стало новим стандартом у сфері урядування.

Змінами законодавчо закріплено принцип «Once-Only principle», що є важливою складовою наскрізної цифровізації. Це означає, що громадянам більше не потрібно самостійно збирати документи та подавати їх до органів влади при повторному зверненні за отримання послуги. Відповідні органи можуть отримати необхідні документи самостійно через функціонуючі реєстри – за згодою заявника.

Розглянемо досвід запровадження електронного урядування на прикладі ще однієї європейської країни – Франції. З 1998 року органи державної влади розробили кілька програм та планів розвитку електронного урядування. Цей рух розпочався з урядової програми дій щодо інформаційного суспільства (PAGSI). Це призвело, зокрема, до прийняття

міністерствами багаторічних програм модернізації (PPM) і до створення у 2000 році адміністративного порталу Service-public.fr. Цей рух модернізації продовжується з планом електронного адміністрування «ADministration ELEctronique» (ADELE).

Безумовно, онлайн-адміністрування є потужним важелем для реформування держави та її адміністрацій, а також великих державних служб і місцевих органів влади. Це має багато переваг: реальна економія для адміністраторів і користувачів, підвищення продуктивності, зниження витрат на публікацію та поштові витрати, а також покращення якості послуг, що надаються завдяки більшій надійності інформації, що призводить до меншої кількості помилок і суперечок. Ця трансформація відбулася приблизно за десять років через своєрідне прискорення змін. Французька адміністрація інтегрувала можливості, які пропонують комп'ютерні мережі, зокрема Інтернет [191, с. 9].

Французька стратегія електронного урядування базується на програмі ADELE представленої 9 лютого 2004 року. ADELE пропонує детальний план розвитку, узгодження та координованості електронних послуг для громадян, бізнесу та публічної адміністрації, що приносить вигоду у сферу адміністрування. Стратегічний план програми ADELE пропонує базис для розвитку електронного урядування. Він визначає якісні та кількісні цілі, яких необхідно досягти, і засоби для їх досягнення.

Основною метою ADELE є розвиток електронного урядування, доступний для всіх, який розвивається від простого надання інформації до надання запитуваної послуги дистанційно. Визначаються три цілі:

1. Спростити життя громадян, бізнесу та місцевих адміністрацій завдяки розробці великої кількості сервісів, доступних для всіх 24/7.

2. Довіра до сервісу, забезпечивши безпеку та конфіденційність даних шляхом використання систем ідентифікації користувачів і шляхом надання громадянам можливість контролювати використання їх особистої інформації державними органами.

3. Сприяти модернізації державного управління шляхом удосконалення роботи державних службовців та адміністрацій, а також шляхом оптимізації фінансових видатків держави [200, с. 7].

Електронне урядування у Франції передбачає проходження 5 етапів впровадження:

1- Зробити інформацію доступною онлайн для користувачів (початковий рівень дематеріалізації);

2- Можливість завантажувати форми для самостійного друку (заповнення онлайн на цьому етапі не реалізовано);

3- Форми для заповнення та підтвердження онлайн;

4- Зробіть свій запит або заяву онлайн (з можливим електронним надсиленням форми);

5- Повна дематеріалізація процедур шляхом створення облікового запису та особистого простору моніторингу, що пропонує можливості транзакцій, персоналізовану історію тощо [180].

У 2016 році було запущено France Connect . Цей інструмент дозволяє використовувати єдиний обліковий запис, ім'я користувача та пароль для всіх онлайн-державних послуг (податки, фонд допомоги сім'ям, мерія тощо). Сайт Service-public.fr також переробляється. У 2016 році публікується Закон «Про цифрову республіку» (loi pour une République numérique), відомий як «закон Лемера». Зокрема, він вимагає від адміністрацій відкривати свої загальнодоступні дані за замовчуванням, включаючи їхні алгоритми, які все частіше використовуються в адміністративних рішеннях (наприклад, для розрахунку податків). Закон також створює публічний сервіс даних [188].

У 2017 році реалізовано план «Префектури нового покоління» (PPNG) . Процедури видачі титулів (заява на отримання водійського посвідчення або реєстраційного документа, попередня заява на паспорт або посвідчення особи) є електронними. Реформа ґрунтується на Національному агентстві із захищених прав власності (ANTS) і нових центрах експертизи та ресурсів для прав власності (CERT), розподілених по всій території. Однак реалізація

цього проекту зіткнулася з численними труднощами, які спричинили значні затримки у видачі документів та рішень.

Корисною складовою розвитку системи електронного урядування Франції є запровадження нових онлайн-сервісів, одним із яких є сервіс «цифровий трудовий кодекс» (code du travail numérique) [187]. Даний сервіс надає можливість кожному отримати відповіді на свої запитання щодо трудового права. Крім того, реалізована можливість звернення завдяки цьому сервісу до регіональних служб Мінпраці, які нададуть необхідну інформацію та/або проконсультують працівників і роботодавців у приватному секторі з питань трудового права.

Незважаючи на це, дослідження показують, що французи нерівні, коли йдеться про цифрові технології. У звіті Сенату від вересня 2020 року наголошується, що 14 мільйонів французів не володіють цифровими технологіями, і що майже кожен другий француз не відчуває себе комфортно з цифровими технологіями.

Нещодавно цифровий барометр 2021 року від Дослідницького центру з вивчення та спостереження за умовами життя (Crédoc) показує, що існують постійні перешкоди для повного використання цифрових технологій, незважаючи на збільшення їх використання під час кризи охорони здоров'я.

Якщо дев'ять із десяти французів є користувачами Інтернету, то 35% із них відчувають принаймні одну форму труднощів, яка заважає їм повною мірою використовувати цифрові та інтернет-інструменти. Для 18% респондентів більшою проблемою є достатнє володіння інструментами, ніж обладнання чи підключення до Інтернету. В основному це люди похилого віку, некваліфіковані люди, або ті, що мають інвалідність або відчувають труднощі з грамотністю [181].

В ході дослідження, вважаємо за необхідне звернутись до досвіду Канади в питаннях запровадження електронного урядування.

Уряд Канади наголосив на тому, що дані є важливою частиною повсякденного життя та мають важливе значення для надання канадцям

необхідних послуг та інформації. Найкращі практики використання даних дозволяють уряду розробляти більш надійну та обґрунтовану політику, а також покращувати надання ефективних, справедливих та інклюзивних програм і послуг, серед багатьох інших переваг. Пандемія COVID-19 підкреслила важливість того, щоб високоякісні дані були легко зрозумілими та доступними. Це також прискорило перехід до онлайн-роботи, навчання та взаємодії з урядом. Щоб задовольнити швидкозмінні потреби людей і підприємств по всій країні, урядові організації співпрацюють, щоб швидко створювати та надавати нові послуги. Це свідчить про важливість надійної бази даних для того, щоб державна служба могла покращити свою ефективність і оперативність.

Історично федеральні державні служби розвивалися незалежно одна від одної. Результатом стали окремі послуги та дані, і кожен відділ розробив власний підхід до надання цифрових послуг канадцям. Для канадців і компаній, які користуються федеральними цифровими послугами, це призвело до неоднакового досвіду користування і якості обслуговування в урядових департаментах Канади.

Заснована в 2017 році, в рамках трирічного пілотного проекту, Канадська цифрова служба (Service numérique canadien (SNC)) прагнула докорінно змінити спосіб розробки та надання федеральних послуг громадянам. Модель функціонування Канадської цифрової служби того часу базувалася на налагодженні партнерства з департаментами та наданні підтримки державним службовцям у застосуванні інформованих і інтеграційних методів. У 2021 році Канадська цифрова служба також отримала дозвіл надавати послуги цифрової платформи іншим рівням влади, прокладаючи шлях для розширення міжурядової співпраці.

Як зазначив Скотт Брайсон, президент Ради фінансів Канади, канадці заслуговують на доступні та прості у використанні державні послуги, вони очікують, що їхній уряд надаватиме послуги, орієнтовані на громадян. Уряд

Канади має можливість і відповідальність за надання канадцям послуг світового рівня [197].

У 2018 році Канадська цифрова служба опублікувала Дорожню карту стратегії даних (*Feuille de route de la Stratégie relative*). Ця стратегія започаткувала основи, які дозволять уряду Канади створювати кращі сервіси для канадців за допомогою даних, які він має, і сприяла використанню даних для покращення способу взаємодії уряду з людьми, підприємствами, організаціями та іншими партнерами.

Проте вже за п'ять років Стратегія даних на 2023-2026 роки визначає нові пріоритети, нові цілі та нові очікування для федеральної державної служби:

- представляє поточний ландшафт політики щодо даних;
- описує довгострокове стратегічне бачення;
- визначає заходи, які протягом наступних трьох років дозволять державній службі наблизитися до цієї мети;
- також висвітлює приклади реального світу, які демонструють цінність кращого використання даних для канадців.

Як і багато інших країн і регіонів, Канада прийняла закони та правила, які вимагають від федеральних державних служб забезпечення цифрової доступності. Цифрова доступність полягає в тому, щоб кожен, незалежно від своїх здібностей, міг повноцінно користуватись електронними послугами. Роблячи цифрові ресурси доступними, створюється інклюзивне середовище. Таке включення не тільки сприяє різноманітності, але й зміцнює креативність та інновації. Недотримання вимог може призвести до скарг і юридичних проблем, а також завдати шкоди репутації організації. Запровадження цифрової доступності є не лише юридичним, але й етичним обов'язком, що гарантує рівні можливості для всього населення Канади.

Ґрунтуючись на досягнутому прогресі в роботі державної служби, Стратегія даних на 2023-2026 рр. організована за чотирма напрямками, зосередженими на конкретних, досяжних, ефективних можливостях:

- активно розглядати дані за проектом на всіх етапах урядових ініціатив;
- ефективно керувати даними для прийняття рішень ;
- покращувати взаємодію з користувачами та підтримувати довіру, вмикаючи керовані даними послуги з даними, які безпечно надходять туди, де це потрібно;
- розширити можливості державної служби, надавши їй необхідні дозволи та інструменти [198].

Введення уряду в режим он-лайн необхідне для досягнення останнього етапу - онлайн-демократії. Всупереч традиційним уявленням, онлайн-демократія не може обмежуватися простим електронним голосуванням [202].

Уряд Канади виділяє три компоненти загальної ідеї розміщення адміністрацій в режимі он-лайн: електронне адміністрування (надання послуг громадянам), онлайн-уряд (оптимізація демократичного врядування) та онлайн-демократія (онлайн-участь та консультації громадян).

Становлення і трансформація цифрового уряду Канади базується на чотирьох складових елементах, відображених у порівняльній таблиці (Додаток Ж).

Коли мова іде про цифрові послуги, мається на увазі ряд взаємодій, які можуть мати місце між Урядом та людьми, які бажають досягти певної мети. Уряд Канади пропонує всі види послуг: оформлення паспортів, оформлення податкових декларацій, виплата допомоги, надання інформації тощо. Цифрові технології створили багато нових можливостей для більш ефективного обслуговування клієнтів завдяки переміщенню процесів в Інтернет, але вони також створили ризики та додали рівні складності, які мають долатися державними службовцями, щоб зберегти суспільну довіру. Надання послуг в епоху цифрових технологій вимагає від державних службовців прийняття нових організаційних структур і культури, застосування нових найкращих практик і отримання нових знань і навичок. Багато областей об'єднуються, щоб підтримувати безпечно та ефективно надання послуг, зокрема керування

даними та управління ними, точність даних, доступність, дизайн послуг, керування продуктами, гнучкі методи, цифрову інфраструктуру та кібербезпеку [177].

Канада використовує GC Notification - це інструмент хмарної платформи, який допомагає командам програм і послуг інформувати громадськість на кожному етапі урядового процесу. Це дозволяє чиновникам створювати багаторазові шаблони та легко надсилати персоналізовані оновлення електронною поштою та текстовими повідомленнями. Наприклад, GC Notification може автоматично сповіщати користувачів про те, що настав час поновити документ або дозвіл. Даний цифровий сервіс надає можливість відстежувати поточний статус будь-якого повідомлення, щоб дізнатися, чи було воно доставлено або чому не вдалося доставити. Після надсилання можна переглянути статистику за останні 7 днів на інформаційній панелі в реальному часі та завантажити звіти для своїх файлів. Реалізовано можливість запланувати відправлення до 72 годин наперед.

Інституції Канади використовують сповіщення в GC Notification для кращого обслуговування громадян, наприклад:

- Міністерство охорони здоров'я використовує GC Notification для надсилання сповіщень про відгуки та попереджень про безпеку, допомагаючи людям, інформуючи їх про небезпечні продукти.

- Відділення морської безпеки та охорони транспорту Канади використовує сповіщення GC Notification для покращення послуг морякам і судновласникам.

- Сервісна Служба Канади використовує платформу в рамках свого сервісу перевірки статусу заявки на паспорт, щоб надсилати людям номер справи, що відповідає їхній заявці на паспорт, і таким чином дозволити їм перевіряти статус своєї заявки онлайн.

- Служба імміграції, біженців і громадянства Канади використовує сповіщення GC Notification для надсилання автоматизованих відповідей на

запити, надіслані до її офісів за кордоном, посольств і консульств, 11 мовами на додачу до двох офіційних мов Канади.

Трой Макфарлан виділяє шість типових помилок, які можуть бути допущені Урядом Канади та наслідки яких потрібно мінімізувати в ході цифрової трансформації:

1. Неоднозначність цілей трансформації - будь-який проект цифрової трансформації ґрунтується на операційній стратегії та розумінні причин, які лежать в основі потреби внести зміни. Таким чином, етап стратегічного планування є можливістю донести цілі трансформації до всієї структури, продумати, як знайти нові та покращити існуючі послуги.

2. Відсутність зобов'язань з боку керівництва - внести зміни, пов'язані з цифровою трансформацією, ніколи не буває легко, тому зробити їх стійкими в довгостроковій перспективі ще складніше. Ось чому керівництво уряду має бути повністю залученим і дотримуватися запропонованого бачення, важливо, щоб цілі цифрової трансформації та загальні пріоритети Уряду узгоджувалися.

3. Обмежена кількість висококваліфікованих працівників - стратегія управління кадровим потенціалом повинна поєднувати три елементи: підвищення кваліфікації (для існуючих працівників у їхній сфері знань), підвищення кваліфікації (для нових працівників без досвіду у галузі, щоб вони могли отримати нові навички) та організація навчання молоді через заклади освіти.

4. Відсутність стійких довгострокових змін - зміни, впроваджені в багатьох проектах цифрової трансформації, не можуть бути тривалими, тому що бачення недостатньо зрозуміле, масштаби погано визначені або немає впевненості у здатності їх реалізувати. Загальна формула успішних змін зазвичай складається з трьох елементів: -чітке розуміння проблеми; -бажаний результат запропонованого рішення; - зміна, яка розглядається як реалістична та досяжна. Під час багаторічних проектів цифрової трансформації настане період, коли ентузіазм згасне і тоді позитивність змін буде поставлена під

сумнів. Проте, якщо попередні три елементи переважають опір змінам, то зміни в результаті цифрової трансформації, швидше за все, будуть тривалими.

5. Відсутність вимірного прогресу - те, що не можна виміряти, не може бути керованим. Особливо це актуально у випадку цифрової трансформації. Важливо вимірювати прогрес у порівнянні з цілями протягом усього процесу трансформації. Застосування методів управління шляхом аналізу результатів є одним із доступних для організацій способів гарантувати, що трансформаційна діяльність завжди узгоджується з операційною стратегією та досягає її цілей.

6. Старіння ІТ - цифрова трансформація не обмежується технологічними доповненнями до архітектури, такими як штучний інтелект, машинне навчання, роботизована автоматизація процесів, хмарні сервіси чи інтерфейси прикладного програмування. Збалансований підхід має вирішальне значення для можливості експериментувати з цифровими варіантами використання в майбутньому та забезпечення безпечних і надійних операцій на даний момент, оскільки архітектура ІТ-модернізації розвивається, щоб визначити пріоритети для цілей цифрової трансформації. Інтегровані послуги та цифрова архітектура Уряду Канади підкріплюють уявлення про те, що доступ до сучасної, гнучкої та адаптованої архітектури є технологічною метою, на яку має бути спрямована будь-яка цифрова трансформація [201].

Українська модель електронного урядування, перебуваючи в процесі формування, може багато чого запозичити зі світового досвіду функціонування електронного урядування. Для України досвід англо-американської моделі може бути корисним в аспекті модернізації державного управління – збільшення можливостей самостійного пошуку інформації в online режимі, без безпосереднього контакту з держслужбовцем. Від електронного урядування країн Європи цікаво було б запозичити всю організаційну структуру урядової сторінки [50, с. 166].

Проведений аналіз зарубіжного досвіду запровадження електронного урядування, з метою його подальшої адаптації до національної правової системи, дав змогу сформулювати висновок про те, що різні моделі його функціонування в різних країнах мають свої переваги та деякі складності реалізації. Проте їх дослідження надасть можливість вдосконалити електронне урядування в Україні, задовольняючи зростаючий попит на електронні послуги серед населення та піднесе якість наданих послуг на вищий рівень, з урахуванням потреб всіх споживачів електронних послуг у сфері публічного управління.

Серед досліджених позитивних аспектів зарубіжного досвіду, які ми вважаємо за доцільне застосувати в Україні в ході реалізації електронного урядування, є наступні:

- по-перше, за прикладом Данії, до схваленої в Україні Концепції розвитку електронного урядування до основних принципів її реалізації мають бути включені принципи цифрової інклюзії, щоб ніхто не залишився осторонь і мав можливість повноцінно користуватись електронними послугами у сфері публічного адміністрування. Крім того, цікавим досвідом є запровадження Національної цифрової пошти після отримання ідентифікаційного номера, доступ до якої можливий лише за допомогою електронного ідентифікатора, що є доволі зручним механізмом дієвої реалізації електронного урядування, який наділений певними перевагами та буде використовуватись надалі в ході отримання адміністративних послуг, що унеможливує використання різних електронних адрес.

- по-друге, за прикладом Німеччини, цікавим для запровадження в Україні є досвід реалізації цифрового сервісу, який дозволяє прозоро відображати статус-кво та прогрес важливих адміністративних проєктів цифровізації, що має назву Інформаційна панель цифрового адміністрування. Цей сервіс візуалізує інформацію на основі зібраних та опрацьованих даних, що періодично оновлюються, у трьох сферах: - наявність та використання цифрових сервісів; - цифрова інфраструктура; - інтернет-автентифікація та

цифрові ідентифікатори. Основним завданням Інформаційної панелі має стати картографування цифровізації урядування на основі високоякісних даних. Крім того, вважаємо за доцільне законодавчо закріпити в Україні принцип «Once-Only principle», що має набути статусу важливої складової наскрізної цифровізації. Цей принцип полягає в тому, що громадянам більше не потрібно самостійно збирати документи та подавати їх до органів влади при повторному зверненні за отримання послуги. Відповідні органи можуть отримати необхідні документи самостійно через функціонуючі реєстри – за згодою заявника.

- по-третє, позитивним досвідом Франції, який вбачаємо за доцільне реалізувати в Україні, є запровадження та використання єдиного облікового запису (ім'я користувача та пароль) для всіх онлайн-державних послуг, уникаючи необхідності реєструватися в якості користувача на різноманітних офіційних сайтах державних органів та установ. Ще однією корисною складовою розвитку системи електронного урядування в Україні є запровадження нового онлайн-сервісу - «цифровий трудовий кодекс». Даний сервіс надаватиме можливість кожному громадянину отримати відповіді на свої запитання щодо трудового права, звернутись до регіональних служб Мінпраці, які нададуть необхідну інформацію та/або проконсультують працівників і роботодавців у приватному секторі з питань трудового права.

- по-четверте, за прикладом Канади, вбачаємо за доцільне запровадження в Україні сервісу, який забезпечуватиме інформування та матиме функцію нагадування про етапи розгляду поданого звернення чи запитуваної функції. Пропонований сервіс зможе, наприклад, автоматично сповіщати користувачів про те, що настав час поновити документ або дозвіл, надасть можливість відстежувати поточний статус будь-якого повідомлення та запланувати відправлення до 72 годин наперед.

3.2. Тенденції правового та організаційного удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління із врахуванням кращих міжнародних стандартів та практик

Обравши шлях євроінтеграційних процесів і реформ, спираючись на досвід становлення і розвитку електронного урядування в ряді європейських країн та світової спільноти загалом, Україна поставила своїм основним пріоритетом дотримання прав та інтересів своїх громадян, гарантування їх дотримання та охорони. Це в свою чергу ставить перед керівництвом країни відповідні задачі по реформуванню державно-управлінських відносин та сфери адміністративних послуг. Питання, що потребують нагального рішення, і охоплюють сферу електронного урядування регулюються великою кількістю нормативно-правових актів.

Розглядаючи електронне урядування на міжнародному рівні, можна відмітити, що воно в цілому визнано вдалою та ефективною системою вдосконалення функціонування органів державної влади, яка, в свою чергу, має можливість покращити всю форму управління державними органами. Але, його ключове завдання полягає у забезпеченні та захисті прав та свобод громадян, гарантованих конституцією [149].

Комплексно забезпечити реалізацію державної політики щодо впровадження електронного урядування в публічне управління, вбачається можливим лише завдяки належному адміністративно-правовому регулюванню в цій сфері, що має враховувати кращий зарубіжний досвід, міжнародні стандарти та практику. Інтернаціоналізація складових елементів суспільства, що динамічно розвивається та глобалізаційні процеси, стимулює розвиток та вдосконалення нормативних актів в середині країни.

Сьогодні назріла об'єктивна потреба у державно-правовому регулюванні науково-технологічної та інформаційної діяльності, що відповідає б реаліям сучасного світу та рівню розвитку інформаційних

технологій, нормам міжнародного права, але водночас ефективно захищала б власні українські національні інтереси [175, с. 71].

Формуючи правову базу та організаційну складову електронного урядування, суб'єкти законотворення різних країн мають враховувати та дотримуватись класичних стандартів міжнародного права та імплементувати кращі і прогресивні світові практики у цій сфері публічного адміністрування.

Електронне урядування на міжнародному рівні визнано ефективною системою удосконалення функціонування органів влади, яка в широкому розумінні здатна реформувати всю форму управління державними інституціями. Основне завдання електронного урядування – це забезпечення та захист конституційних прав та свобод громадян. Одним із ймовірних бар'єрів впровадження нової системи є те, що електронне урядування репрезентоване в універсальному контексті, який можна узагальнити по всьому світу. З іншого боку, контекстні імперативи, культура та умови окремих країн різняться. Тому універсальний підхід є менш ймовірним за ефективністю у всіх контекстних умовах [40, с. 140].

Як відзначає Ольга Золотар, гармонізація і уніфікація відбувається за двома напрямками. По-перше, шляхом творення міжнародних актів, укладання міждержавних договорів, а також нормотворчої діяльності міжнародних організацій, які визначають пріоритети, орієнтири, а часом і рамки для розвитку національного законодавства у визначених сферах. Другий напрям стосується національного нормотворення, коли держави самостійно сприймають і закріплюють в національному законодавстві досвід правового регулювання інших держав чи міжнародно-правові тенденції [53, с. 381].

Базою для формування та запровадження електронного урядування стало прийняття у 2003 році Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», нормами якого встановлено основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів [119].

Інформатизація публічної влади та сфери надання адміністративних послуг почали набирати активних обертів зі схваленням Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, яка була введена в дію Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р.

Стратегією було визначено, що загальносвітовою тенденцією є трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне, що відбувається в умовах посилення глобалізаційних процесів, розширення сфери послуг і нематеріального виробництва у результаті науково-технічного прогресу, у тому числі масштабного, глибинного та динамічного проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності особи, суспільства, суб'єктів господарювання та держави. Раціональне врахування впливу комплексу таких та інших різновекторних факторів, а також особливостей розвитку держави потребує розроблення скоординованих заходів щодо розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань [135].

Формуючи базу адміністративно-правового регулювання та інформатизації суспільства, Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» у векторі безпеки передбачено Програму електронного урядування. Деталізуючи визначений пріоритет зафіксовано по напрямку дерегуляції та розвитку підприємництва запровадження надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді, по напрямку податкової реформи передбачено впровадження електронних сервісів для платників податків [132].

Удосконалюючи публічне адміністрування в питаннях захисту прав, свобод та інтересів громадян, Кабінет Міністрів України розпорядженням від 23.11.2015 № 1393-р затверджує план дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року [123] (далі по тексту – План), яким стратегічно планує реалізувати імплементацію міжнародних стандартів та практик у всіх сферах суспільних відносин.

Змістом Плану передбачено реалізацію декількох важливих завдань, що покладено на державні органи та установи, у сфері запровадження та функціонування електронного урядування.

Так, на Мін'юст, Мінінфраструктури, Мінсоцполітики, Державне агентство електронного урядування та громадські об'єднання (за згодою) покладено завдання вироблення ефективного механізму взаємодії громадськості з органами державної влади та органами місцевого самоврядування та створення умов для запровадження електронної демократії шляхом: 1) розроблення законопроекту щодо громадського обговорення суспільно важливих рішень (публічні консультації); 2) удосконалення законодавства у сфері соціального діалогу, зокрема щодо залучення інститутів громадянського суспільства [123].

У 2017 році, Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням схвалює Концепцію розвитку електронного урядування в Україні, закріплюючи, що Електронне урядування - форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [134].

Забезпечуючи реалізацію Концепції, Кабінетом Міністрів України схвалюється Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки та затверджується план заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки. Перед цими нормативними актами було поставлено мету – врегулювати процес побудови в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду, відзначено, що реформування системи державного управління здійснюється з урахуванням Європейських стандартів належного

адміністрування, розроблених Програмою підтримки вдосконалення урядування та менеджменту [31].

З урахуванням державної програми інформатизації, розвиток електронного урядування було визнано одним із першочергових пріоритетних кроків на шляху України до євроінтеграції та економічного зростання, що в свою чергу потребує врахування кращих міжнародних стандартів та практик.

Формування міжнародних стандартів та практик, їх врахування в процесі адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління в Україні, виступає засобом підвищення рівня захищеності прав, свобод та інтересів людини і громадянина у сфері публічного адміністрування.

Проте як зазначає В. Політанський, значення міжнародних стандартів в цій сфері, здебільшого є прогностичним і полягає у виконанні таких функцій, як: визначення переліку прав і свобод, які належать до категорії основних та обов'язкових для всіх держав-учасниць відповідних міжнародних угод або конвенцій; формування головних риси змісту прав і свобод, які мають бути втілені в конституційних та нормативних положеннях кожної окремої держави; встановлення зобов'язання держав щодо визнання та забезпечення проголошених прав і свобод, а також встановлення на міжнародному рівні гарантій, необхідних для реалізації захисту прав і свобод; фіксування умови щодо застосування прав та свобод людини, одночасно із законними обмеженнями цих прав і свобод [110, с. 371-372].

Електронне урядування має стати ефективною формою організації, в тому числі державного управління у сфері господарської діяльності, оскільки як відмічається у відповідній Концепції, саме інструменти е-урядування здатні забезпечити значне покращення якості обслуговування фізичних і юридичних осіб та підвищення відкритості, прозорості та ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що визнавалося однією з проблем при взаємодії фізичних та юридичних осіб з

органами державної влади і місцевого самоврядування у сфері господарювання [8, с. 25: 133].

Варто відзначити, що на сьогоднішній день, завдання держави у сфері побудови і забезпеченні належного функціонування електронного урядування, полягає не у формування принципів та основ а у запроваджені певної системи взаємодії уряду, місцевого самоврядування та громадськості, визначенні її форм, методів та механізму. Все це потребує адміністративно-правового регулювання та адміністративно-організаційного супроводу.

На це звертає увагу І.С. Куспляк наголошуючи, що існує відмінність у поняттях «електронний уряд» та «електронне урядування». Електронний уряд розглядається як спосіб організації та розвитку політичної системи держави та її відкритості, новий підхід щодо взаємодії державних інститутів із суспільством з метою ефективнішої діяльності уряду, надання кращих публічних послуг. Електронне урядування – це концептуальний підхід навколо функцій уряду, процес співпраці влади з громадянами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій задля збільшення можливостей для громадян [78, с. 12].

Інформаційно-комунікаційні технології широко використовуються державними органами, але «електронний уряд» і «електронне урядування» передбачають набагато більше, ніж просте використання електронних, цифрових інструментів, а саме переосмислення механізмів урядування, його структур і процесів, зміну поведінки, взаємовідносин між учасниками процесів електронного урядування. Запроваджений належним чином електронний уряд дозволяє громадянам, підприємствам та організаціям вести необхідну комунікацію з урядом легше, швидше та з меншими витратами [6, с. 400].

Розвиваючи електронні послуги, спираючись на досвід інших країн, Постановою Кабінету Міністрів №278 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо застосування паспорта громадянина України у формі картки в електронному вигляді та паспорта громадянина України для виїзду за кордон

в електронному вигляді», від 15 квітня 2020 року [131] (на момент написання роботи втратила чинність), України запровадила новий формат документу - ID-картка — паспорт громадянина України нового зразка, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України. Паспорт виготовляється у формі картки, що містить безконтактний електронний носій. Досвід універсального використання електронного підпису на ID-паспорті вже давно існує у таких прогресивних країнах як Німеччина, Естонія, Австралія та Сінгапур.

Необхідність запровадження ID-паспортів, які мають вбудований чіп, як відзначає Т. Безсонна, виникла в результаті збільшення числа підроблених документів, а також у зв'язку з необхідністю більш точної ідентифікації власника документа [9, с. 49].

За даними Державної міграційної служби, нові паспорти, на відміну від попередніх «книжечок» видаються на основі електронної бази даних – Єдиного державного демографічного реєстру, отже кожній особі лише один раз необхідно пройти процедуру ідентифікації, надалі інформація про неї буде міститися в реєстрі [174].

Про важливість питання забезпечення захисту даних, в ході реалізації електронного урядування, вказує також Директива 2016/1148 Європейського парламенту та ради від 06.07.2016 про заходи щодо високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних систем на території Союзу. Директива визначає, що мережеві та інформаційні системи та послуги відіграють важливу роль у суспільстві. Їхня надійність та безпека суттєва для економічної та соціальної діяльності і, зокрема, для функціонування внутрішнього ринку. Існуючих можливостей недостатньо для забезпечення високого рівня безпеки мережевих та інформаційних систем, держави-члени мають дуже різні рівні підготованості, що призвело до фрагментованості підходів, це спричиняє неоднаковий рівень захисту і підриває загальний рівень безпеки мережевих та інформаційних систем в межах Союзу. В свою чергу, брак спільних вимог до операторів основних послуг та надавачів

цифрових послуг унеможлиблює заснування глобального та дієвого механізму співпраці на рівні Союзу [33].

Вивчаючи тенденції правового та організаційного удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління в Україні, вкрай важливе значення відводиться виваженому та вправному застосуванню міжнародних стандартів та практик в цій сфері, міжнародних нормативно-правових актів, що виступають базисом та своєрідним орієнтиром успішного, та з високим рівнем ефективності, вирішення поставлених задач та викликів. Саме міжнародні акти містять в собі визначену термінологію, рекомендаційні матеріали, певні заборони та вимоги.

Починаючи з 2001 р. Організація Об'єднаних Націй готує звіт щодо розвитку електронного урядування у країнах світу.

Останнім таким звітом є звіт "United Nations e-Government Survey 2024". Це тринадцяте видання Огляду електронного уряду ООН, містить комплексну оцінку ландшафту цифрового урядування в усіх 193 державах-членах. Опитування 2024 року підкреслює значну тенденцію до зростання розвитку цифрового уряду в усьому світі зі збільшенням інвестицій у стійку інфраструктуру та передові технології. Глобальне середнє значення Індексу розвитку електронного уряду (EGDI) демонструє суттєве покращення: частка населення, яке відстає в розвитку цифрового уряду, зменшилася з 45,0 відсотка у 2022 році до 22,4 відсотка у 2024 році. Незважаючи на те, що тенденції цифрового урядування є загалом позитивними, рівні розвитку та конкретні тенденції значно відрізняються в п'яти оцінюваних регіонах (Африка, Америка, Азія, Європа та Океанія). Як усередині регіонів, так і між ними залишаються значні проблеми, зокрема забезпечення адекватного фінансування цифрового розвитку, подолання цифрового розриву, посилення кібербезпеки та захисту конфіденційності, а також узгодження цифрових стратегій з ефективним впровадженням. Незважаючи на вражаючий прогрес, важливо зазначити, що 1,89 мільярда людей все ще знаходяться на

неправильному боці цифрового розриву. Нерівномірний доступ до технологій та інформації створює диспропорції між країнами та громадами в одному регіоні. Оскільки соціально-економічний розвиток і бізнес-можливості можуть бути обмеженими в районах із недостатнім цифровим забезпеченням, молодь та інші люди працездатного віку іноді мігрують до більш розвинутих і заможних сусідніх країн з кращими перспективами та економічною стабільністю. Забезпечення цифрової інклюзії та справедливості дає змогу всім членам суспільства, включно з найбільш уразливими, отримувати користь від цифрового прогресу. Політика та програми мають бути спрямовані на подолання цифрового розриву шляхом задоволення потреб маргіналізованих груп, таких як жінки, молодь, люди похилого віку, люди з обмеженими можливостями та корінні народи. Ініціативи мають бути зосереджені на забезпеченні доступного доступу до цифрових пристроїв та Інтернет-послуг, посиленні цифрової грамотності та створенні інклюзивних цифрових платформ, які задовольняють різноманітні потреби. Керівним принципом у цих зусиллях має бути цифрове включення за проектом [204].

Досліджуючи тенденції правового та організаційного удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління в Україні, основний акцент варто робити саме на міжнародних документах, які за роки розвитку ідеї електронного урядування, формувались і доповнювались певними рекомендаціями для держав-учасниць. З огляду на отримані в нашій роботі результати аналізу зарубіжного досвіду впровадження електронного урядування, на прикладі кількох держав, варто відзначити, що застосування мережі Інтернет і так би мовити переведення публічного управління та адміністративних послуг в формат он-лайн - є запорукою зростання рівня ефективності функціонування державного апарату та задоволеності громадян якістю публічного адміністрування.

Міжнародно-правові стандарти у сфері електронного урядування та адміністративно-правового регулювання його впровадження стали

результатом довготривалої роботи багатьох держав, які долучились до формування політики світової спільноти, яка направлена на забезпечення захисту прав людини.

Досліджуючи концепцію розвитку електронного урядування в Україні науковці відзначають, що Організація Об'єднаних Націй та Міжпарламентський Союз визначили пріоритетні завдання для міжнародного і міжпарламентського співтовариства на період 2010-2020 років, спрямованими на їх мобілізацію у створенні національних і міжнародних стратегій з розвитку інформаційного суспільства, а також широке використання законодавчими органами в усьому світі ІКТ для реалізації законодавчих, наглядових та представницьких функцій [67, с. 11-12].

Слід наголосити, що міжнародні стандарти е-урядування мають рекомендаційний характер для держав-підписантів, які стоять на шляху впровадження ІТ-технологій у всіх сферах життєдіяльності. На сьогоднішній день фактично вже сформувався так званий трикутник владних відносин на основі ІКТ-технологій, що широко використовується для забезпечення сталого діалогу між громадянами (C), бізнесом (B) і державою (G). Функціональна модель такого зв'язку виглядає наступним чином:

(а) $G2C = C2G$ держава для людей зі зворотнім зв'язком люди для держави. Під цією компонентою мається на увазі ефективне управління громадським сектором зі стійким взаємозв'язком з боку громадськості.

(б) $G2B = B2G$ держава для бізнесу зі зворотнім зв'язком бізнес для держави. Тут головна увага приділяється з одного боку, ефективним регуляторним механізмам ведення бізнесових операцій, а з іншого, саме бізнес-структури і визначають цю ефективність та корегують поведінку держави в зазначеному питанні.

(в) $G2G$ держава для держави. Ідея цієї компоненти полягає в переведенні всього управління в електронний формат: у вузькому розумінні це перш за все електронний документообіг між міністерствами, відомствами і різними міжвідомчими структурами, а у широкому – заміна всього

бюрократичного апарату на без паперові технології з подальшою оптимізацією та спрощенням міжурядових та й міждержавних зв'язків [5, с. 180].

Міжнародна практика в цій сфері вже доволі змістовна, перевірена часом та споживачем, накопичила безцінний досвід у питанні формування певних нормативів, правил та роз'яснень. Ці нормативи і правила можуть мати як рекомендаційний так і обов'язковий характер, тож вважаємо за доцільне проаналізувати деякі вагомні в цій сфері міжнародні акти, що мають обов'язковий характер для країн-учасниць.

Як відзначає М. С. Демкова, міжнародні стандарти е-урядування знаходять своє відображення у міжнародних актах з питань функціонування інформаційного суспільства, і є обов'язковими для виконання країнами-учасницями [25].

Серед основних міжнародних актів, які регламентують умови становлення і розвитку електронного урядування можна виділити наступні:

1. Документ-рекомендація для Європейської Ради – «Європа і глобальне інформаційне суспільство» (Recommendations to the European Council "Europe and the global information society"), прийнятий у 1994 році [196].

В цьому документі закріплено, що здатність Європи брати участь, адаптуватися та використовувати нові технології та можливості, які вони створюють, вимагатиме партнерства між окремими особами, роботодавцями, профспілками та урядами, спрямованими на управління змінами. Якщо ми керуватимемо змінами, які нас очікують, рішуче та розуміючи соціальні наслідки, ми всі виграємо в довгостроковій перспективі. Країни, які першими увійдуть в інформаційне суспільство, отримають найбільші винагороди. В перспективі уряди та адміністрації мають стати більш ефективні, надавати прозорі та запитувані державні послуги, бути ближчі до громадян. Широка доступність нових інформаційних інструментів і послуг відкриє нові можливості для побудови більш рівного та збалансованого суспільства та

сприяння індивідуальним досягненням. Інформаційне суспільство має потенціал для покращення якості життя громадян Європи [196].

В аналітичній доповіді відзначається, що її можна вважати однією з класичних науково-аналітичних праць з проблематики впливу сучасних інформаційних технологій на суспільні трансформації, економічний та людський розвиток. Із суто науково-теоретичного погляду вона базувалася на концепції «інформаційного суспільства» як нового типу соціуму, базованого на широкому використанні небачених раніше можливостей, що надають ІКТ. Автори доповіді виходили з тієї гіпотези, що широка інформатизація здатна привести до якісного стрибка у соціальному та людському розвитку – досягнення нового рівня комунікацій, науки та освіти, економічного злету, кардинального поліпшення якості життя громадян, досконалішого соціально-економічного устрою, більшої згуртованості суспільств, прискорення глобалізаційних процесів тощо [42 с. 5].

Таким чином, було закладено фундамент для розбудови європейського врядування, яке здійснює узагальнення норм, правил та певних процедур, які надають можливість державам активно та продуктивно співпрацювати. Тим самим формуючи певні механізми та стандарти, які є необхідними у дотриманні всіма тими, хто виявляє бажання до залучення у процеси європейського врядування. За аналогією із створенням внутрішнього ринку Європейської Спільноти, коли всі держави-члени Союзу здійснювали поступовий перехід до єдиних уніфікованих стандартів якості, єдиних правил забезпечення безпеки товарів та видачі необхідних сертифікатів на продукцію, і при формуванні європейського врядування мала місце стандартизація, тобто створювалися єдині норми, процедури та правила за для сприяння адміністративній співпраці. Як наслідок, в результаті вищеперерахованих заходів відбулося формування середовища, в якому держави-члени Європейського Союзу отримали можливість ефективної взаємодії та співпраці, тобто одержали Європейський адміністративний

простір, який можна вважати узагальненням стандартів європейського врядування [149].

2. Декларація про європейську політику у галузі нових інформаційних технологій, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 06.05.1999 р. [24].

Даною Декларацією встановлено зобов'язання для держав-учасниць забезпечити доступ до нових інформаційних технологій шляхом:

- сприяння максимально широкому доступу для всіх до новітніх інформаційних технологій і комунікаційних послуг, наприклад, шляхом створення широкої мережі пунктів доступу у громадських місцях;

- надання можливості усім особам відігравати більш активну роль в житті суспільства на національному, регіональному і місцевому рівнях шляхом використання новітніх інформаційних технологій з метою: забезпечити безперешкодний доступ до інформації про місцеві, регіональні адміністративні та юридичні служби і прямі зв'язки з ними; забезпечити доступ до офіційних текстів місцевих, регіональних і національних законів і нормативних актів, міжнародних договорів і рішень національних і міжнародних судових органів;

- сприяння вільному обміну інформацією, думками і ідеями з використанням новітніх інформаційних технологій;

- сприяння розробленню і виробництву матеріалів культурного і освітнього призначення та їх широке розповсюдження;

- сприяння ефективній міжнародній співпраці;

- сприяння створенню рівних можливостей використання новітніх інформаційних технологій усіма європейськими державами [25].

3. Директива Європейського парламенту «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства», прийнята 13.12.1999 р., (на даний час скасована) яка визначала чітку систему умов, що застосовувались до електронних підписів в межах Співтовариства, мала зміцнити впевненість та загальне визнання нових технологій. Швидкий технологічний розвиток та глобальна сутність мережі Інтернет вимагають

вироблення підходу, відкритого для різних технологій та послуг, який дає можливість засвідчувати інформацію електронним шляхом [32].

Як відзначає Новицький А.М., Директива встановлює юридичне визнання електронних документів, які засновані на чинних сертифікатах і створені за допомогою безпечних механізмів створення підпису, а саме: вони повинні задовольняти юридичні вимоги до підписів стосовно даних, поданих в електронній формі, так само, як підпис, написаний власноручно, задовольняти вимоги стосовно даних, нанесених на папір; бути прийнятними як докази у судочинстві. Водночас, згідно зі статтею 5 Директиви, „Держави-члени забезпечують неможливість позбавлення електронного підпису юридичної сили і прийнятності як доказ у судочинстві лише на тій підставі, що він: виконаний в електронній формі чи не заснований на чинному сертифікаті, виданому акредитованим постачальником послуг із сертифікації, чи не створений за допомогою безпечного механізму створення підпису”. Разом з тим на держави-члени покладається обов’язок забезпечувати відповідальність постачальника послуг із сертифікації, який видавав громадськості сертифікати як чинний сертифікат за шкоду, заподіяну будь-якій юридичній чи фізичній особі, яка вмотивовано покладалася на сертифікат, що виникла внаслідок неспроможності зареєструвати анулювання сертифіката, якщо постачальник послуг із сертифікації не доведе, що він діяв обережно [91, с. 14].

4. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства (Okinawa Charter on the Global Information Society), прийнята лідерами країн G8, 22.07.2000 р. Саме під час саміту, на якому Хартія була підписана, офіційно було відзначено про перехід до глобальної інформатизації суспільства. Хартія декларує, що інформаційне суспільство, як ми його представляємо, дозволяє людям ширше використовувати свій потенціал і реалізовувати свої прагнення. Для цього необхідно створити умови, щоб ІКТ служили досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення суспільного добробуту, стимулювання соціальної згоди і повної

реалізації їх потенціалу у сфері зміцнення демократії, транспарентного і відповідального управління, міжнародного миру і стабільності. Досягнення цих цілей і рішення виникаючих проблем зажадає розробку ефективних національних і міжнародних стратегій [92].

Дана Хартія підтверджує те, що країни G-8 (країни великої вісімки), які на той момент її підписали, розуміють важливість розширення сфери застосування інформаційних технологій, в питаннях публічного адміністрування, та доступності до цих технологій і ресурсів своїх громадян.

Як відзначає Наталія Литвин, Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства, документ, в якому фактично вперше на міжнародному рівні задекларовано нові зміни в суспільній формації, вперше вказано напрям подальшого розвитку людства. У цьому міжнародному документі зазначено, що інформаційне суспільство дає людям змогу ширше використовувати свій потенціал і реалізовувати свої прагнення [79, с. 158].

Хартія проголошує основні принципи входження держав і країн в глобальне інформаційне суспільство:

- Інформаційно-комунікаційні технології – одні з найбільш важливих факторів, що впливають на формування суспільства XXI ст.; їх революційний вплив стосується способу життя людей, їх освіти і роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства;

- Сенс стимулюючих ІКТ економічної та соціальної трансформації полягає в їх здатності сприяти у використанні знань та ідей суспільством;

- Всі люди, без винятку, повинні мати можливість користуватися перевагами глобального інформаційного розвитку;

- Керівники країн «вісімки» повинні здійснювати керівництво, у просуванні зусиль урядів, щодо укріплення відповідної політики та нормативної бази;

- Хартія є, перш за все, закликом до всіх як в державному, так і в приватному секторах ліквідувати міжнародний розрив в галузі інформації та знань [92].

Значна увага в даному документі приділяється допомозі становленню інформаційного суспільства і входженню до глобального інформаційного простору країнам, що розвиваються. Зазначається, що держави, які не встигають за високими темпами розвитку ІТ, позбавлені можливостей у повному обсязі брати участь у житті інформаційного суспільства та економіки. Для вирішення цієї проблеми необхідно враховувати різноманітність умов та потреб цих країн. Важливу роль при цьому мають відігравати власні ініціативи щодо прийняття послідовних національних програм з метою реалізації політичних заходів, спрямованих на підтримку ІТ та конкуренції у цій сфері, а також створення нормативної бази, використання ІТ в інтересах вирішення завдань у сфері розвитку і в соціальній сфері, розвитку людських ресурсів, що мають навички роботи з ІТ [84].

5. Ключовим, на думку багатьох науковців, міжнародним нормативним актом, яким закладено фундамент правового регулювання розвитку глобального інформаційного суспільства, вважається Женевська Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальна задача в новому тисячолітті», прийнята ООН 12 грудня 2003 р. Дана Декларація проголошує прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, у якому кожен може створювати інформацію і знання, мати до них доступ, використовувати й обмінюватися ними, для того, аби дати окремим особам, общинам і народам можливість повністю реалізувати свій потенціал, сприяючи своєму сталому розвитку та підвищуючи якість свого життя [107].

Для реалізації задекларованих завдань по інформатизації суспільства, цією Декларацією проголошено ряд принципів, за якими має провадитись інформатизація в країнах-учасницях, до них віднесено наступні:

- роль державних органів і всіх заінтересованих сторін у сприянні використанню ІКТ для цілей розвитку - побудова інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, є спільним зусиллям, що

вимагає співробітництва і партнерства між усіма заінтересованими сторонами;

- інформаційна і комунікаційна інфраструктура: необхідний фундамент відкритого для всіх інформаційного суспільства - добре розвинена інфраструктура інформаційних і комунікаційних мереж та застосунки, пристосовані до регіональних, національних і місцевих умов, легкодоступні і прийнятні за ціною, що дають змогу повнішого використання широкосмугових та інших інноваційних технологій там, де це можливо, можуть прискорити соціальний і економічний прогрес країн і підвищити добробут усіх окремих осіб, громад і народів;

- доступ до інформації та знань - інформація, що є публічним надбанням, повинна бути легкодоступною для підтримки інформаційного суспільства і захищеною від незаконного привласнення;

- підвищення компетентності - кожна людина повинна мати можливість оволодіти необхідними навиками і знаннями для розуміння, активної участі і користання повною мірою з інформаційного суспільства та економіки, заснованої на знаннях;

- підвищення довіри і безпеки при використанні ІКТ - зміцнення основи для довіри, включаючи інформаційну безпеку і безпеку мереж, підтвердження достовірності, захист недоторканності приватного життя і прав споживачів, є передумовою розвитку інформаційного суспільства і підвищення довіри з боку користувачів;

- сприятливе середовище - необхідною умовою існування інформаційного суспільства є сприятливе середовище на національному і міжнародному рівнях. ІКТ слід застосовувати як важливий інструмент належного урядування. Сталому розвитку в інформаційному суспільстві можна найбільше сприяти, коли зусилля і програми, які стосуються ІКТ, будуть повністю інтегруватися в національні і регіональні стратегії розвитку;

- застосунки ІКТ: вигоди в усіх аспектах життя - використання і розгортання ІКТ слід спрямовувати на створення вигод у всіх аспектах

нашого повсякденного життя. Застосування ІКТ потенційно важливі для урядової діяльності і послуг, охорони здоров'я та інформації про здоров'я, освіти і професійної підготовки, зайнятості, створення робочих місць, підприємництва, сільського господарства, транспорту, захисту довкілля й управління природними ресурсами, запобігання катастрофам, культури, для сприяння подоланню бідності та для інших погоджених цілей розвитку;

- культурне різноманіття та ідентичність, мовне різноманіття і місцевий контент - інформаційне суспільство повинне ґрунтуватися на повазі культурної ідентичності, культурного і мовного різноманіття, традицій і релігій, стимулювати цю повагу і сприяти діалогові між культурами і цивілізаціями.

- етичні сторони інформаційного суспільства - при використанні ІКТ і створенні контенту слід поважати права людини й основні свободи інших, включаючи недоторканність приватного життя і право на свободу думки, совісті і релігії, згідно з положеннями відповідних міжнародних документів;

- міжнародне і регіональне співробітництво - інформаційне суспільство є по-справжньому глобальним за природою, і національні зусилля потребують підтримки ефективним міжнародним і регіональним співробітництвом між державними органами, приватним сектором, громадянським суспільством та іншими заінтересованими сторонами, включаючи міжнародні фінансові установи [107].

6. У 2005 році в Тунісі відбувся світовий саміт, однією з головних цілей якого було подолання так званої глобальної цифрової нерівності в країнах, що розвиваються, шляхом розширення можливості доступу до Інтернету. Реалізація поставленої мети має забезпечити розвиток інформаційного суспільства, з вільним доступом до інформації, можливості її створення і поширення, кожного учасника суспільних відносин, що в свою чергу створить можливості для реалізації ним свого потенціалу і бути повноправним учасником суспільно-правових відносин. Підсумковими

документами роботи саміту були Туніське зобов'язання та Туніська програма для інформаційного суспільства [159; 20].

Туніським зобов'язанням держави-учасниці підтвердили прагнення і рішучість побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство на основі цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй, міжнародного права і принципу багатосторонніх відносин, дотримуючи в повному обсязі і підтримуючи Загальну декларацію прав людини, для того щоб люди в усім світі могли створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними, аби повною мірою розкрити свій потенціал і реалізувати погоджені на міжнародному рівні цілі і завдання розвитку, включаючи Цілі розвитку тисячоліття. Наголосили на прагненні домогтися того, щоб кожний міг скористатися можливостями, які можуть надати ІКТ, нагадуючи, що державні органи, а також приватний сектор, громадянське суспільство, Організація Об'єднаних Націй та інші міжнародні організації повинні спільно працювати, аби: поліпшити доступ до інформаційної і комунікаційної інфраструктури та технологій, а також до інформації і знань; підвищити компетентність; підвищити довіру і безпеку при використанні ІКТ; створити сприятливе середовище на всіх рівнях; розвинути і розширити застосування застосунків ІКТ; заохочувати культурне різноманіття і поважати його; визнавати роль засобів масової інформації; приділяти увагу етичним сторонам інформаційного суспільства; а також заохочувати міжнародне і регіональне співробітництво [159].

Туніська програма для інформаційного суспільства проголосила, що побудова відкритого для всіх і спрямованого на розвиток інформаційного суспільства потребуватиме безустанних зусиль багатьох заінтересованих сторін. Країни-учасниці зобов'язались і надалі повною мірою брати участь – на національному, регіональному і міжнародному рівнях – у забезпеченні послідовного впровадження прийнятих рішень і взятих зобов'язань. Підтримуватимуться зусилля щодо регіональної та міжнародної інтеграції,

спрямовані на побудову орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на розвиток інформаційного суспільства, підкреслюється, що тісне співробітництво в рамках регіонів і між ними необхідне для підтримки поширення знань. Регіональне співробітництво повинно сприяти національному підвищенню компетентності і розробці регіональних стратегій впровадження. Міжнародне співробітництво урядів і партнерство всіх заінтересованих сторін допоможе у вирішенні задачі опанування потенціалу ІКТ як інструмента на службі розвитку з метою сприяння використанню інформації і знань для досягнення погоджених на міжнародному рівні цілей і завдань розвитку [20].

Країни-учасниці поставили перед собою наступні Цілі розвитку тисячоліття:

а) надаючи першочергового значення національним електронним стратегіям у всіх місцевих, національних і регіональних планах дій та узгоджуючи національні електронні стратегії з цими планами у належних випадках і відповідно до місцевих і національних пріоритетів розвитку, включаючи до цих планів заходи із установленими термінами виконання;

б) підвищуючи компетентність у сфері ІКТ для всіх і підвищуючи довіру при використанні ІКТ усіма, включаючи молодь, людей похилого віку, жінок, корінні народи, осіб з обмеженими можливостями, а також громади у віддалених і сільських районах, за допомогою вдосконалення і впровадження відповідних освітніх програм і програм професійної підготовки, що включають навчання протягом усього життя і дистанційне навчання;

в) надаючи особливу увагу формулюванню концепцій універсального дизайну і використанню допоміжних технологій, що сприяють доступу всіх осіб, у тому числі осіб з обмеженими можливостями;

г) сприяючи державним документам, що визначають політику, спрямованим на надання прийняттого за ціною доступу на всіх рівнях, у тому числі на рівні громад, до апаратного і програмного забезпечення, а також на

створення можливостей підключення через більш конвергентне технологічне середовище, підвищення компетентності і місцевий контент;

е) розробляючи і впроваджуючи застосунки в області електронного уряду, засновані на відкритих стандартах, з метою підвищення зростання і сумісності систем електронного уряду на всіх рівнях, таким чином сприяючи доступу до урядової інформації і послуг та побудові мереж ІКТ і розробці послуг, що були б доступні в будь-якому місці, у будь-який час, для будь-кого, з використанням будь-яких пристроїв;

ф) підвищуючи компетентність громад у всіх регіонах з метою розробки контенту місцевими мовами і/або мовами корінних народів;

г) посилюючи можливості створення якісного електронного контенту на національному, регіональному і міжнародному рівнях;

h) включаючи до національних планів дій та електронних стратегій регуляторні, саморегульовані та інші ефективні політики і рамки для захисту дітей і молоді від розтління й експлуатації через використання ІКТ;

і) сприяючи застосуванню ІКТ для вдосконалення гнучких способів роботи, включаючи дистанційну роботу, що ведуть до підвищення продуктивності і створення робочих місць [159].

7. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи (2004) з питань е-урядування, прийнята 15.12.2004 р. закріплюють положення про фундаментальну роль Ради Європи у просуванні та захист демократії; наголошують на важливості збереження та посилення демократичних інститутів і процесів у контексті нових можливостей і викликів, пов'язаних зі швидким становленням інформаційного суспільства; наголошують на тому, що національні, регіональні та місцеві органи державної влади повинні брати участь у виявленні та реагуванні на ці можливості та виклики, запроваджуючи комплексні стратегії електронного урядування; визнаючи низку ініціатив електронного урядування в державах-членах на національному, регіональному та місцевому рівнях; відзначають, що розробка

та впровадження цих електронних ініціатив мають служити подальшому зміцненню прав людини, та уніфікації способів їх реалізації та захисту [195].

Реалізація цих рекомендацій, на наш погляд, є потужним інструментарієм з високим рівнем потенціалу для покращення стосунків, взаємодії між органами державної влади та іншими зацікавленими сторонами громадянського суспільства, підвищення якості державних послуг та підвищення ефективності здійснення органами державної влади публічного адміністрування.

Як відзначає Ольга Андрєєва, можна виділити основну ідею міжнародних актів у сфері електронного урядування, що полягає в подальшій розбудові демократичних цінностей та добробуту в країнах-підписантах з огляду на все більше впровадження ІКТ-технологій у повсякденне життя як пересічного європейця так і державного апарату, не говорячи про бізнес, який виявився наймобільнішим і першим активно почав впроваджувати новітні технології задля власних потреб. Відповідно до сучасних викликів встановлено цілі розвитку, мета залишається незмінною – сталий розвиток та підвищення добробуту громадян, але з корективами на світову фінансову кризу та екологічні проблеми людства. Для досягнення цієї мети державні адміністрації мають вирішувати численні проблеми управління [5, с. 181].

Узагальнюючи проведений у 2003 році експертами Світового банку аналіз міжнародного досвіду реформ державного управління у країнах, які суттєво різняться між собою як за влаштуванням політичної системи, так і за рівнем економічного розвитку й соціокультурними характеристиками, можна відзначити, що ці країни, приступаючи до реформ, ставили перед собою загалом одні й ті самі масштабні завдання, а саме: 1) зниження державних витрат; забезпечення сприятливого клімату для розвитку національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку; 2) поліпшення якості державних рішень і забезпечення їх ефективною реалізацією; 3) вдосконалення державної служби – залучення до служби необхідної кількості фахівців високої кваліфікації за обмежених витрат на їх утримання;

4) розширення діапазону та підвищення рівня якості послуг, які надаються державою [110, с. 376-377].

Найголовніше завдання інституту електронного урядування полягає у здійсненні безпосереднього забезпечення розвитку громадянського суспільства шляхом зміни взаємовідносин між владою та населенням, основою яких мають стати: діалог та довіра; доступ до нових інформаційних технологій та спрощення адміністративних послуг для кожного громадянина; підконтрольність та підзвітність влади громадськості. Саме в такий спосіб реалізується електронна демократія – як форма організації суспільства, в якій громадяни та бізнес беруть участь у безпосередньому процесі державного управління, а також в органах місцевого самоврядування через інформаційні та комунікаційні технології [78, с. 10].

Від імені держави, Міністерство цифрової трансформації України наразі являється центральним органом виконавчої влади, який забезпечує провадження державної політики у сфері електронного урядування. Саме Мінцифри здійснює розбудову та забезпечує функціонування запровадженої програми «держава у смартфоні».

Результати застосування міжнародного досвіду підтверджують, що цифрові технології стали рушійною силою соціально-економічного розвитку, відновлення економіки багатьох держав світу та визначають основу сталого розвитку в майбутньому. Саме тому важко оцінити важливе значення створення інформаційного суспільства на теренах нашої держави [79, с. 158].

Як відзначають у своїй праці С. А. Квітка та О. О. Соколовська, на сьогодні у світі сформувалися дві основні моделі політичної стратегії формування електронного урядування: західна та східна. Згідно з першою моделлю, процес реформування державного управління здійснюється шляхом реорганізації державних органів на основі принципів «нового державного управління» та «відкритої і чуйної держави». За другою моделлю проекти впровадження електронного урядування в східних країнах реалізуються на

основі принципів традиційного конфуціанства та «раціональної бюрократії» [56, с. 29].

Реалізація запровадженої програми має забезпечити пряму взаємодію громадськості з публічною адміністрацією, в особі її органів, і місцевим самоврядуванням та надати можливість здійснювати прямий вплив на процедуру формування і прийняття управлінських рішень, тим самим реалізуючи принцип гласності та прозорості функціонування публічної влади. З огляду на це, публічна влада, розвиваючи та вдосконалюючи електронне урядування, має забезпечити дотримання певних факторів, що позитивно впливатиме на розширення сфери застосування інформаційних технологій та кола суб'єктів, які матимуть бажання та можливість вступити у взаємодію з владою через інформаційний ресурс.

До таких факторів можна віднести:

- людиноцентризм та перевага інтересів користувача;
- доступність інформаційних ресурсів;
- максимально комфортна для користувача систематизації ресурсів;
- пряма взаємодія громадськості з державною владою на засадах партнерства.

Досліджений міжнародний досвід, практика та стандарти у сфері реалізації електронного урядування свідчить, що базисом цих реформацій та основоположними ознаками, які регламентовано аналізованими міжнародно-правовими документами в цій сфері є: уніфікація підходів до реалізації електронного урядування; орієнтованість на задоволення потреб споживача публічних послуг; розвиток і підтримка бізнесу; забезпечення відкритого доступу до публічної інформації, що знижує корупційні ризики; запровадження і застосування інновацій; спрощення та оптимізація алгоритму взаємодії держава-споживачі публічних послуг; прозорість публічного адміністрування; доступність послуги для «всіх і кожного»; постійний моніторинг надання адміністративних послуг з метою їх

уніфікації; забезпечення високоєфективного захисту персональних даних від несанкціонованого доступу та використання.

Проте під час застосування можливостей електронного урядування не завжди вдається дотримуватись повної взаємодії суб'єктів, що може призвести до появи певних конфліктних ситуацій між користувачем та органом державної влади. Врегулювання таких конфліктів вбачається можливим завдяки запровадженню ефективних механізмів їх вирішення та захисту інтересів учасників. Запровадження таких механізмів відбувається шляхом адміністративно-правового регулювання і вдосконалення змісту адміністративних процедур.

Зміни в законодавстві та нормативних актах можуть сприяти вирішенню конфліктів та удосконаленню регулювання у сфері публічних електронних послуг. Вирішення конфліктів у сфері публічних електронних послуг є важливим завданням для забезпечення якості та доступності державного обслуговування. Ефективні механізми врегулювання допомагають захищати права користувачів та забезпечувати стабільність у цій галузі. Цифрова трансформація впливає на багато аспектів сучасного суспільства, включаючи адміністративно-правове регулювання. Для того щоб відповідати новим викликам і можливостям, пов'язаним із цифровою економікою та суспільством, законодавство та адміністративно-правова система зазнають значних змін та адаптації [87, с. 6].

За результатами проведеного дослідження доходимо переконання, що метою адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління виступає впорядкування, систематизація, та правова охорона суспільних відносин у сфері формування та інтеграції інформаційних технологій, систем і баз даних в процесі функціонування дієвих механізмів реалізації конституційних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, що відбувається в ході взаємодії з органами державної влади і місцевого самоврядування.

Тож можна стверджувати, що державна політика у сфері електронного урядування та адміністративно-правове регулювання її запровадження та реалізації знаходяться у процесі реформування та адаптації, з урахуванням воєнних реалій України та руху шляхом євроінтеграції. За результатами вироблення ефективного механізму адміністративно-правового регулювання електронного урядування зросте якість адміністративних послуг, буде досягнуто зниження рівня бюрократичного впливу та корупційної складової та знизиться час надання адміністративної послуги.

Рухаючись шляхом повноцінної євроінтеграції Україна взяла на себе зобов'язання запровадити та вдосконалювати новітні міжнародні стандарти у сфері електронного урядування, захисту прав та інтересів своїх громадян, подолання проявів корупції під час надання адміністративних послуг тощо. На сьогоднішній день електронне урядування виступає найдієвішим способом реалізації взаємодії у форматі «держава-суб'єкт послуг-держава».

Одним із способів реалізації визначених завдань є адміністративно-правове регулювання цього напрямку діяльності публічної адміністрації. Щоб забезпечити удосконалення існуючого законодавства, що регулює питання впровадження електронного урядування, має бути досягнуто результату, при якому відсутні суперечливості та колізійність правових норм або нормативно-правових актів.

Підсумовуючи варто відзначити, що проведений у даному питанні нашого дисертаційного дослідження аналіз міжнародних стандартів та практик дає змогу визначити наступні тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління:

- по-перше, вбачається необхідним прийняття кодифікованого акту, яким би регулювалось питання впровадження та функціонування електронного урядування, що дозволить уникнути повторень, колізій, ієрархічно впорядкує діючі нормативно-правові акти та врегулює питання розподілу повноважень між органами державної влади, уникаючи

дублювання та конкуренції. Прийняття такого кодифікованого акту вбачається корисним для функціонування Міністерства цифрової інформації, як головного координатора з упровадження електронного врядування, яке наразі діє на підставі Положення про Міністерство цифрової трансформації України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856 [106];

- по-друге, вбачається необхідним оновити Стратегію реформування державного управління України, оскільки схвалена на даний момент Стратегія та план заходів з її реалізації прийняті на 2022-2025 роки [31];

- по-третє, вбачається необхідним запровадження державних програм, що забезпечуватимуть розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх максимальне впровадження і застосування в роботі органів державної влади та органів місцевого самоврядування, оскільки, для прикладу, центри надання адміністративних послуг здійснюють приймання паперових заяв про надання різноманітних адміністративних послуг, технічна можливість подати таку заяву електронно і досі відсутня;

- по-четверте, як наслідок попередньої нашої пропозиції, система ухвалення управлінських рішень, як результат надання адміністративної послуги, має відбуватись повністю в автоматизованому форматі, враховуючи наявну про суб'єкта звернення інформацію в інших державних реєстрах, що як раз і забезпечує максимально налагоджену взаємодію між органами державної влади;

- по-п'яте, для забезпечення законності і дотримання прав та інтересів громадян, має бути чітко регламентовано правовий статус електронного документа, умови створення, застосування, переоформлення;

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи результати дослідження шляхів удосконалення адміністративно-правового механізму інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі електронного урядування, варто відзначити наступне.

Сучасні демократичні держави формують свою політику та здійснюють публічне управління з урахуванням принципу людиноцентризму та концепції забезпечення реалізації потреб суспільства як демократичної складової. Головна мета реалізації цього принципу полягає у створенні та забезпеченні середовища в середині суспільства, яке забезпечить розвиток людини як індивіда, особистості, дасть їй можливість здійснювати саморозвиток та забезпечити охорону і захист своїх прав, свобод та інтересів. Основоположним аспектом реалізації людиноцентризму є створення комфортних і сприятливих умов в доступності та ефективній процедурі надання якісних публічних послуг, що можливо реалізувати саме завдяки електронному урядуванню.

Цифрова трансформація впливає на всі аспекти нашої економіки та суспільства. Світова спільнота в питаннях розбудови електронного урядування застосовує інструментарій ОЕСР Going Digital Toolkit, який допомагає країнам реалізувати перспективи цифрової трансформації, надаючи індикатори, політичні рекомендації та відповідні публікації для оцінки їх стану цифрового розвитку та формулювання політики у відповідь.

Обравши шлях євроінтеграційних процесів та реформ, спираючись на досвід становлення і розвитку електронного урядування в ряді європейських країн та світової спільноти загалом, Україна поставила своїм основним пріоритетом дотримання прав та інтересів своїх громадян, гарантування їх дотримання та охорони. Це, в свою чергу, ставить перед керівництвом країни відповідні задачі по реформуванню державно-управлінських відносин та

сфери адміністративних послуг. Питання, що потребують нагального рішення, і охоплюють сферу електронного урядування регулюються великою кількістю нормативно-правових актів. Комплексно забезпечити реалізацію державної політики щодо впровадження електронного урядування в публічне управління, вбачається можливим лише завдяки належному адміністративно-правовому регулюванню в цій сфері, що має враховувати кращий зарубіжний досвід, міжнародні стандарти та практику. Інтернаціоналізація складових елементів суспільства, що динамічно розвивається та глобалізаційні процеси, стимулює розвиток та вдосконалення нормативних актів в середині країни.

Тож можна стверджувати, що державна політика у сфері електронного урядування та адміністративно-правове регулювання її запровадження та реалізації знаходяться у процесі реформування та адаптації, з урахуванням воєнних реалій України та руху шляхом євроінтеграції. За результатами вироблення ефективного механізму адміністративно-правового регулювання електронного урядування зросте якість адміністративних послуг, буде досягнуто зниження рівня бюрократичного впливу та корупційної складової та знизиться час надання адміністративного послуги.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу теоретичного узагальнення та опрацювання чинного законодавства з реформування трансформації інформаційного суспільства із супроводженням формування системи електронного урядування в Україні, вдосконалення системи управління та прийняття адміністративних рішень, спираючись на аналіз зарубіжного досвіду запровадження електронного урядування в публічне управління та винайдення шляхів його адаптації до національної правової системи, автором здійснено узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової проблеми теоретико-правових та практично-реалізаційних засад адміністративно-правових механізмів інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю. Сформовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вирішення поставлених завдань, основними з яких є:

1. Встановлено, що електронне урядування стало можливим завдяки розвитку науково-технічного прогресу та сучасних електронно-комунікаційних технологій, які сьогодні активно застосовуються у взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування. Завдяки цьому громадяни можуть отримувати послуги онлайн, знаходити актуальну інформацію на офіційних веб-сайтах органів влади та звертатися до них за допомогою електронних петицій. Усе це дозволяє суттєво економити час, знижувати вплив людського фактору і відповідно мінімізувати кількість можливих помилок.

Під електронним урядуванням запропоновано розуміти сучасний тип управління, який використовує позитивний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій, спрямований на підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів публічного управління, та сприяє організованому залученню зацікавлених сторін (національних та

міжнародних установ, широкої громадськості та комерційних структур) з метою забезпечення людиноорієнтованого підходу у своїй діяльності.

Виділено ознаки електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, до яких віднесено: зручність для громадян – електронні послуги, які є частиною електронного урядування, дозволяють значно заощадити час і зусилля осіб, які бажають їх отримати, оскільки не потрібно відвідувати державні установи особисто; прозорість – електронне урядування сприяє підвищенню прозорості діяльності державних органів, у тому числі органів місцевого самоврядування, оскільки громадяни та громадськість в цілому мають вільний доступ до інформації; ефективність – автоматизація процесів дозволяє скоротити бюрократичні бар'єри та підвищити ефективність роботи органів публічної адміністрації; боротьба з корупцією – електронне урядування обмежує можливості для корупції шляхом автоматизації процесів та підвищення прозорості, виключаючи таким чином людський фактор в управлінні; економія ресурсів – провадження електронного урядування дозволяє скоротити витрати на матеріально-технічні, кадрові та інші ресурси.

2. Концепція електронного урядування відіграє ключову роль у модернізації публічного управління, зумовлене активним використанням сучасних інформаційних технологій для трансформації взаємодії державних органів та місцевого самоврядування з громадянами та представниками бізнесу, а також для оптимізації внутрішніх процесів. Держава виступає не лише об'єктом, а й суб'єктом цих трансформацій, ініціюючи та координуючи процес впровадження електронних послуг.

Спираючись на науково-обґрунтовані теорії сутності публічного управління, виділено його ключові особливості, які є спільними для більшості проаналізованих концепцій: по-перше, – це наука, що вивчає особливості та закономірності функціонування органів публічної влади та установ, які здійснюють управління суспільством і державою; по-друге, – це

безпосередня діяльність, яку здійснюють спеціально уповноважені державою суб'єкти із вирішення публічних завдань і виконання відповідних функцій; по-друге, має особливий суб'єктний склад, який становлять державні органи та органи місцевого самоврядування, які виконують суспільно-важливі, життєво необхідні функції, представляють інтереси народу на загальнонаціональному та регіональному рівнях, забезпечуючи безпеку громадян, захищаючи їхні права і свободи; по-четверте, здійснюється як на загальноправових (законності, верховенства права, гуманізму, рівності), так і на спеціальних принципах (людиноорієнтованості, прозорості діяльності публічних органів, відповідальності публічних органів перед населенням, доступності публічних послуг); по-п'яте, основна місія в діяльності суб'єктів публічного управління полягає у забезпеченні загального добробуту суспільства, тобто створенні умов для гідного життя громадян, розвитку країни та захисту національних інтересів, наданні якісних адміністративних послуг, забезпечення законних інтересів осіб і безперешкодної реалізації ними їх суб'єктивних прав.

Виділено елементи публічного управління через призму електронного урядування, до яких на сучасному етапові цифрового розвитку суспільства віднесено: 1) *інформаційна складова*: а) єдиний державний портал – централізований веб-ресурс, що повинен об'єднувати всі електронні послуги, які надаються органами публічного управління; б) інформаційні системи органів влади – спеціалізовані системи для обробки даних, управління документами, надання послуг; в) електронна взаємодія – обмін інформацією між органами влади, бізнесом та громадянами в електронному форматі; г) надання доступу громадськості до публічної інформації в електронному форматі; 2) *інституційна складова*: а) центри надання адміністративних послуг – простір, де громадяни можуть отримати консультації та скористатися електронними послугами; б) інтернет-мережа доступна для всіх верств населення; в) цифрова грамотність – підвищення рівня цифрової грамотності населення; 3) *цифрова трансформація публічних послуг*: а)

електронні послуги – надання державних послуг в електронному вигляді; б) електронна демократія – залучення громадян до процесу прийняття рішень за допомогою електронних інструментів (онлайн-консультації, електронні петиції, участь у виборах за допомогою ІКТ); в) електронний документообіг – обмін документами між органами влади та громадянами в електронному вигляді; г) електронна підпис – забезпечення юридичної сили електронних документів; 4) *захист інформації*: а) кібербезпека – захист інформаційних систем від кібератак; б) захист персональних даних – забезпечення конфіденційності персональних даних усіх залучених до процесів електронного урядування; 5) *міжнародний аспект*: а) порівняльний аналіз досвіду різних країн у сфері електронного урядування; б) запозичення кращих практик зарубіжного досвіду та їх адаптація до національних умов; в) співпраця між країнами у сфері електронного урядування.

3. Сучасне національне законодавство у сфері запровадження електронного урядування як складової інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю, розроблено відповідно до загальновизнаних міжнародних принципів і норм, гармонізовано відповідно до європейського законодавства, що дозволяє встановити на національному рівні єдині стандарти та правила для створення та функціонування єдиної інформаційної системи держави та єдиних шаблонів для електронних документів; визначити порядок доступу до публічної інформації та сприяє підвищенню прозорості діяльності органів публічної влади, порядку взаємодії останніх із громадянами в електронному середовищі; гарантувати безпеку персональних даних, захист права користувачів електронних послуг та встановити відповідальність за порушення у цій сфері. Зауважено, що попри значну чисельність нормативно-правових актів, що регулюють функціонування електронного урядування, на даному етапі розвитку нашої країни відсутній єдиний нормативно-правовий документ, який би конкретно регулював питання впровадження електронного урядування та статус даної категорії.

4. Чинна система розмежування механізмів інформаційної взаємодії органів публічного управління та органів місцевого самоврядування складається з різних інструментів та форм, які сьогодні потребують нагального узгодження у взаємодії цих органів з громадськістю, що складаються: з погоджувальних заходів із вирішення питань і завдань, розробки спільних державних проєктів та планування державних програм відновлення, які на сьогодні мають пріоритетне та соціально-важливе значення; участі як складового елементу бюджетної системи ОМС у наданні пропозицій до формування Бюджету України, що мають на меті закладення державних програм фінансування відновлення соціальної платформи, інфраструктури регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації, а також регіонів, що відчували навантаження через прийняття ВПО; інформаційного закріплення нормативно-правового статусу ВПО за допомогою цифрових технологій, які дозволяють створити комплексну інформаційну систему співпраці ОПУ та ОМС; зі спільного вирішення питань щодо визначення напрямів державної ветеранської політики, направленої на адаптацію колишніх військових після звільнення з військової служби до цивільного життя, шляхом розробки регіональних соціальних програм під керівництвом Департаменту соціальних послуг. Автоматизоване оброблення даних про ветеранів війни прискорить процес переходу військовослужбовців з військової служби до цивільного життя, створить дану послугу більш доступною; забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей під час дії воєнного стану в Україні, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період) за допомогою ІКТ; розробки довгострокових та короткострокових державних цільових економічних програм із відновлення та модернізації критичної інфраструктури комунальної власності: виробників енергетичної, теплової енергії, водопостачання та водовідведення.

Актуальною та життєво необхідною сьогодні є розробка державної Стратегії з адаптації колишніх учасників бойових дій, ветеранів війни, що

має передбачати комплекс заходів із організації та проведення адаптаційних програм повернення мобілізованих осіб і звільнених військовослужбовців до цивільного життя, а саме: 1) спектру соціального захисту для ветеранів війни, включно: забезпечення безоплатної державної медичної допомоги, медичних послуг, які включатимуть загальну та соціальну реабілітацію; 2) забезпечення державної матеріальної підтримки на період адаптації колишніх військовослужбовців, ветеранів війни; 3) професійної адаптації із підбором і створення робочих місць для цих категорій осіб; 4) спрощення процедури встановлення статусів ветеранів війни та видача відповідних посвідчень всіх категорій війни та членам сім'ї загиблих військовослужбовців через центри надання адміністративних послуг у регіонах. Це збільшить кількість адміністративних послуг ветеранам війни та членам їх сімей та зробить їх більш доступними.

5. Впровадження електронного урядування під час взаємодії органів публічного управління з громадськістю щодо надання адміністративних послуг супроводжується низкою особливостей, серед яких виділено:

1) швидкість та зручність надання адміністративних послуг замовникам;

2) забезпечення захистом інформації публічних електронних реєстрів і створення ефективної системи протидії кіберзагрозам, забезпечення захисту персональних даних громадян, дотримання конфіденційності відповідно до європейських стандартів;

3) спрощення процедури отримання адміністративних послуг та їх автоматизація, що сприяє підвищенню ефективності роботи органів публічної влади та місцевого самоврядування, позитивно впливаючи на рівень задоволеності громадян якістю обслуговування;

4) інтеграція реєстрів, що зумовлюється об'єднанням баз даних різних державних установ для автоматичного обміну інформацією, виключення дублювання даних, які громадяни подають до різних органів при

користуванні адміністративним послугами, що супроводжує впровадження цифровізації в цих послугах;

5) централізація доступу адміністративних послуг, що забезпечується розширенням мережі центрів надання адміністративних послуг, збільшенням кількості послуг та введенням Єдиного порталу доступу до адміністративних послуг;

6) зменшення бюрократії;

7) прозорість у наданні адміністративних послуг, що сприяє зменшенню корупційних ризиків через автоматизацію процесів;

8) зниження витрат при наданні адміністративних послуг уповноваженими на те суб'єктами.

6. У рамках спрямованості управлінської діяльності види процедур запропоновано класифікувати на дві основні групи: внутрішні (в межах одного органу публічної влади) та зовнішні процедури (між різними органами публічної влади). До внутрішніх процедур електронного урядування в організації внутрішнього документообігу віднесено управління цифровими документами всередині органу державної влади чи місцевого самоврядування та складається з таких елементів: 1) *створення електронних документів*; 2) *прийняття та реєстрація електронного документа*; 3) *погодження та затвердження*; 4) *передача для виконання відповідним особам та контроль*; 5) *зберігання електронного документа*.

До зовнішніх міжвідомчих процедур взаємодії електронного урядування віднесено наступні різновиди: 1) *обмін інформацією*: використання інтегрованих інформаційних систем для передачі даних між органами державної влади, місцевого самоврядування (наприклад, реєстри, бази даних); використання захищених каналів зв'язку для передачі конфіденційної інформації; 2) *електронні запити та відповіді*: надсилання запитів про надання інформації чи документів через єдині платформи міжвідомчої взаємодії; формування автоматизованих відповідей на запити; 3) *спільне використання реєстрів*: надання доступу до державних реєстрів для

перевірки даних (реєстр нерухомості, демографічний реєстр тощо); обмін оновленими даними між реєстрами; 4) *погодження міжвідомчих документів*: спільне погодження нормативних актів, проектів рішень та інших документів із використанням цифрових підписів уповноважених на те посадових осіб; 5) *моніторинг та контроль*: відстеження статусу виконання міжвідомчих завдань через електронні системи; генерація звітів про взаємодію між органами влади; 6) *спільні міжвідомчі наради та засідання*: проведення онлайн-нарад із використанням відеоконференцій та електронних платформ для обміну документами.

7. За результатами вивчення зарубіжного досвіду запровадження електронного урядування в публічне управління та можливості його адаптації до національної правової системи як складової інформаційної взаємодії, запропоновано:

- по-перше, за прикладом Данії, до схваленої в Україні Концепції розвитку електронного урядування до основних принципів її реалізації мають бути включені принципи цифрової інклюзії, щоб ніхто не залишився осторонь і мав можливість повноцінно користуватись електронними послугами у сфері публічного адміністрування. Крім того, цікавим досвідом є запровадження Національної цифрової пошти після отримання ідентифікаційного номера, доступ до якої можливий лише за допомогою електронного ідентифікатора, що є доволі зручним механізмом дієвої реалізації електронного урядування, який наділений певними перевагами та буде використовуватись надалі в ході отримання адміністративних послуг, що унеможливує використання різних електронних адрес.

- по-друге, за прикладом Німеччини, цікавим для запровадження в Україні є досвід реалізації цифрового сервісу, який дозволяє прозоро відображати статус-кво та прогрес важливих адміністративних проектів цифровізації, що має назву Інформаційна панель цифрового адміністрування. Цей сервіс візуалізує інформацію на основі зібраних та опрацьованих даних, що періодично оновлюються, у трьох сферах: - наявність та використання

цифрових сервісів; - цифрова інфраструктура; - інтернет-автентифікація та цифрові ідентифікатори. Основним завданням Інформаційної панелі має стати картографування цифровізації урядування на основі високоякісних даних. Крім того, вважаємо за доцільне законодавчо закріпити в Україні принцип «Once-Only principle», що має набути статусу важливої складової наскрізної цифровізації. Цей принцип полягає в тому, що громадянам більше не потрібно самостійно збирати документи та подавати їх до органів влади при повторному зверненні за отримання послуги. Відповідні органи можуть отримати необхідні документи самостійно через функціонуючі реєстри – за згодою заявника.

- по-третє, позитивним досвідом Франції, який вбачаємо за доцільне реалізувати в Україні, є запровадження та використання єдиного облікового запису (ім'я користувача та пароль) для всіх онлайн-державних послуг, уникаючи необхідності реєструватися в якості користувача на різноманітних офіційних сайтах державних органів та установ. Ще однією корисною складовою розвитку системи електронного урядування в Україні є запровадження нового онлайн-сервісу - «цифровий трудовий кодекс». Даний сервіс надаватиме можливість кожному громадянину отримати відповіді на свої запитання щодо трудового права, звернутись до регіональних служб Мінпраці, які нададуть необхідну інформацію та/або проконсультують працівників і роботодавців у приватному секторі з питань трудового права.

- по-четверте, за прикладом Канади, вбачаємо за доцільне запровадження в Україні сервісу, який забезпечуватиме інформування та матиме функцію нагадування про етапи розгляду поданого звернення чи запитуваної функції. Пропонований сервіс зможе, наприклад, автоматично сповіщати користувачів про те, що настав час поновити документ або дозвіл, дасть можливість відстежувати поточний статус будь-якого повідомлення та запланувати відправлення до 72 годин наперед.

8. За результатами виділення тенденцій правового та організаційного удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження

електронного урядування в публічне управління із врахуванням кращих міжнародних стандартів та практик, визначено, що реалізація електронного урядування має забезпечити пряму взаємодію громадськості з публічною адміністрацією, в особі її органів, і місцевим самоврядуванням та надати можливість здійснювати прямий вплив на процедуру формування і прийняття управлінських рішень, тим самим реалізуючи принцип гласності та прозорості функціонування публічної влади. З огляду на це, публічна влада, розвиваючи та вдосконалюючи електронне урядування, має забезпечити дотримання певних факторів, що позитивно впливатиме на розширення сфери застосування інформаційних технологій та кола суб'єктів, які матимуть бажання та можливість вступити у взаємодію з владою через інформаційний ресурс. До таких факторів можна віднести: - людиноцентризм та перевага інтересів користувача; - доступність інформаційних ресурсів; - максимально комфортна для користувача систематизація ресурсів; - пряма взаємодія громадськості з державною владою на засадах партнерства.

На основі аналізу міжнародних стандартів та практик визначено наступні тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління:

- по-перше, на сьогодні гостро постає проблема щодо прийняття кодифікованого акту, яким би регулювалось питання впровадження та функціонування електронного урядування, що дозволить уникнути повторень, колізій, ієрархічно впорядкує діючі нормативно-правові акти та врегулює питання розподілу повноважень між органами державної влади, уникаючи дублювання та конкуренції. Прийняття такого кодифікованого акту вбачається корисним для функціонування Міністерства цифрової інформації, як головного координатора з упровадження електронного урядування, яке наразі діє на підставі Положення про Міністерство цифрової трансформації України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856;

- по-друге, потребує оновлення та актуалізації Стратегія реформування державного управління України, оскільки схвалена на даний момент Стратегія та план заходів з її реалізації прийняті на 2022-2025 роки, що не охоплює сучасні цифрові особливості розвитку громадськості та нагальні потреби сьогодення, зумовлені введенням воєнного стану;

- по-третє, вбачається необхідним запровадження державних програм, що забезпечуватимуть розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх максимальне впровадження і застосування в роботі органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- по-четверте, система ухвалення управлінських рішень як результат надання адміністративної послуги має відбуватись повністю в автоматизованому форматі, враховуючи наявну про суб'єкта звернення інформацію в інших державних реєстрах, що й зумовлює забезпечення максимально налагодженої взаємодії між органами державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України : навч. посіб. / [В. В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд та ін.] ; за ред. проф. В. В. Галуцька. Херсон : Грінь Д. С., 2015. Т. 1. Загальне адміністративне право. 272 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / [В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, С. Стеценко та ін.]. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
3. Алфьоров С. М. Заходи організаційно-правового характеру в адміністративно-правовому механізмі протидії корупції в ОВС. *Вісник Академії митної служби України*. Серія : Право. 2011. № 1. С. 39–43.
4. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України. *Міністерство у справах ветеранів України* : [сайт]. URL: <https://data.mva.gov.ua/>.
5. Андрєєва О. Європейські перспективи розбудови електронного уряду. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1–2. С. 179–186. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/andreeva_evropeiski.pdf.
6. Аністратенко Ю. І., Бодунова О. М., Грицюк І. В. Адміністративно-правові засади регулювання електронного урядування: світовий досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 400–404.
7. Афанасьєв К. К. Адміністративні послуги : навч. посіб. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2010. 175 с.
8. Бєвз С. Адміністративно-правове регулювання електронного урядування у сфері господарської діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3 (19). С. 23–28.
9. Безсонна Т. Ф. Паспорт громадянина України, що містить безконтактний електронний носій із біометричними даними, як елемент паспортної системи України. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від

дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 48–49. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/17.pdf.

10. Биркович Т. І., Биркович В. І., Кабанець О. С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 9. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.2. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1488>.

11. Бондар О. Г. Теоретичні проблеми надання адміністративних послуг держсільгоспінспекцією та її територіальними органами. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 2 (8). С. 55–65.

12. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / [уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

13. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова. Донецьк : БАО, 2008. 704 с.

14. Веремєєва Т. В Україні понад 3,6 млн переселенців: де їх найбільше та з якими проблемами стикаються. *РБК-Україна* : [сайт]. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayini-ponad-3-6-mln-pereselentsiv-de-yih-1728644261.html>.

15. Взаємодія в органах публічного управління. 5.8. *Державне управління* : навч. посіб. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с. URL: https://e-pidruchniki.com/content/2050_58vzaemodiya_v_organah_pyblichnogo_upravlinnya.html.

16. Взаємодія. *Словник. ua. Портал української мови та культури* : [сайт]. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F>

17. Внутрішній. *Словник. ua. Портал української мови та культури* : [сайт]. URL:

<https://slovnkyk.ua/index.php?sword=%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%96%D0%B9+>

18. Волох О. Генезис електронного урядування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 121–125.

19. Вольська О. Публічне управління як системне явище в сучасному суспільстві. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2020. 3. С. 15–20.

20. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства. Підсумкові документи. Женева 2003 – Туніс 2005. Серпень, 2006. 81 с. URL: <https://informationsociety.files.wordpress.com/2006/08/book-ua.doc>.

21. Галіцина Н. В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 163–177. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10gnviar.pdf>.

22. Глосарій Програми розвитку ООН. *United Nations Public Administration Network* : [сайт]. URL: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministration>.

23. Городецька І. А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_12.pdf.

24. Декларація про європейську політику у галузі нових інформаційних технологій : підписана в м. Будапешт, 6–7 трав. 1999 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=c393y1999>.

25. Демкова М. С. Технології е-урядування. *Портал знань* : [сайт]. URL: <http://www.znannya.org/?view=e-government>

26. Державна цільова економічна програма енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності на період до 2030 року : проєкт постанови Кабінету Міністрів України № 194/25/63-24 від 26 лют. 2024 р. *Міністерство розвитку громад та територій України* : [сайт]. URL:

<https://mtu.gov.ua/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%94%D0%A6%D0%9F1504.pdf>.

27. Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах України : постанова Кабінету Міністрів України від 13 груд. 2017 р. № 1071. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text>.

28. Державне управління : навч. посіб. / [ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін]. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с. URL: https://e-pidruchniki.com/content/2050_58vzaemodiya_v_organah_pyblichnogo_upravlinn_ua.html.

29. Державне управління: теорія і практика : монографія / [В. Б. Авер'янов, В. М. Шаповал, Н. Р. Нижник та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 431 с.

30. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 12 берез. 2022 р. № 263. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text>.

31. Деякі питання реформування державного управління України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2021 р. № 831-р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#top>.

32. Директива 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства : прийнята 13 груд. 1999 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_240#top.

33. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/1148 про заходи для високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних

систем на території Союзу : прийнята 06 лип. 2016 р. № 2016/1148. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-16#Text.

34. Додатковий протокол від 8 листопада 2001 року № 108 до Конвенції Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних. *Інформація і право*. 2013. № 3. С. 150–151.

35. Доступ до всіх судових рішень відновили, але ЄДРСР працює поки що в тестовому режимі. *Держзакупівлі – онлайн портал для закупівельників України* : [сайт]. URL: <https://www.dzakupivli.com.ua/news/1630-dostup-do-vsh-sudovih-rshen-vdnovili-ale-drsr-pratsyu-poki-shcho-v-testovomu-rejim>.

36. Дубов Д. В., Дубова С. В. Основи електронного урядування : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 176 с.

37. Електронне урядування : підручник / [В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін.] ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченко. Київ : НАДУ, 2014. 352 с.

38. Електронне урядування : опорний конспект лекцій / [С. В. Дзюба, І. Б. Жилияєв, С. К. Полумієнко, І. А. Рубан, А. І. Семенченко] ; за ред. А. І. Семенченка. Київ : ОБСЄ, 2012. 266 с.

39. Електронне урядування в Україні – ефективна влада для мешканців. Київ : ПРООН / МПВСР, 2011. 56 с. URL: <http://msdp.undp.org.ua/data/publications/postranichno.pdf>.

40. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження : монографія / [О. З. Романчук, Ю. М. Бисага, В. В. Берч, Г. Ю. Нечипорук, В. І. Чечерський]. Ужгород : РІК-У, 2021. 196 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37492>.

41. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. Державне агентство з питань електронного урядування України. *Урядовий портал. Єдиний веб-*

портал органів виконавчої влади України : [сайт]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/e-uryaduvannya-klyuch-do-reform-v-ukrayini>.

42. Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України : аналіт. доп. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2014. 76 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/Gnatyuk-59546.pdf>.

43. Євтушенко О. Н., Андріяш В. І. Методичні рекомендації з навчального курсу «Публічне управління». Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 28 с.

44. Ємець Л. О. Публічне управління неповнолітніми об'єднаннями громадян (адміністративно-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2009. 218 с.

45. Єршова Н. Г. Поняття правового механізму в контексті публічної політики: міжнародний досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19–20. С. 179–185.

46. Жекало Г. І., Заяць М. Я., Вакун О. В. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2020. № 8. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/8_2020/54.pdf.

47. Жукова Є. О. Публічне адміністрування та державне управління: особливості співвідношення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 137–140. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.26>.

48. Загнітко А. П. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова. Донецьк : БАО, 2008. 704 с.

49. Закаленко О. В., Козачук Д. А., Осадчий А. Ю. Адміністративні процедури : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2019. 48 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12117>.

50. Застрожнікова І. В. Зарубіжний досвід електронного урядування сфери освіти в Україні. *Науковий вісник : державне управління*. 2020. № 2 (4). С. 160–167. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/59/58>.

51. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. Квітень 2024. 39 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf.

52. Звіт про хід і результати виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України у 2020 році. Київ, 2020. 430 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/zvit_2020_rik.pdf.

53. Золотар О. О. Інформаційна безпека людини : теорія і практика : монографія. Київ : АртЕк, 2018. 446 с. URL: https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2021/Zolotar_2018_446.pdf.

54. Інструкція з діловодства Підгородненської міської ради : затв. розпорядженням міського голови від 21 груд. 2021 р. № 130. *Підгородненська міська територіальна громада. Дніпровський район. Дніпропетровська область* : [сайт]. URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/rishennyia-gromadi/prozatverdzhennya-instrukciyi-z-dilovodstva-pidgorodnenskoyi-miskoyi-radi?v=61de97ad83de0>.

55. Інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну в управлінні охорони здоров'я Сумської обласної державної адміністрації : затв. наказом Управління охорони здоров'я Сумської обласної державної адміністрації від 25 серп. 2020 р. № 465-ОД. URL: <https://www.medycyna.sm.gov.ua/images/docs/2021/instrukcelectr.docx>.

56. Квітка С. А., Соколовська О. О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 9. С. 26–34.

57. Клімушин П. С., Серенок А. О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : монографія. Харків : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. 312 с.

58. Кобилянський Ю. Латинсько-український словар для середніх шкіл. Відень : Накладом ц. к. видавництва шкільних книжок, 1912. 660 с.

59. Ковбас І., Коваль В. Поняття, ознаки та сутність адміністративних послуг в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. 29. С. 236–243. URL: <http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/29/27.pdf>.

60. Коліушко І. Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління. *Центр політико-правових реформ* : [сайт]. URL: <https://pravo.org.ua/elektronne-uryaduvannya-shlyah-do-efektyvnosti-ta-prozorosti-derzhavnogo-upravlinnya/>.

61. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

62. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних : підписана 28 січ. 1981 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.

63. Конвенція про кіберзлочинність : підписана 23 листоп. 2001 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575?find=1&text=%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE#w1_1.

64. Константинівська А. Особливості запровадження електронного урядування в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. Вернадського*. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29 (68), № 6. С. 47–50.

65. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

66. Контроль витрат на відновлення України №14. Чи є місце для відновлення у воєнному бюджеті-2025? *Big Recovery Portal. All Rights*

Reserved : [сайт]. URL: <https://brp.org.ua/uk-UA/analytics/kontrol-vitrat-na-vidnovlennya-ukrayini-14.-chi-ye-misce-dlya-vidnovlennya-u-voynnomu-byudzheti-2025>.

67. Концепція розвитку електронного урядування в Україні / [О. А. Баранов, М. С. Демкова, С. В. Дзюба, А. В. Єфанов, І. Б. Жилияєв та ін.] ; за ред. А. І. Семенченко. Київ, 2009. 16 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf.

68. Концепція розвитку електронного урядування в Україні : схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 верес. 2017 р. № 649-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. Ст. 2402.

69. Копенкіна Л. А. Правовий механізм забезпечення безпеки у спорті. *Учені записки університету ім. П. Ф. Лесгафта*. 2013. № 11 (105). С. 63–67.

70. Корнієнко В., Підлубний В. Проблеми та перспективи впровадження електронного управління в Україні. *Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 15 листоп. 2016 р.). Вінниця, 2016. С. 19–20.

71. Короткий тлумачний словник української мови / [уклад. Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька, В. Л. Карпова та ін.] ; відп. ред. Л. Л. Гумецька. Київ, 1978. 296 с.

72. Кошурніков Ю. В. Електронне урядування як спосіб організації публічного управління: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2024. 209 с.

73. Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід. Методичні матеріали до навчальної дисципліни: “Теоретико-методологічні. організаційні та інституційні основи електронного урядування” / за заг. ред. д-ра наук. держ. упр., проф. С. А. Чукут. Київ, 2010. 144 с.

74. Криворучко О. М., Сукач Ю. О. Етапи впровадження процесуального підходу до управління підприємствами. *Економіка транспортного комплексу*. 2014. Вип. 24. С. 5–20.

75. Круп'як Л. Б. Організація діяльності державного службовця : навч. посіб. Тернопіль : Крок, 2015. 243 с.

76. Куйбіда В., Фрис Р. Механізм взаємодії державної системи управління і органів місцевого самоврядування України. *Регіональна економіка*. 2003. № 1. С. 91–94.

77. Куспляк І. Основні теоретичні підходи до поняття «електронне урядування»: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. 2010. Вип. 40. С. 391–400.

78. Куспляк І. С. Електронне урядування як інструмент формування прозорості та відкритої політичної влади : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2012. 17 с.

79. Литвин Н. Інформаційне суспільство як головний пріоритет перспективного розвитку держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2017. Вип. 876, № 1. С. 157–162. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13189/157-162.pdf>.

80. Логвінов В. Г. Цифрові платформи як складова моделі публічного управління. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.) : у 5 т. Київ, 2019. Т. 4. С. 57–59.

81. Лунін Д. С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення електронного урядування та його впровадження в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103). С. 178–192. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/23/22>.

82. Ляпін К. Перспективи електронного урядування в сучасних містах. *Молодий вчений*. 2023. № 7 (119). С. 71–73. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-7-119-13>

83. Мазур О. Г. Модернізація адміністративних процесів в органах публічного управління в умовах цифрової трансформації суспільства : дис. ... д-ра філос. : 281. Дніпро, 2020. 218 с.

84. Максименко Ю. Є. Інформаційне суспільство в Україні: стан та перспективи становлення. *GOAL. Глобальна організація союзницького лідерства* : [сайт]. URL: <https://goal-int.org/informacijne-suspilstvo-v-ukraini-stand-ta-perspektivi-standovlennya/>.

85. Мацюкін А. Електронне урядування: механізм застосування у діяльності ОМС. *Місьцеве самоврядування*. 2017. № 11. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2017/november/issue-11/article-32046.html>.

86. Мельник Р. С. Категорія «публічне управління» у новій інтерпретації. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 95–98.

87. Мельничук Н. Ю. Адміністративно-правове регулювання публічних електронних послуг в контексті цифрової трансформації. *Академічні візії*. 2023. № 21. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/683/613>.

88. Михайлов В. М. Взаємовідносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій: теоретичні основи і принципи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 12. С. 116–118. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2012/31.pdf.

89. Міхровська М. С. Публічна адміністрація, державне управління та електронне урядування: особливості взаємозв'язку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2022. Вип. 69. С. 299–303.

90. Мохова Ю. Л. Особливості державного управління в країнах Європейського Союзу в умовах сталого розвитку. *Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 27–28 трав. 2021 р.). Маріуполь, 2021. С. 50–52.

91. Новицький А. М. Електронний документообіг як елемент забезпечення правового регулювання становлення інститутів інформаційного суспільства. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 4 (63). С. 11–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2013_4_3.

92. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства : прийнята від 22 лип. 2000 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_163.

93. Омельян О. Загальна характеристика окремих адміністративних процедур у сфері містобудування. *EUROPEAN POLITICAL AND LAW DISCOURSE*. 2020. Volume 7. Issue 6. С. 318–324.

94. Осадчий А. Правові процедури у публічному адмініструванні. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 103–111. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2021/12.pdf.

95. Ославський М. І. Виконавча влада в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 357 с.

96. Перегуда Н. І. Адміністративно-правова характеристика процедур електронного урядування як системи управлінських дій. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 13–14 берез. 2023 р.) /НДІ публ. права. Київ, 2023. С. 202–205.

97. Перегуда Н. І. Адміністративно-правове регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 871–873.

98. Перегуда Н. І. Механізм взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування шляхом електронного урядування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 189–193.

99. Перегуда Н. І. Особливості електронного урядування у сфері надання адміністративних послуг. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 177–182.

100. Перегуда Н. І. Позитивний зарубіжний досвід запровадження електронного урядування в публічне управління на прикладі Німеччини. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодні* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16–17 квіт. 2024 р.) / НДІ публ. права. Київ, 2024. С. 136–139.

101. Перегуда Н. І. Публічне управління як сфера впровадження електронного урядування. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19–20 жовт. 2022 р.) / НДІ публ. права. Київ, 2022. С. 121–123.

102. Перегуда Н. І. Система нормативно-правових актів запровадження електронного урядування в Україні. *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 3 (55). С. 391–396.

103. Перегуда Н. І. Становлення та впровадження категорії «електронне урядування» в публічне управління. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 314–319.

104. Перегуда Н. І. Сучасний стан публічного управління через призму електронного урядування. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12–13 серп. 2020 р.) / НДІ публ. права. Київ, 2020. С. 332–334.

105. Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 04 груд. 2019 р. № 1137. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#top>.

106. Питання Міністерства цифрової трансформації : постанова Кабінету Міністрів України від 18 верес. 2019 р. № 856. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>.

107. Побудова інформаційного суспільства: глобальна задача в новому тисячолітті : декларація Організації Об'єднаних Націй від 12 груд. 2003 р. м.

Женева. *Асоціація підприємств інформаційних технологій України* : [сайт]. URL: <https://old.apitu.org.ua/wsis/dp>

108. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації*. 2014. № 3 (7). С. 26–35. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/10/Pogrebnyak7.pdf>.

109. Подзігун Г. В. Публічне адміністрування у сфері цифрової трансформації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 26 с.

110. Політанський В. С. Організаційно- правові засади функціонування електронного урядування в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Кропивницький, 2024. 538 с.

111. Положення про Єдиний державний реєстр ветеранів війни : постанова Кабінету Міністрів України від 14 серп. 2019 р. № 700. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF#Text>.

112. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про Національну програму інформатизації” реєстр. № 6241 від 01 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1006772>.

113. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» реєстр. № 9456 від 28 груд. 2018 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65307.

114. Приходченко Л. Л. Організаційно-правовий механізм забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади. *Теорія та практика державного управління*. 2009. Вип. 1. С. 59–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2009_1_11.

115. Про адміністративні послуги : Закон України від 06 верес. 2012 р. № 5203-VI. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#top>

116. Про адміністративні процедури : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2073-IX. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#top>.

117. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 2102-IX. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

118. Про виділення коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії : постанова Кабінету Міністрів України від 05 берез. 2024 р. № 247. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2024-%D0%BF#Text>.

119. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#top>.

120. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січ. 2005 р. № 2342-IV. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>.

121. Про затвердження Вимог до форматів даних електронного документообігу в органах державної влади : наказ Державного агентства з питань електронного урядування України від 07 верес. 2018 р. № 60. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-18#Text>.

122. Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08 січ. 2014 р. № 1/02-14. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_02715-14#Text.

123. Про затвердження Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України, від 23 листоп. 2015 р. № 1393-р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2015-%D1%80#Text>.

124. Про затвердження Положення про Єдину цифрову інтегровану інформаційно-аналітичну систему управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури : наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 23 січ. 2024 р. № 65. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-24#top>.

125. Про затвердження Порядку обробки та захисту персональних даних, володільцем яких є Міністерство цифрової трансформації України : наказ Міністерства цифрової трансформації України від 20 трав. 2020 р. № 72. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0495-20#Text>.

126. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.

127. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2163-VIII. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

128. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09 січ. 2007 р. № 537-V. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.

129. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" щодо створення фонду ліквідації наслідків збройної агресії : постанова Верховної Ради України від 06 жовт. 2022 р. № 2642-IX. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-IX#Text>.

130. Про реалізацію експериментального проекту щодо запровадження комплексу організаційно-технічних заходів з виявлення вразливостей і недоліків у налаштуванні інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, в яких обробляються державні інформаційні ресурси : постанова Кабінету Міністрів України від 23 груд. 2020 р. № 1363. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2020-%D0%BF#Text>.

131. Про реалізацію експериментального проекту щодо застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, та відображення в електронному вигляді інформації, що міститься у паспорті громадянина України для виїзду за кордон : постанова Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2020 р. № 278. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/278-2020-%D0%BF#Text>.

132. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020": указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#top>.

133. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 листоп. 2016 р. № 918-р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text>.

134. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 верес. 2017 р. № 649-р. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України* : [сайт]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>.

135. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386-р. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України* : [сайт]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577>.

136. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722/2019. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

137. Публічне управління : термінол. слов. / [уклад.: В. С. Куйбіда, М.М. Білинська, О. М. Петрос та ін.]. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

138. Пугаченко О. Б., Зарунда Н. Я., Кундеус О. М. Визначення терміну «документооборот» у законодавчих актах і літературних джерелах. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. С. 1–12.

139. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. праць : у 2 ч. / за заг. ред. Г. І. Мостового, Г. С. Одінцової. Харків, 2001. Ч. 2. С. 10.

140. Рік незламності Мінцифри: військові послуги в Дії та інші топ-100 досягнень міністерства. *Дія* : [сайт]. URL: <https://diia.gov.ua/news/rik-nezlamnosti-mincifri-vijskovyi-poslugi-v-diyi-ta-inshi-top-100-dosyagnen-ministerstva>

141. Рунова В. В. Адміністративні процедури в діяльності господарських судів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 231 с.

142. Ряховська Ю. Ю. Переваги та недоліки впровадження електронного уряду в країні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1380>.

143. Савіцька В. В. Адміністративні процедури в діяльності Державної Служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 3. С. 136–141. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2024/3/26.pdf>

144. Серенок А. О. Нормативно-правове забезпечення впровадження електронного урядування в Україні: ініціативи Президента України. *Державне будівництво*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2015_1_7.

145. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

146. Скорик О. О. Концептуальні основи електронного врядування. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. С. 1–9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/37.pdf.

147. Словник. ua. Портал української мови та культури : [сайт]. URL: https://slovnuk.ua/user_dict.php.

148. Соловійова О. М., Ковальчук Д. Р., Кундій А. Ю. Перспективи та проблеми впровадження електронного урядування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 109–112. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/25.pdf.

149. Сопільник Л. І., Микитюк М. А. Європейські стандарти в інформаційно-правовому забезпеченні електронного урядування. *Академічні Візії*. 2023. Вип. 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/685/615/623>.

150. Соснін О. Створимо електронну Україну разом. *Юридичний вісник України*. 2019. 14–27 червня. (№ 24–25 (1249–1250)). С. 14–15.

151. Соф'їн М. І. До проблеми визначення поняття механізму адміністративно-правового регулювання здійснення фіскальної політики в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 8. С. 258–264. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/39.pdf.

152. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства / [О. Пищуліна, В. Юрчишин, К. Маркевич, М. Міщенко, Д. Добровольський] ; заг. ред. О. Пищуліна. Київ : Центр Разумкова, 2022. 277 с.

153. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року : проект. 41 с. URL: <https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/Strategiya-stalogo-rozvytku-Ukrayiny-do-2030-roku.pdf>.

154. Сучасний тлумачний словник української мови / [уклад. А. М. Яковлева, Т. М. Афонська]. Харків : Навчальна література, 2017. 672 с.

155. Таран Є. І. Співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування» та «публічне управління» у трансформаційних процесах України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Державне управління. 2020. Т. 31 (70), № 2. С. 33–37. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/05>. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/7.pdf.

156. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2010. Вип. 50. С. 12–18.

157. Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічної адміністрації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 269 с.

158. Типова Інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2018 р. № 55. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#top>.

159. Туніське зобов'язання. Підсумкові документи Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (Туніс 2005). *Асоціація підприємств інформаційних технологій України* : [сайт]. URL: <https://old.apitu.org.ua/wsis/tz>.

160. Тюря Ю. І. Визначення поняття адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 3. С. 72–77. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2022/14.pdf

161. У застосунок «Київ Цифровий» інтегрували можливість створювати звернення до Контактного центру Києва 1551. *Офіційний портал Києва* : [сайт]. URL:

https://kyivcity.gov.ua/news/u_zastosunok_kiv_tsifroviy_integruvali_mozhliviststvoryuvati_zvernennya_do_kontaktnogo_tsentru_kiyeva_1551/.

162. У Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів продовжується напрацювання системи реінтеграції ветеранів у цивільне життя. *Комітет Верховної Ради з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів* : [сайт]. URL: https://komspir.rada.gov.ua/news/main_news/75740.html.

163. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : підписана 27 черв. 2014 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

164. Федоров анонсував нові послуги в "Дії": їх буде шість. *Економічна правда* : [сайт]. URL: <https://epravda.com.ua/news/2024/10/24/720970/>.

165. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 992 с.

166. Червеньяк Х. І. Електронне урядування. 2021. 61 с. *Західноукраїнський національний університет* : [сайт]. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42055/1/%D0%A7%D0%95%D0%A0%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%AF%D0%9A%20%D0%A5.%20%D0%86..pdf>.

167. Чукут С. Тенденції та проблеми впровадження електронного урядування в Україні. *Сучасні проблеми управління: виклики інформаційної епохи* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 2013 р.) / НТУУ «КПІ». Київ, 2013. С. 42–44.

168. Шаров Ю. П. Інноваційні інструменти публічного адміністрування: європейський контекст. *Публічне управління: теорія та практика*. 2010. № 1. С. 5–9.

169. Шумейко Т. А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в

Україні. *Юридична наука*. 2020. № 8 (110). С. 169–176. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/download/402/387/775>.

170. Шундиків К. В. Правові механізми: основи теорії. *Держава та право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2006. № 12. С. 12—21. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2013/Gos_pravo_2006_12.pdf.

171. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 2003. Т. 5. П–С. 736 с.

172. *Юридичне документознавство* : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 172 с.

173. Юсіфбейлі Р. Електронне урядування в публічному управлінні та адмініструванні сучасної України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 20. С. 99–102.

174. Яка ступінь захисту у біометричних документів. *Державна міграційна служба* : [сайт]. URL: <https://dmsu.gov.ua/faq/biometricni-dokumenti-v-ukrajni/yaka-stupin-zaxistu-u-biometricnix-dokumentiv.html>.

175. Akhramovych V., Shuklin G., Pepa Y., Muzhanova T., Zozulia S. Devising a procedure to determine the level of informational space security in social networks considering interrelations among users. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2022. № 1 (9–115). P. 63–74.

176. Aufbruch und Erneuerung - Deutschlands Weg ins 21. Jahrhundert. *Blätter für deutsche und internationale Politik*. 1998. № 12. URL: <https://www.blaetter.de/ausgabe/1998/dezember/aufbruch-und-erneuerung-deutschlands-weg-ins-21-jahrhundert>.

177. CSPS Digital Academy. Offrir des services publics efficaces à l'ère du numérique. 19 juin 2024. URL: <https://www.csps-efpc.gc.ca/tools/articles/effective-services-fra.aspx>.

178. Dashboard Digitale Verwaltung. URL: <https://dashboard.digitale-verwaltung.de/>.

179. Die Interaktion zwischen Bürgerinnen, Bürgern und Unternehmen mit der Verwaltung soll in Zukunft deutlich schneller, effizienter und nutzerfreundlicher werden. Bundesministerium des Innern und für Heimat. URL: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/moderne-verwaltung/verwaltungsmodernisierung/onlinezugangsgesetz/onlinezugangsgesetz-node.html>.

180. E-administration : définition, outils et avantages. URL: <https://logiciels-secteurpublic.inetum.com/sp/e-administration>.

181. E-administration : quelle politique pour les exclus du numérique? Dernière modification: 4 octobre 2021. <https://www.vie-publique.fr/eclairage/18930-dematerialisation-quelle-politique-pour-les-exclus-du-numerique>.

182. Gesetz zur Verbesserung des Onlinezugangs zu Verwaltungsleistungen. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/ozg/>.

183. Goga G.L. Good Governance in the EU. *Acta Universitatis Danubius. Juridica*. 2009. Vol. 5. № 1. URL: <http://journals.univ-danubius.ro/index.php/juridica/article/view/205/194>.

184. Grand Larousse de la langue française, en sept volumes. T.V. 1976. Librairie Larousse. P. 3812.

185. Homburg V. Understanding e-government: information systems in public administration. London : Routledge, 2008. 131 p.

186. Implementing the President's Agenda for E-Government. E-Government Strategy. Simplified Delivery of Services to Citizens. Washington : Office of Management and Budget, 2002. February 27.

187. Le Code du travail numérique. URL: <https://code.travail.gouv.fr/>.

188. LOI n° 2016-1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/dossierlegislatif/JORFDOLE000031589829/>.

189. Madzova V., Sajnoski K., Davcev L. E-Government as an Efficient Tool towards Good Governance (Trends and Comparative Analysis throughout

Worldwide Regions and within West Balkan Countries). *Balkan Social Science Review*. 2013. Vol. 1. P. 157–174.

190. New Joint Government Digital Strategy aims to overcome societal challenges. *Agency for Digital Government*. 2022. URL: <https://en.digst.dk/news/news-archive/2022/june/new-joint-government-digital-strategy-aims-to-overcome-societal-challenges/>.

191. Oberdorff Henri. L'administration électronique ou l'e-administration. *Recherches et Prévisions*. 2006. № 86. La nouvelle administration. L'information numérique au service du citoyen. P. 9–18. URL: https://www.persee.fr/doc/caf_1149-1590_2006_num_86_1_2247.

192. OECD Digital Government Toolkit. URL: <https://oecd-opsi.org/toolkits/oecd-digital-government-toolkit/>.

193. Open Government Partnership. URL: <https://www.opengovpartnership.org/about/>.

194. Pollitt C., Bouckaert G. *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. Oxford : University Press, 2004. 240 p.

195. Recommendation Rec. (2004) 15 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 December 2004 and explanatory memorandum. URL: [https://www.coe.int/t/dgap/democracy/activities/ggis/e-governance/Key_documents/Rec\(04\)15_en.pdf](https://www.coe.int/t/dgap/democracy/activities/ggis/e-governance/Key_documents/Rec(04)15_en.pdf).

196. Recommendations to the European Council. Europe and the global information society. URL: <http://paginaspersonales.deusto.eS/abaitua/konzeptu/w3c%5Cbange.htm#chap>.

197. Scott Brison. Lancement du Service numérique canadien. Gouvernement du Canada 18 juillet 2017. URL: <https://numerique.canada.ca/2017/07/18/lancement-du-service-numerique-canadien/>.

198. Stratégie relative aux données de 2023-2026 pour la fonction publique fédérale. URL: <https://www.canada.ca/fr/secretariat-conseil-tresor/organisation/rapports/strategie-relative-aux-donnees-2023-2026.html>

199. The European eGovernment Action Plan 2011–2015. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0743:FIN:EN:PDF>.

200. Thierry Courtine. Le processus de la modernisation d'Etat en France dans le contexte du développement de l'administration électronique. 2007 s. 90. URL: <https://www.ena.fr/content/download/2787/45143/version/1/file/Korzun.pdf>

201. Troy MacFarlane. Six pièges à éviter lors d'une transformation numérique. 3 juillet 2024. URL: <https://www.csps-efpc.gc.ca/tools/articles/risks-transformation-fra.aspx>.

202. Trudel (Pierre) et Benyekhlef (Karim), Les dimensions juridiques du développement de la cyberdémocratie : aperçu des concepts, enjeux et principes fondamentaux, Rapport d'étape présenté au Bureau du développement du gouvernement électronique (Secrétariat du Conseil du Trésor, Gouvernement du Québec), Centre de recherche en droit public, Université de Montréal, juin 2004. URL: <https://pierretrudel.openum.ca/files/sites/6/2017/10/CyberDem22juin04rb001431.pdf>.

203. Trust in Digital Government. Agency for Digital Government. URL: <https://en.digst.dk/digital-transformation/trust-in-digital-government/>.

204. UN E-Government Survey 2024. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2024>.

205. Voronkova V., Kyvliuk O., Nikitenko V., Oleksenko R. "Stem-education" as a factor in the development of "smart-society": forming of "stem-competence". *Гуманитарный вестник Запорожской государственной инженерной академии*. 2018. Вып. 72. С. 114–125.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Перегуда Н. І. Система нормативно-правових актів запровадження електронного урядування в Україні. *KELM. Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 3 (55). С. 391–396.

2. Перегуда Н. І. Адміністративно-правове регулювання впровадження електронного урядування в публічне управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 871–873.

3. Перегуда Н. І. Становлення та впровадження категорії «електронне урядування» в публічне управління. *Право та державне управління*. 2024. №2. С. 314–319.

4. Перегуда Н. І. Механізм взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування шляхом електронного урядування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Випуск 4. С. 189–193.

5. Перегуда Н. І. Особливості електронного урядування у сфері надання адміністративних послуг. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Випуск 5. С. 177–182.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Перегуда Н. І. Сучасний стан публічного управління через призму електронного урядування. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.)*. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 332–334.

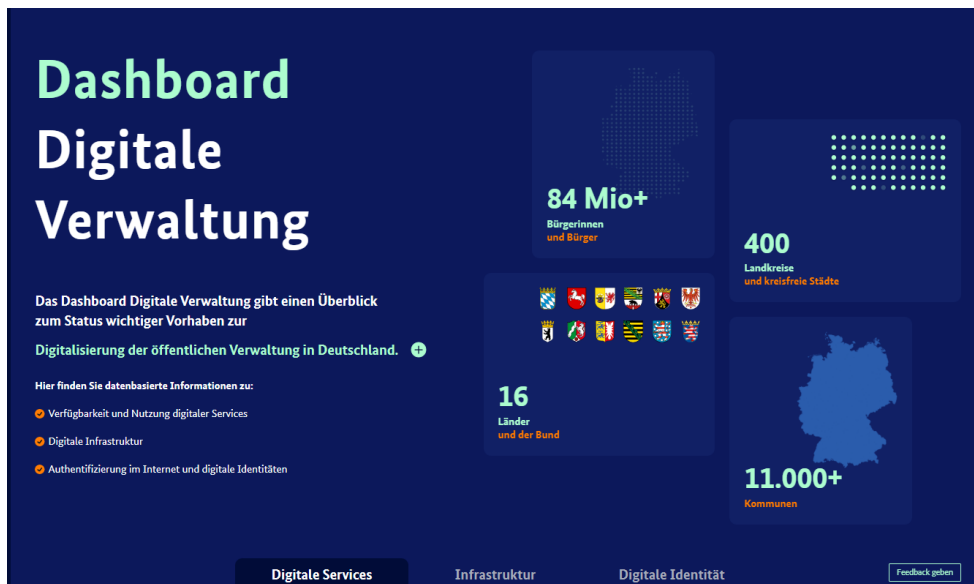
2. Перегуда Н. І. Публічне управління як сфера впровадження електронного урядування. *Проблемні питання юридичної науки в контексті*

реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 121–123.

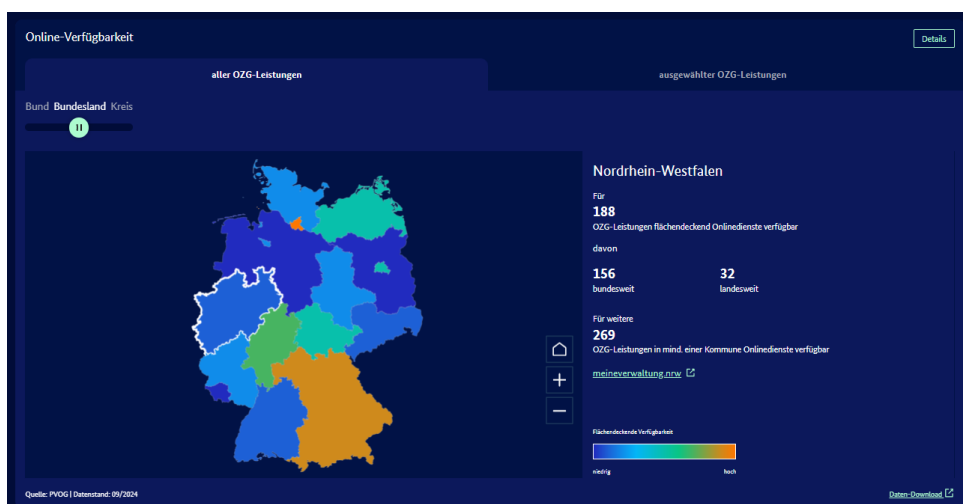
3. Перегуда Н. І. Адміністративно-правова характеристика процедур електронного урядування як системи управлінських дій. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 202–205.*

4. Перегуда Н.І. Позитивний зарубіжний досвід запровадження електронного урядування в публічне управління на прикладі Німеччини. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.*

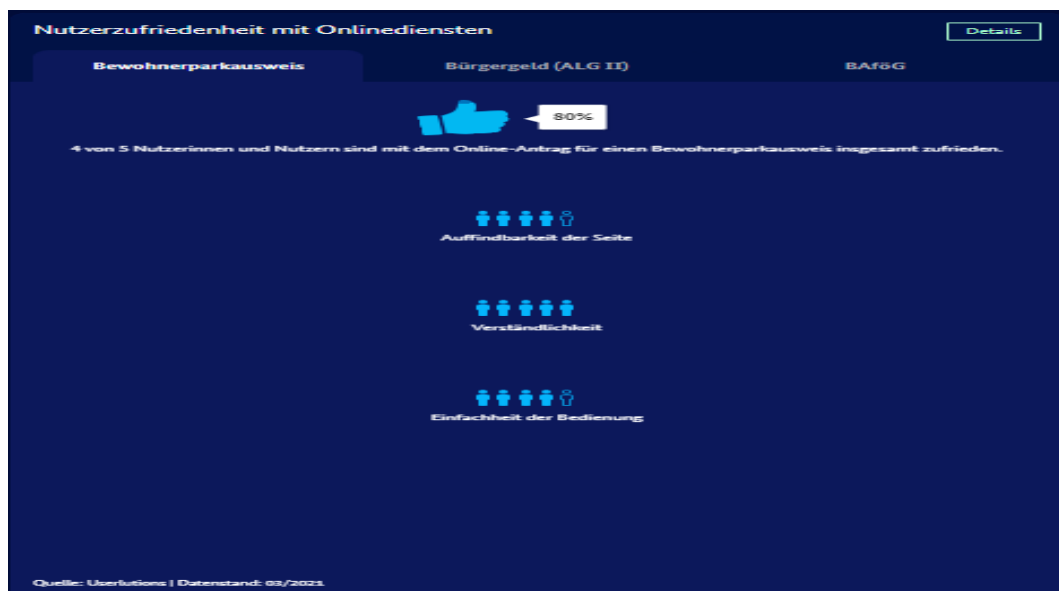
Стартова сторінка Інформаційної панелі цифрового адміністрування (Dashboard Digitale Verwaltung)

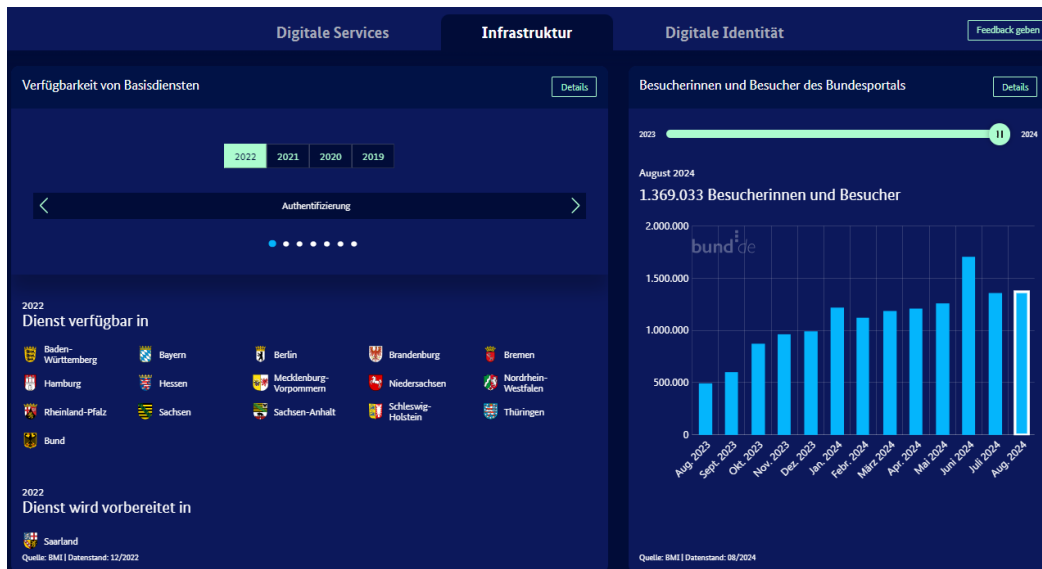
Відображення доступності послуги за запропонованим переліком в кожному штаті і на федеральному рівні

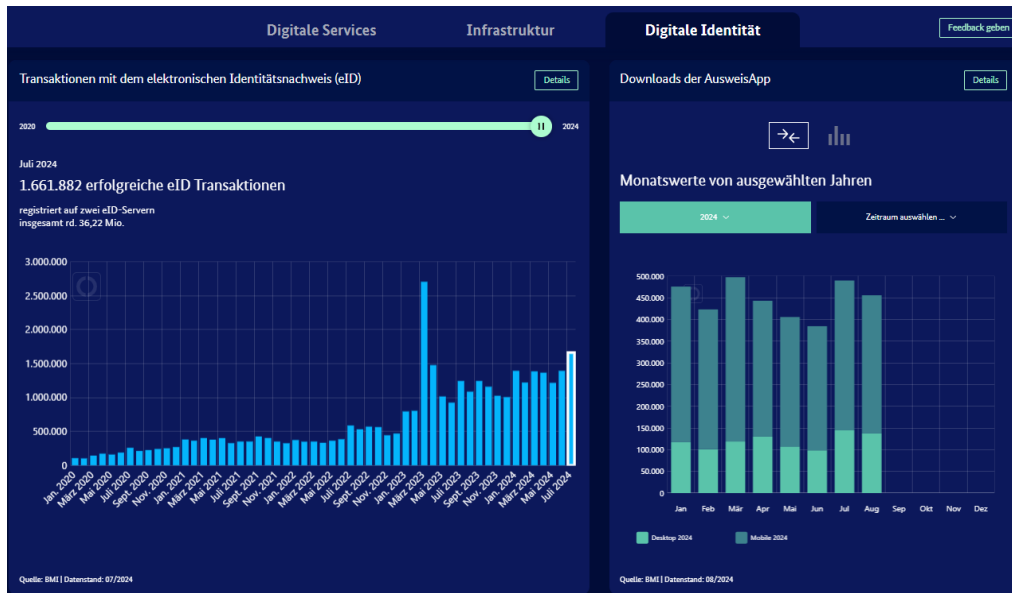
Задоволеність користувачів онлайн-сервісами

Відображення доступності обраної послуги в межах федеральних земель та статистика звернень за конкретною послугою

Відображення статистики транзакцій з електронним підтвердженням особи.

Становлення і трансформація цифрового уряду Канади базується на чотирьох складових елементах

	№ 1: Модернізація існуючих ІТ-систем	№ 2: Покращення послуг	№ 3: Впровадження комплексного рішення	№ 4: Трансформація інституції
Мета трансформації	Нові модульні методи для планування, заміни та управління існуючими системами критично важливих інформаційних технологій (ІТ).	Загальнодоступні цифрові платформи та компоненти створені для людей чи організацій, яким вони служать.	Організаційний підхід до управління даними та ІТ-операцій, інструментів і активів.	Різноманітна та всеосяжна державна служба, культура та стандарти якої є гнучкими, спільними та цифровими.
Дії, які необхідно виконати	Допомогти інституціям використовувати цифрові стандарти для редизайну, фінансування та впровадження значної модернізації	Впровадити модель як платформи для уряду Канади, включаючи цифрову ідентифікацію, повідомленн	Розробити стратегічний організаційний напрямок, інфраструктуру, централізовані інструменти та систематичну підтримку для задоволення	Визначити та усунути давні інституційні бар'єри для цифрових інновацій, властиві закритому лідерству та традиційним

	існуючої системи.	я та форми; і розгорнути цифрові команди для надання загальних компонентів і послуг.	цифрових потреб інституцій.	процесам.
Результат	Основні системи надання послуг Уряду Канади прості у використанні та обслуговуванні, надійні, безпечні та адаптовані.	Громадськість може бути впевнена в надійності, безпеці, швидкості, доступності та простоті використання операцій Уряду Канади з будь-якого пристрою.	Інституції досягають стратегічних цілей Уряду Канади і краще обслуговують канадців, створюючи можливість прийняття ефективніших рішень на основі даних та відповідних операцій.	Сучасні підходи дають державним службовцям можливість виконувати повноваження свого департаменту, щоб краще служити людям; Уряд Канади залучає та утримує найкращі фахівців.

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. Президента Науково-дослідного
інституту публічного права,
доктор юридичних наук, професор

Сергій КОРОЄД

« 10 » листопада 2024 р.

АКТ

упровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Перегуди Назарія Ігоровича «Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі «електронного урядування» в освітній процес Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія у складі: в.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права, доктора юридичних наук, професора Короєда Сергія Олександровича (голова комісії), завідувача докторантури і аспірантури, доктора юридичних наук, професора Сороки Лариси Володимирівни, завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, доктора юридичних наук, професора Куркової Ксенії Миколаївни, склала цей акт про те, що матеріали дисертації Перегуди Назарія Ігоровича на тему «Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі «електронного урядування» були розглянуті та використані в освітньому процесі інституту.

Під час обговорення наданих матеріалів комісією було констатовано, що окремі положення дослідження було використано при розробленні лекційних курсів з дисциплін, які викладаються у Науково-дослідному інституті публічного права, а саме «Адміністративне право: доктринальні та практичні проблеми», «Актуальні проблеми конституційного та муніципального права», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, а також у контексті інших дисциплін, які викладаються в Інституті. Лекційний курс окремих тем навчальних дисциплін увібрав положення цього дисертаційного дослідження.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження на тему «Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі

«електронного урядування» Перегуди Назарія Ігоровича вважати впровадженими в освітній процес Науково-дослідного інституту публічного права з дисциплін «Адміністративне право: доктринальні та практичні проблеми», «Актуальні проблеми конституційного та муніципального права».

Голова комісії:

Сергій КОРОЄД

Члени комісії:

Лариса СОРОКА

Ксенія КУРКОВА

Додаток И

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. Президента Науково-дослідного
інституту публічного права,
доктор юридичних наук, професор

Сергій КОРОЄД
2024 р.

АКТ

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Перегуди Назарія Ігоровича «Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі «електронного урядування» у науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія у складі: в.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права, доктора юридичних наук, професора Короеда Сергія Олександровича (голова комісії), завідувача докторантури і аспірантури, доктора юридичних наук, професора Сороки Лариси Володимирівни, завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, доктора юридичних наук, професора Куркової Ксенії Миколаївни, склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Перегуди Назарія Ігоровича «Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі «електронного урядування» мають теоретичний та методологічний рівень, практичну значущість і використовуються в науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права, зокрема для подальшого розроблення наукових робіт щодо реалізації вдосконалення інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі «електронного урядування», а також у межах реалізації Інститутом теми науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової роботи працівників відділів та аспірантів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертації Перегуди Назарія Ігоровича «Адміністративно-правовий механізм інформаційної взаємодії органів публічного управління з органами місцевого самоврядування та громадськістю на прикладі

«електронного урядування» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки права інтелектуальної власності.

Голова комісії:

Сергій КОРОЄД

Члени комісії:

Лариса СОРОКА

Ксенія КУРКОВА